

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

_____ С. В. Сіденко

«_____» _____ 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС»

Тема: «Пріоритетні напрями торговельно-економічного співробітництва України та КНР»

Виконавець: Карташов Роман Олександрович,
група МБ-204М

_____
(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Побоченко Леся Миколаївна

_____
(підпис керівника)

Нормоконтролер: Пічкурова Зоя Володимирівна

_____
(підпис нормоконтролера)

Київ - 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу
спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Сіденко С.В.

«_____» _____ 2019 р.

ЗАВДАННЯ

**на виконання дипломної роботи
Карташов Роман Олександрович**

1. Тема роботи «Пріоритетні напрями торговельно-економічного співробітництва України та КНР» затверджена наказом ректора від «01» жовтня 2019 р. № 2248/ст.
2. Термін виконання роботи: з 28 листопада 2019 року по 26 січня 2020 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання торговельно-економічного співробітництва України та КНР, статистична звітність Національного бюро статистики КНР, Державної служби статистики України, посольства України в Китаї, посольства Китаю в Україні, Державної митної служби України; матеріали та аналітичні звіти міжнародних організацій і дослідницьких агенцій: Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світової організації торгівлі (СОТ), Світового банку (СБ), World Investment Report, Deloitte, World Trade Statistical Review, публікації вітчизняних, китайських видань (Україна-Китай, Китаєзнавчі дослідження тощо).
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні засади дослідження взаємозв'язків зовнішньої торгівлі між Україною та КНР в сучасних умовах, дослідження розвитку українсько-китайської зовнішньоторговельної співпраці в умовах глобальної конкуренції, стратегія раціоналізації торговельно-економічних відносин між Україною та КНР в процесі глобальної економічної інтеграції.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 20 таблиць, 26 рисунків та 4 додатки.
6. Презентація основних результатів дипломної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 30 слайдів.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми дипломної роботи	16.09.2019	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання дипломної роботи	28.10.2019	Виконано
3.	Розкрити теоретичні засади дослідження взаємозв'язків зовнішньої торгівлі між Україною та КНР в сучасних умовах розвитку світової економіки	29.10.2019-10.11.2019	Виконано
4.	Дослідити розвиток українсько-китайської зовнішньоторговельної співпраці в умовах глобальної конкуренції	11.11.2019-01.12.2019	Виконано
5.	Розглянути стратегію раціоналізації торговельно-економічних відносин між Україною та КНР в процесі глобальної економічної інтеграції	02.12.2019-22.12.2019	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	13.01.2020-19.01.2020	Виконано
7.	Оформити дипломну роботу	20.01.2020-24.01.2020	Виконано
8.	Передати дипломну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	24.01.2020	Виконано
9.	Попередній захист дипломної роботи	27.01.2020	Виконано
10.	Передати дипломну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	27.01.2020	Виконано

8. Дата видачі завдання: «28» жовтня 2019 р.

Керівник дипломної роботи

_____
(підпис керівника)

Побоченко Л.М.

(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання

_____
(підпис випускника)

Карташов Р.О.

(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Пріоритетні напрями торговельно-економічного співробітництва України та КНР»: 148 сторінок, 20 таблиць, 26 рисунків, 4 додатки, 102 літературних джерела.

Перелік ключових слів (словосполучень): ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СПІВРОБІТНИЦТВО, ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ, ГЛОБАЛЬНА КОНКУРЕНЦІЯ, УКРАЇНА-КНР.

Об'єкт дослідження: процес розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин в глобальному середовищі.

Предмет дослідження: теоретико-методичні основи обґрунтування стратегічних пріоритетів та рекомендацій щодо розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР.

Мета дипломної роботи: обґрунтування теоретико-методичних основ визначення стратегічних пріоритетів і розробки рекомендацій щодо розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин.

Методи дослідження: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, порівняльних та експертних оцінок, методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного, факторного та структурного, секторально-галузевого та діалектичного підходів та інші.

Отримані результати та їх новизна: полягає у розкритті деяких питань щодо дослідження перспектив створення зони вільної торгівлі між Китаєм та Україною в рамках побудови ініціативи «Один пояс, один шлях».

Значущість виконаної роботи та висновки: подальше створення правових, економічних, політичних умов забезпечення інвестиційної привабливості України для Китаю та перспектив створення зони вільної торгівлі між КНР та Україною в рамках побудови ініціативи «Один пояс, один шлях».

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали дипломної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів щодо торговельно-економічного співробітництва України та КНР.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ..	10
1.1. Роль і місце Китаю в сучасному світі	10
1.2. Генезис процесу економічної співпраці між Україною та Китаєм.	22
1.3. Правове регулювання зовнішньоторговельних відносин між Україною та Китаєм.....	39
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО- КИТАЙСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ.....	51
2.1. Домінантні чинники та тенденції розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин.....	51
2.2. Аналіз інвестиційної привабливості України для КНР.....	70
2.3. Оцінка науково-технічного співробітництва України та Китаю в контексті індустрії 4.0.....	85
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТОРГОВЕЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР В ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	96
3.1. Особливості реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» та участь в ній України	96
3.2. Перспективи створення зони вільної торгівлі між Китаєм та Україною в рамках побудови ініціативи «Один пояс, один шлях».....	105
ВИСНОВКИ.....	125
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	127
ДОДАТКИ.....	136

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Зовнішньоторговельне співробітництво, як риса притаманна економіці будь-якої держави, є однією з найважливіших складових зовнішньоекономічних відносин України, особливо в умовах швидкого розвитку процесів глобалізації, що ставить актуальні завдання, пов'язані з пошуком нових джерел конкурентоспроможності, а також партнерів, у співпраці з якими можна було б прискорити процеси модернізації та розвитку економіки. Підвищення рівня залежності національної економіки від зовнішніх впливів актуалізує питання створення гео економічної стратегії розвитку держави як повноцінного суб'єкта світових господарських процесів, для підвищення ефективності здійснення багатостороннього співробітництва та ширшої участі у міжнародних та регіональних інтеграційних проектах. На сучасному етапі одними з найперспективніших зовнішньоторговельних партнерів для України є КНР.

Китайська Народна Республіка є найбільшим у світі виробником товарів та експортером, вплив якого на світову торгівлю постійно збільшується. Протягом останніх років Китай завершив модернізацію виробництва та продовжує процес переорієнтації своїх експортних потоків з дешевих споживчих товарів та напівфабрикатів на готову продукцію з високою технологічною складовою, що спричиняє посилення конкуренції з боку китайських виробників на традиційних для України зовнішніх ринках.

Сьогодні Китай має один із найбільших у світі інвестиційний потенціал та є найбільш очікуваним світовим інвестором на найближчі декілька років. КНР є прикладом для багатьох країн, що розвиваються. Завдяки реалізації Ініціативи уряду «Один пояс, один шлях» інші держави мають можливість запозичувати китайський досвід ведення зовнішньої політики, яка спрямована на мирне життя та сталий розвиток.

Україна – важливий вузол уздовж «Одного поясу, одного шляху», її участь у побудові ініціативи має значні переваги у розгортанні торговельно-економічного співробітництва між двома країнами: низька ринкова собівартість, низька собівартість оплати праці, гарні умови для розташування об'єктів, а також сильна науково-технічна, промислова та сільськогосподарська база. Велика кількість компаній за участі китайського капіталу демонструють значний інтерес та ентузіазм щодо торговельно-економічного співробітництва з Україною.

За час своєї незалежності Україна стала повноправним учасником глобалізаційного процесу. Водночас виклики відкритого, глобалізованого світу формують перед Україною низку актуальних завдань, пов'язаних як з пошуком нових джерел конкурентоспроможності, так і з поглибленням та створенням нових партнерств з країнами, у взаємодії з якими Україна могла б прискорити модернізацію національної економіки.

Зовнішньоекономічна політика України ґрунтується на розбудові стратегічних відносин з інтеграційними об'єднаннями та з окремими країнами, взаємодія з якими має важливе значення для розвитку національної економіки. Серед ключових стратегічних партнерів України на рівні країн-глобальних гравців - Китай.

Проблемам зовнішньоторговельної політик Китаю в умовах економічної глобалізації присвячені роботи таких видатних вітчизняних та іноземних дослідників, як О. Олійник, О. Яценко, М. Амайті, Н. Гончарук, В. Новик, В. Поляков, Е. Преседа, О. Приходько, К. Френда, О. Шкарпова, Р. Щенина, Чень Цзюнь та інших.

Зовнішня торгівля КНР була предметом досліджень китайських вчених Ван Пена, Чена Хунцзе, Чжана Юаня та Лі Чжоу. Дослідження українсько-китайського співробітництва здійснювали вітчизняні науковці О. Борзенко, В. Величко, Л. Власенко, А. Гончарук, Р. Зварич, В. Левківський, І. Литвин, М. Матула, А. Мокій, А. Мокрецький, Ю. Макогон, З. Макогін, С. Нікіщенко, А. Оніщенко, І. Погорелова, С. Пронь, В. Седнев, О. Скрипник, В. Тарасова, М. Флейчук, О. Шевчук, Л. Яремко та інші.

Незважаючи на значний науковий доробок, залишаються недостатньо вивченими питання щодо подальшої зовнішньоекономічної співпраці Китаю і України, з врахуванням реалізації китайської ініціативи регіонального співробітництва «Один пояс, один шлях».

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є обґрунтування теоретико-методичних основ визначення стратегічних пріоритетів і розробки засобів та рекомендацій щодо розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин в умовах глобальної конкуренції.

Досягнення означеної мети передбачає постановку і вирішення таких завдань:

- визначити роль і місце Китаю в сучасному світі;
- висвітлити генезис процесу економічної співпраці між Україною та КНР;
- розглянути правове регулювання зовнішньоторговельних відносин між Україною та Китаєм;
- дослідити домінуючі чинники та тенденції розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин;
- проаналізувати інвестиційну привабливість України для КНР ;
- оцінити науково-технічного співробітництва України та Китаю в контексті індустрії 4.0;
- дослідити особливості реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» та участь в ній України;
- запропонувати перспективи створення зони вільної торгівлі між Китаєм та Україною в рамках побудови ініціативи «Один пояс, один шлях».

Предметом дослідження є теоретико-методичні основи обґрунтування стратегічних пріоритетів та рекомендацій щодо розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР.

Об'єктом дослідження є процес розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин в глобальному середовищі.

Методологія дослідження ґрунтується на методах: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, абстрактно-логічного, економіко-математичного моделювання, порівняльних та експертних оцінок, а також методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного, факторного та структурного, секторально-галузевого та діалектичного підходів.

Інформаційну та статистичну базу дипломної роботи становлять: наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців; інституціональний базис (законодавчі акти, стратегічні програми та нормативно-розпорядчі документи); дані Державної служби статистики України, Національного бюро статистики КНР; матеріали та аналітичні звіти міжнародних організацій і дослідницьких агенцій (Світового банку, МВФ, Міжнародного торговельного центру ЮНКТАД/СОТ та інших); матеріали позаурядових торговельних організацій (Торгово-промислової палати України, Міжнародної торгової палати «Шовкового шляху»); публікації періодичних та спеціалізованих вітчизняних, китайських та інших світових видань (Урядовий портал, Україна-Китай та інші); офіційні Інтернет-ресурси.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дипломного дослідження висвітлено у науковій публікації, яку опубліковано у науковому виданні, що входять до затвердженого переліку:

Побоченко Л.М., Карташов Р.О. Соціально-економічний профіль КНР//Fundamental and applied science - 2019: XIV International scientific and practical conference, October 30 –November 7, 2019 Economic science.: ENGLAND, 2019. – Т.8. – С. 35–37.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку бібліографічних посилань використаних джерел та додатків. В роботі розміщено 20 таблиць, 26 рисунків та 4 додатки. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 102 найменування на дев'яти сторінках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ
ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР В СУЧАСНИХ
УМОВАХ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1. Роль і місце Китаю в сучасному світі

Китайська Народна Республіка зустрічає своє 70-річчя в якості ядерної держави, другої економіки світу, найбільшого експортера товарів, постійного члена Ради Безпеки ООН, найбільшого контрибутора миротворчих операцій ООН, активного та поважного члена світової спільноти і фактичного локомотива міжнародного розвитку. Китай займає територію площею 9,6 млн кв. км та має понад 1,3 млрд осіб населення. Безперервна історія Піднебесної налічує більш ніж 5 000 років, упродовж яких китайським народом створена одна з найбагатших у світі духовних культур. Історію світової цивілізації неможливо уявити без китайської спадщини, а майбутнє людства – без китайського внеску [28, с. 20].

У доповіді Генерального секретаря ЦК Компартії Китаю Сі Цзіньпіна на XIX Всекитайському з'їзді КПК 18 жовтня 2017 р. зазначалося, що китайська нація зробила видатний внесок у розвиток людства й стала величною світовою нацією, яка в період нової історії здійснила великий стрибок від тривалого занепаду до корінної зміни власної долі, послідовного руху до процвітання [27, с. 25].

У результаті 40-річного періоду політики реформ та відкритості, започаткованої у 1978 р., Китай перетворився на одного зі світових економічних та науково-технічних лідерів, зміцнив свою оборонну міць, що піднесло міжнародний статус КНР на небувалу висоту.

Сучасні здобутки Піднебесної не повинні відсувати на другий план історичну важливість створення 1 жовтня 1949 р. Китайської Народної Республіки. Ця подія ознаменувала початок нового етапу розвитку країн Азії, стала наочним прикладом

для багатьох народів у національно-визвольних змаганнях, сприяла остаточному краху світової колоніальної системи [27, с. 26].

З початку тисячоліття світова економіка вже зазнала помітних трансформацій, які продовжують докорінно змінювати світову економічну систему. До групи найбільших розвинених країн приєдналася низка країн, що розвиваються, які продемонстрували значні економічні досягнення, а відтак і змінили глобальну структуру виробництва і споживання. Так, якщо на початку тисячоліття у трьох розвинених країнах з найбільшими економіками – США, Японії та Німеччині – формувалось понад половини глобального ВВП, то у 2018 році на них припадала лише третина, натомість у найбільших країнах, що розвиваються – Китаї, Індії і Бразилії – вже створюється п'ята частина (світового ВВП). Незаперечно, такі зміни змогли відбутись як завдяки сприятливим зовнішнім обставинам, у т.ч. стійкому попиту в розвинених країнах на експортну продукцію країн, що розвиваються, так і послідовним заходам економічної політики, які найкраще враховували національну специфіку [72].

В останні роки світова економіка знаходиться на стадії глибокого упорядкування, роль «тягача» для зростання світової економіки таких головних економік, як Європа, США, Японії ослабла. Незважаючи на відносно швидке зростання економіки Індії та економік інших країн, вони не можуть стати рушійною силою світової економіки через свій невеликий масштаб, а Бразилія, Росія та інші країни ще не вийшли з тіні рецесії. Разом з тим Китай прискорив темп своєї відкритості зовнішньому світу і з кожним днем збільшується ступінь злиття зі світовою економікою.

В умовах сьогодення економічний розвиток Китаю увійшов у стан «нової нормальності». Незважаючи на деяке уповільнення темпу, вдалося зберегти середньо-високий зріст, який продовжує дозволяти Китаю займатись місце в ряду головних світових економік. В даний час, середньорічний внесок КНР в зростання світової економіки перевищує 30%, відповідно Китай є головним «мотором» зростання світової економіки.

За останні десятиліття виважена політика уряду Китаю дала змогу країні стати другою за величиною економікою світу, найбільшим експортером товарів, другим за величиною імпортером товарів, другим за величиною одержувачем прямих іноземних інвестицій, найбільшим власником валютних резервів тощо. Китай починає займати провідні позиції за фінансуванням науки і досліджень, високотехнологічним експортом, патентуванням, чисельністю науково-дослідницького персоналу, постійно зростаючою продуктивністю праці за рахунок створення сильного інноваційного складника.

Мирна зовнішня політика Китаю, його внесок у розвиток світової економіки, протистояння гегемонізму в міжнародних відносинах поступово наближає КНР до того, щоб країна зайняла центральне місце на світовій арені, перетворилася в повсюдно визнаного будівельника міжнародного миру, що вносить вклад у глобальний розвиток, в захисника світового порядку.

Навіть з урахуванням поступового уповільнення росту до 2030 року Китай може стати країною з найбільшою в світі економікою [73].

Стабільне зростання китайської економіки - це головна рушійна сила відновлення світової економіки. За 40 років політики реформ і відкритості частка китайської економіки в світовій економіці безперервно зростала [46, с. 98].

За прогнозними даними Світового банку доповіді «Глобальні економічні перспективи» (Global Economic Prospects, GEP) в цілому очікується, що зростання світової економіки сповільниться до помірному значення з 3% у 2018 році до 2,9% в 2019 році і вирівняється на рівні 2,8% в 2020-2021 роках [72].

У 2019 році зростання економіки в розвинених країнах, як очікується, становитиме 2 %, а в країнах, що розвиваються, і країнах з ринком, що формується, - 4,2%. У 2020-2021 роках темпи зростання становитимуть у розвинених країнах відповідно 1,6% і 1,5%, а в країнах, що розвиваються 4,5% і 4,6% відповідно [72], (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Темпи зростання світового ВВП в 2016-2018рр. та прогноз на 2019-2021рр., %

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Світ	2,4	3,1	3,0	2,9	2,8	2,8
Розвинені країни	1,7	2,3	2,2	2,0	1,6	1,5
США	1,6	2,2	2,9	2,5	1,7	1,6
Єврозона	1,9	2,4	1,9	1,6	1,5	1,3
Японія	0,6	1,9	0,8	0,9	0,7	0,6
Нові ринки та країни, що розвиваються (EMDE)	3,7	4,3	4,2	4,2	4,5	4,6
Східна Азія і Тихий океан	6,3	6,6	6,3	6,0	6,0	5,8
КНР	6,7	6,9	6,5	6,2	6,2	6,0
Індонезія	5,0	5,1	5,2	5,2	5,3	5,3
Таїланд	3,3	3,9	4,1	3,8	3,9	3,9
Європа та Центральна Азія	1,7	4,0	3,1	2,3	2,7	2,9
Росія	-0,2	1,5	1,6	1,5	1,8	1,8
Туреччина	3,2	7,4	3,5	1,6	3,0	4,2
Польща	3,1	4,8	5,0	4,0	3,6	3,3
Латинська Америка і Карибський басейн	-1,5	0,8	0,6	1,7	2,4	2,5
Бразилія	-3,3	1,1	1,2	2,2	2,4	2,4
Мексика	2,9	2,1	2,1	2,0	2,4	2,4
Аргентина	-1,8	2,9	-2,8	-1,7	2,7	3,1
Близький Схід і Північна Африка	5,1	1,2	1,7	1,9	2,7	2,7
Південна Азія	7,5	6,2	6,9	7,1	7,1	7,1
Індія	7,1	6,7	7,3	7,5	7,5	7,5
Пакистан	4,6	5,4	5,8	3,7	4,2	4,8
Бангладеш	7,1	7,3	7,9	7,0	6,8	6,8
Африка на південь від Сахари	1,3	2,6	2,7	3,4	3,6	3,7

Примітка. Складено автором за даними Світового банку (СБ).

Відповідно до очікувань більшості експертів основне економічне зростання в 2019-2021рр. пов'язується з Китаєм, Азійсько-Тихоокеанським регіоном та регіоном Південної Азії та в цілому, які будуть демонструвати темпи зростання, які суттєво випереджають середньосвітовий рівень. Лише регіони Близького Сходу, Африки і Латинської Америки вийдуть на рівень, який трохи перевершує середньосвітові темпи зростання ВВП. Інша частина світових регіонів (країн), що включає Північну Америку, Європу і Росію, за темпами зростання ВВП буде істотно поступатися лідерам і відставати від середньосвітового рівня [72], (див. Табл. 1.1).

Прогнози зростання економіки США Світовий банк понизив до 2% в 2019 році, до 1,6% в 2020 році. У 2021 році передбачається ослаблення до 1,5 %. Очікування для економіки Євросони не змінилися: у 2019 році - зростання на 1,6%, в 2020 році - на 1,5%, в 2021 році - на 1,3% [72], (рис. 1.1.):

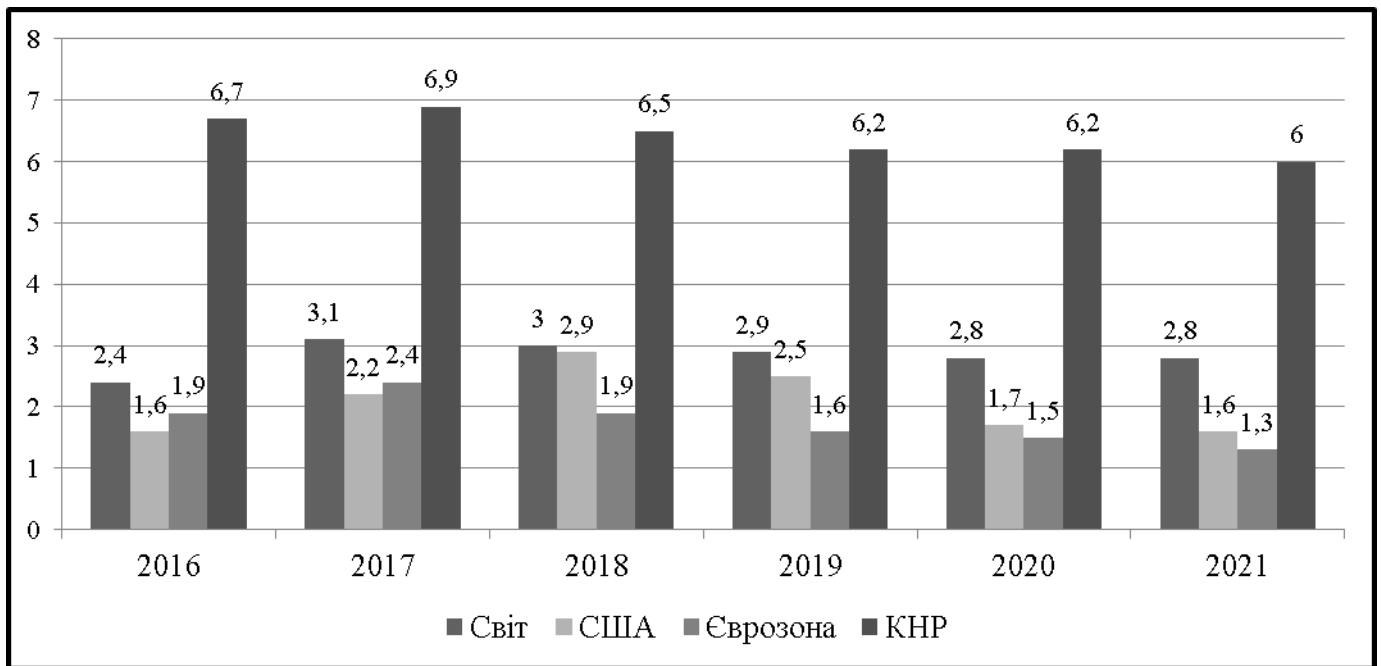

Рис. 1.1. Темпи зростання світового ВВП в США, Євросоні та КНР в 2016-2018рр. та прогноз на 2019-2021рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку (СБ).

Державне статистичне управління Китаю повідомляє, що в 2018 році темпи економічного зростання ВВП в країні склали 6,5%, а це найнижчий показник з 1990 року, тобто за останні 28 років. У 2017 році темпи зростання китайської економіки досягали 6,9% [72].

За даними Світового банку падіння темпів зростання продовжиться, перш ніж почнеться поліпшення. У 2019-2020 роках очікується подальше уповільнення до 6,2%, а в 2021 році до 6%. У числі причин, пов'язаних зі зниженням темпів зростання КНР, фахівці називали торговельну війну з США, а також слабкий внутрішній попит та інвестиційну активність [72], (рис. 1.2.):

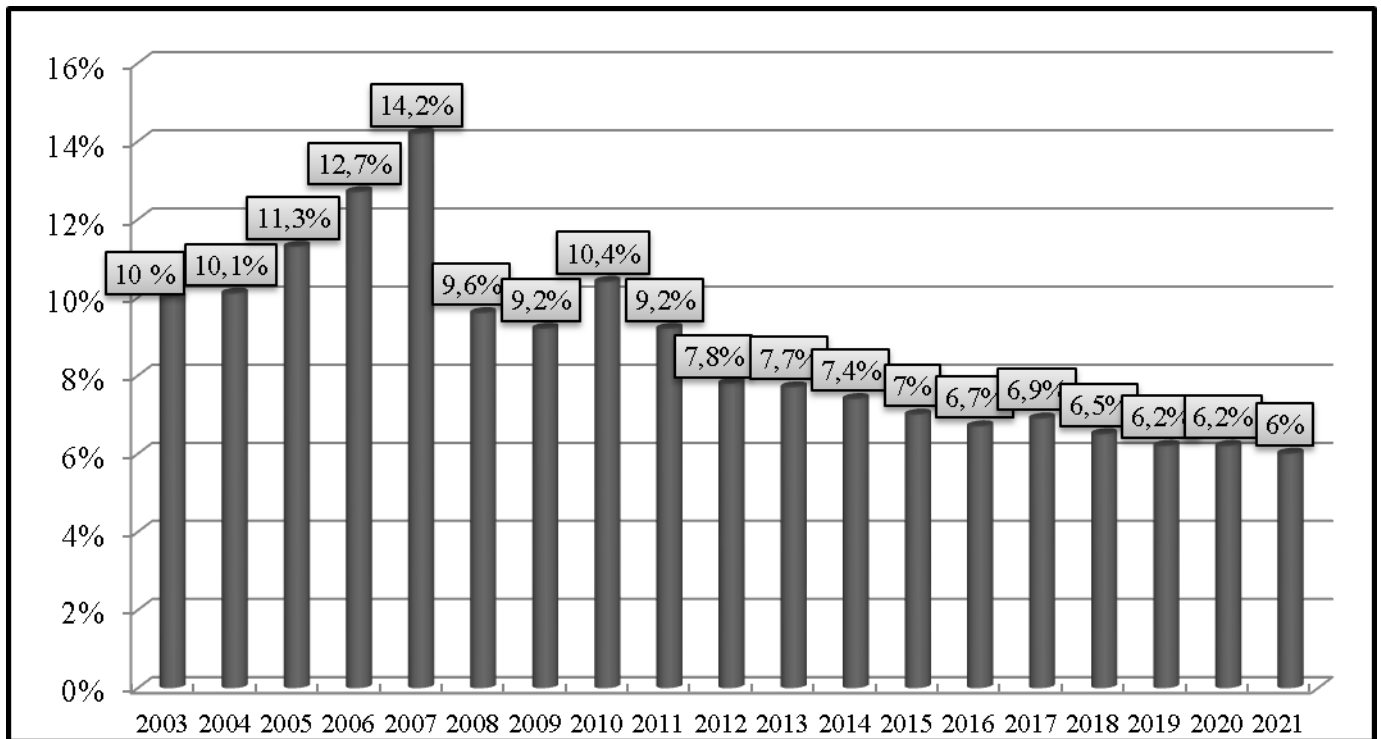

Рис. 1. 2. Темпи росту ВВП Китаю в період 2003-2018рр.
та прогноз на 2019-2021рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку (СБ).

ВВП Китаю у 2017 році становив 12,015 трлн дол. США (3 місце у світі після ЄС і США). Згідно з розрахунками, в 2018 році ВВП Китаю складе 90,03 трлн юанів. У першому кварталі 2018 року ВВП зріс на 6,8%, у другому - на 6,7%, в третьому - на 6,5%, в четвертому - на 6,4% [72].

Варто відмітити, що зростання Китаю на шляху до домінування в міжнародній торгівлі почалося зовсім недавно, проте, в середньому, зростання обсягів торгівлі КНР подвоюється кожні чотири роки останні три десятиліття. І на сьогодні кожен десятий долар в міжнародному торговельному обороті проходить через Китай. У період з 1978 по 2018рр. середні темпи зростання економіки КНР становили близько 9%, але останнім часом вони дещо знизилися [72].

Загальний обсяг роздрібних продажів споживчих товарів в Китаї в 2018 році досяг 380,87 млрд юанів, збільшившись на 9% в порівнянні з 2017 роком. При цьому онлайн-продажі в 2018 році збільшилися на 23,9%, до 9 трлн юанів, в 2017 році цей показник показав зростання на 32,2%. Роздрібні продажі в містах в 2018 році зросли

до 32,56 трлн юанів (+ 8,8% проти 10% у 2017 році), в сільській місцевості - до 5,53 трлн юанів (+ 10,1% в порівнянні з 11,8% в минулому році), [98].

Інвестиції в основні китайські фонди в 2018 році зросли на 5,9%, до 63,56 трлн юанів. Зростання інвестицій в сільгосп підприємства склав 12,9%, в промисловість - 6,2%, в сферу послуг - 5,5%. При цьому в 2017 році інвестиції збільшилися на 7,2%, до 61,3 трлн юанів. Також до кінця 2018 року населення Китаю зросло на 5,3 млн, до 1,395 млрд осіб [98].

Реальний наявний дохід на душу населення в КНР в 2018 році склав 28228 юанів, цей показник виріс на 8,7% в порівнянні з попереднім роком. При цьому дохід серед міського населення досяг рівня в 39251 юанів (+ 7,8%), а серед сільських жителів - 14617 юанів (+ 8,8%). Індекс споживчих цін в Китаї за 2018 рік зріс на 2,1%. Ціни на продукти збільшилися на 1,9%, на послуги лікарів - на 4,3%, на одяг - на 1,2%, на житло - на 2,4%, на транспорт - на 1,7%, на споживчі товари - на 1,6%.

В 2017 році середньорічний внесок китайської економіки в зростання світової економіки досяг 33,2%, посівши перше місце в світі. В аналогічний період вклади США і Європи склали 16,8% і 4,4% відповідно [72], (табл. 1.2):

Таблиця 1.2

Внесок КНР та США у світову економіку в 2012-2018рр.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
КНР	31,7%	32,5%	29,7%	30,0%	30,5%	33,2%	35,2%
США	20,4%	15,2%	19,6%	21,9%	16,3%	17,8%	17,9%

Примітка. Складено автором за даними Світового банку (СБ).

За даними Світового банку, протягом 2017-2019 років світова економіка зростає на 6,5 трлн дол. США (на даний момент вона становить близько 80 трлн дол. США). ВВП США - це приблизно 1/4 світової економіки (20,4 трлн дол. США), а ВВП Китаю - 14 трлн дол. США [72].

При цьому, внесок США у приріст світової економіки в цьому періоді складе близько 17,9%, внесок Китаю – 35,2%, країн Євросони – 7,9%, Індії – 8,6%, Індонезії – 2,5%, а Південної Кореї - 2%. Внесок інших країн у зростання світової економіки за цей період складе менше 2%. Наприклад, внесок Австралії становить 1,8%, Канади - 1,7%, Великої Британії - 1,6%, Росії - 1% [72], (рис. 1.3.):

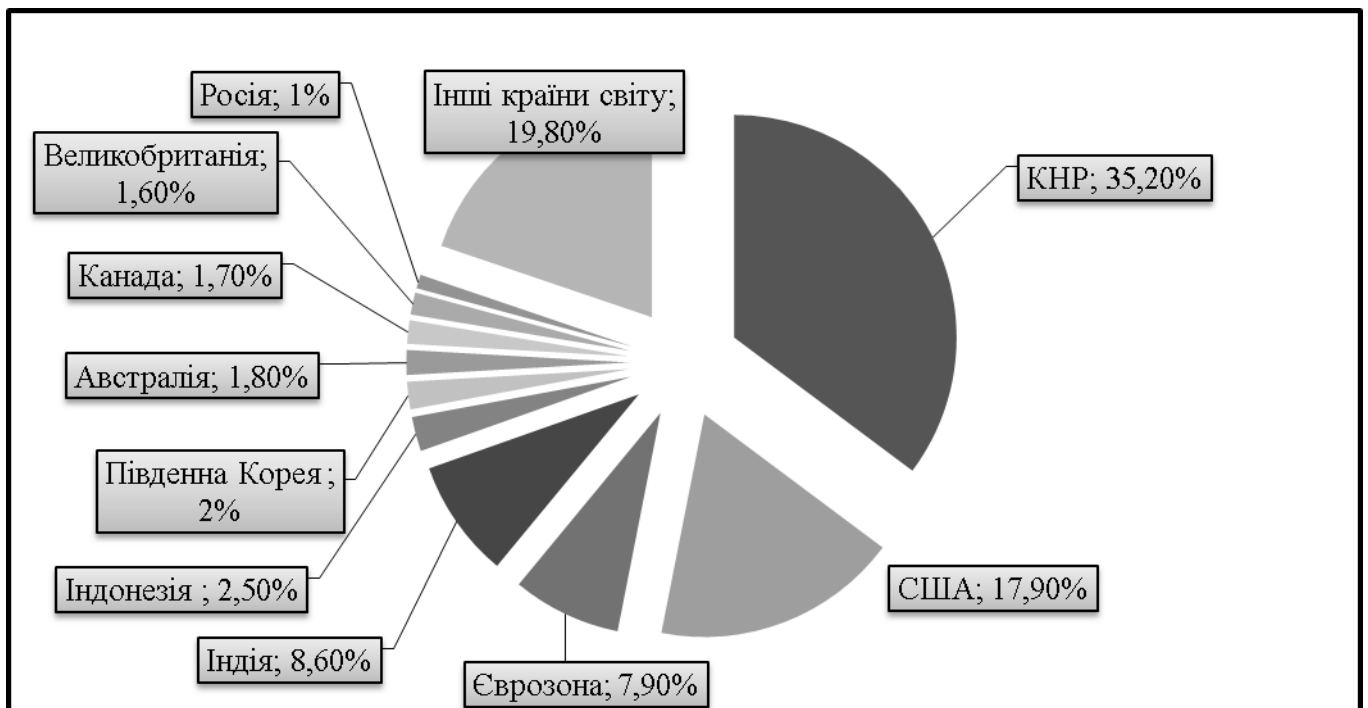

Рис. 1.3. Середньорічний внесок країн у світову економіку в 2017-2019рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку (СБ).

Китай став частиною глобальної економіки. Він найбільший у світі експортер з часткою понад 13%. У Китаї працюють 12 зі 100 найдорожчих компаній світу. За короткий час КНР змогла створити надзвичайне багатство для себе і тих, хто веде з нею справи. Пекін вважає цілі напрямки виробництва стратегічними. Китайська програма «Зроблено в Китаї 2025» передбачає використання субсидій і протекцій для досягнення лідерства у 10 індустріях, серед яких авіаційна, технологічна та енергетична. На ці галузі в сукупності припадає близько 40% китайського виробництва [72].

Питання подолання нерівності в регіональному розвитку є нагальним для китайського уряду. За 40 років Китай здійснив соціально-економічний прорив. З 1978-го по 2018 рік економіка Китаю зростає в середньому на 9 % щорічно. Показники номінального ВВП та ВВП на душу населення зросли в 56 та 38 разів відповідно. Такі високі темпи зростання економіки забезпечені позитивним торговельним сальдо та притоком іноземних інвестицій.

Сучасна економічна політика КНР спрямована на розвиток внутрішнього ринку та зменшення залежності від експорту і ПШ. Стрімкий розвиток економіки зумовив зростання рівня урбанізації, зокрема вже станом на 2018 рік показник сягнув 52 %. Також скорочується рівень бідності в сільській місцевості – з 96 % у 1980 р. до 4 % у 2018 році [72, 74], (табл. 1.3):

Таблиця 1.3

Соціально-економічний профіль КНР

Показники	1980	1990	2000	2010	2017	2018
Номінальний ВВП, млрд. дол. США	215,6	305,3	398,6	1214,9	12015	13293
ВВП на душу населення, дол. США	195	318	959	4524	8643	8857
ПШ, млрд. дол. США		57	3487	40715	114734	125678
Експорт, млрд. дол. США	9,95	18,1	62,1	249,2	1577,8	2487
Імпорт, млрд. дол. США	11,1	19,9	53,3	225	1396,2	2136
Чисельність населення, осіб	966,0	993,9	1172,5	1283,2	1359,8	1395
Рівень урбанізації, %	17,9	19,4	26,4	35,9	49,2	52
Рівень бідності у сільській місцевості, %	96,2	73,5	49,8	17,2	4,5	4

Примітка. Складено автором за даними Світового банку (СБ) та Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Разом із політикою відкритості, стратегія інклюзивного розвитку стала невід’ємною частиною економічних реформ китайського уряду. Починаючи з 2004 року, Китай ухвалив концепцію “гармонійного суспільства”, яка базується на принципах інклюзивності: економічне зростання, рівність, сталий та стабільний розвиток.

За даними компанії PwC, обсяг китайської економіки в 2017 році за паритетом купівельної спроможності становив 23,208 трлн. дол. США. В США цей показник дорівнював 19,5 трлн. дол. США [75], (див. Табл. 1.4).

У Китаї налічується близько 700 млн користувачів інтернету і 282 млн "цифрових аборигенів" (користувачів інтернету віком менше 25 років), які прагнуть впроваджувати нові технології. Масштаби національного ринку і правильний підхід до управління і контролю в ранні роки розвитку технологій зробили Китай глобальним лідером в таких галузях, як електронна комерція і фінансові технології.

Позиції китайських вчених у світовій науці останнім часом також значно посилилися. Вражаючі темпи зростання науково-технічного потенціалу Китаю свідчать про значні успіхи у науковій сфері, що стали можливими передусім завдяки цілеспрямованій державній політиці, яка прагне стати найбільш інноваційною державою світу в 2030 р. та світовим лідером у науковій сфері до 2049 року [75].

Таблиця 1.4

Прогнозний рейтинг країн за розміром ВВП розрахованого за ПКС
(паритетом купівельної спроможності) у постійних цінах 2017 року

млрд. дол. США

Рейтинг країн	2017		2030 (прогноз)		2050 (прогноз)	
	країна	ВВП за ПКС	країна	ВВП за ПКС	країна	ВВП за ПКС
1.	КНР	23208	КНР	38008	КНР	58499
2.	США	19485	США	23475	Індія	44128
3.	Індія	9474	Індія	19511	США	34102
4.	Японія	5443	Японія	5606	Індонезія	10502
5.	Німеччина	4199	Індонезія	5424	Бразилія	7540

Примітка. Складено автором за даними компанії PricewaterhouseCoopers (PwC).

2017 року Китай витратив на дослідження і розробки 279 млрд. дол. США. Зараз перед країною стоїть, перш за все, завдання розвивати фундаментальну науку. Також необхідно просувати нові технології, які мають позбавити китайську економіку від залежності від важкої промисловості, яка шкодить екології.

За оцінками Reuters, R&D-витрати Китаю за 2017 рік становлять близько 2,1% ВВП, що помітно менше 2,8% у США, 2,9% у Німеччині та 3,3% в Японії. Проте, щорічні витрати країни на НДДКР зросли на 70,9% з 2012 року, а технологічні успіхи Китаю заперечувати неможливо [76].

2017 року, згідно зі звітом компанії CB Insights, Китай вперше обійшов США за обсягом інвестицій у стартапи, які розробляють алгоритми штучного інтелекту (ШІ). На частку США припадає 38% світових інвестицій у стартапи зі ШІ, а на частку Китаю - 48%. Країна також активно інвестує в такі галузі, як ядерна та відновлювальна енергетика, високошвидкісні поїзди і електромобілі. Експерти зазначають, що інноваційні досягнення Піднебесної є результатом цілеспрямованої політики держави і стосуються майже всіх сфер життя.

Відповідно до Індексу промислової конкурентоспроможності в 2017 році Китай став найбільш конкурентоспроможною країною у секторі промислового виробництва. Лідерські позиції країна утримувала і у попередніх дослідженнях Світового індексу промислової конкурентоспроможності за 2010 і 2013 роки. Однак керівники світових компаній прогнозують, що в наступні п'ять років він переміститься на другу сходинку.

США продовжує працювати над покращенням рейтингових позицій, перемістившись із 4 місця в 2010 році на 3 місце в 2013 році, і на 2 місце в 2017 році. Третє місце в Індексі посіла Німеччина, четверте – Японія, а п'яте – Південна Корея. Очікується, що протягом наступних 10 років США вийде в лідери, випередивши Китай, а Німеччина і надалі замикатиме трійку лідерів промислової конкурентоспроможності [67], (табл. 1.5):

Світовий індекс промислової конкурентоспроможності
в 2017 році та прогноз на 2020 рік

2017			2020		
Позиція	Країна	Значення індексу	Позиція	Країна	Значення індексу
1.	КНР	100	1.	США	100
2.	США	99,5	2.	КНР	93,5
3.	Німеччина	93,9	3.	Німеччина	90,8
4.	Японія	80,4	4.	Японія	78
5.	Південна Корея	76,7	5.	Індія	77,5
6.	Великобританія	75,8	6.	Південна Корея	77
7.	Тайвань	72,9	7.	Мексика	75,9
8.	Мексика	68,5	8.	Великобританія	73,8
9.	Канада	68,7	9.	Тайвань	72,1
10.	Сінгапур	68,4	10.	Канада	68,1

Примітка. Складено автором за даними Компанії Deloitte.

Таким чином, світова історія ще не знала таких масштабів і темпів індустріалізації і урбанізації, з якими вони проходили в Китаї. Швидке зростання китайської економіки надав всім країнам світу, особливо сусіднім країнам, шанс взаємопов'язаного розвитку, зробив вирішальний вплив на економічне процвітання світової економіки в кінці минулого і початку нинішнього століття.

У найближчі кілька років в процесі відновлення зростання світової економіки Китай буде продовжувати відігравати важливу роль «потужного двигуна». Звичайно ж, зростання світової економіки не може покладатися тільки на китайський внесок. Китай звертається до всіх країн світу, особливо до провідних економік, з ініціативою йти по шляху з ним, зміцнювати співробітництво, працювати рука об руку, стимулювати торгівлю і інвестиції і посилено просувати структурні реформи, спільно докласти зусиль для створення інноваційної, динамічної, толерантною світової економіки. Китай обрав стратегію економічного розвитку, спрямовану на піднесення рівня життя всередині країни та на поширення його впливу і зміцнення як світової держави. Відповідно зовнішня політика КНР стає все активнішою, як того вимагають національні інтереси другої (а незабаром і першої) економіки світу.

1.2. Генезис процесу економічної співпраці між Україною та Китаєм

За час своєї незалежності Україна стала повноправним учасником глобалізаційного процесу. Водночас виклики відкритого, глобалізованого світу формують перед Україною низку актуальних завдань, пов'язаних як з пошуком нових джерел конкурентоспроможності, так і з поглибленням та створенням нових партнерств з країнами, у взаємодії з якими Україна могла б прискорити модернізацію національної економіки.

Зовнішньоекономічна політика України ґрунтується на розбудові стратегічних відносин з інтеграційними об'єднаннями та з окремими країнами, взаємодія з якими має важливе значення для розвитку національної економіки. Серед ключових стратегічних партнерів України на рівні країн-глобальних гравців - Китай.

За останні декілька років українсько-китайські економічні відносини помітно активізувалися. Регулярним став обмін державними візитами, зокрема з участю перших осіб обох країн, було ухвалено Спільну декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР, визначено сфери економічних інтересів, що мають пріоритетне значення у двосторонніх стосунках. Як результат, зовнішньоторговельний оборот обох країн демонструє позитивну динаміку: від 6,14 млрд дол. США до майже 10 млрд дол. США [63].

Належний розвиток китайського (і взагалі східного) вектору зовнішньоекономічної політики дозволить Україні не лише залучити додаткові інвестиції, зберегти та підвищити економічний, оборонний та науково-технічний потенціал, але й скористатися вигодами диверсифікації зовнішньоекономічної співпраці, оскільки саме країни Азійсько-Тихоокеанського регіону зараз стають «локомотивами» світового економічного розвитку.

Реалізація досягнутих на найвищому рівні українсько-китайських домовленостей, наповнення відносин стратегічного партнерства між обома країнами практичним економічним змістом, вимагають від України реалізації комплексної та

послідовної політики, яка б враховувала політичну, економічну й фінансову вагу Китаю в сучасному світі [29, с.44].

Протягом останніх десяти років Китайська Народна Республіка перетворилася з регіональної держави на одного з лідерів та центрів тяжіння глобальної економіки. Відповідно постала необхідність формування окремої стратегії співробітництва України з КНР в умовах постійно зростаючої економічної, особливо зовнішньоторговельної, взаємодії.

В умовах російської агресії, незадовільних темпів здійснення реформ, фінансово-економічних проблем та пов'язаним із цим загостренням соціального напруження в суспільстві перед Україною постає нагальне завдання пошуку додаткових можливостей на міжнародній арені. Такі можливості можуть створити правильний українсько-китайський політичний діалог на найвищому рівні, використання Китаю як джерела інвестицій та технологій, а також обережне військово-технічне співробітництво з цією країною.

Привабливість цього напрямку зовнішньої політики нашої держави, як і для багатьох інших держав, визначають багато чинників, серед яких не останнє місце посідає політична та економічна роль Китаю у світі, яка постійно зростає.

Політика реформ та відкритості, що почала проводитись з 70-х років ХХ ст. дала неочікуваний результат. Поступове і послідовне відкриття економіки, державне регулювання макроекономічних процесів, поступове введення капіталістичних елементів в систему при загальному збереженні соціалістичного ладу привело до перетворення Китаю з відсталої аграрної країни на розвинену державу та потенційного світового лідера. Незважаючи на те, що одним з гасел нової політики був вислів «відкритість і самозабезпечення», послідовна опора на власні сили зовсім не суперечить прискореним темпам розвитку зовнішньоекономічних відносин з іншими країнами [29, с.45].

Так, іноземні кошти, що залучалися, склалися з зовнішніх позик та прямих інвестицій іноземних бізнесменів. Продовжувалося зростання використання іноземного капіталу, а розумне використання іноземних інвестицій країною

дозволило їй подолати проблеми в будівництві, прискорити освоєння енергоресурсів, розвиток транспортної інфраструктури, зв'язку та сировинної промисловості. Залучення іноземного капіталу стало в період реформ однією з основних форм здійснення відкритої зовнішньоекономічної політики в Китаю.

В кінці 1970-х склалися сприятливі внутрішні та зовнішні умови для залучення іноземного капіталу в КНР. Курс на прискорення модернізації народного господарства, який потребував значних фінансових і матеріально-технічних ресурсів, повністю себе виправдав. Саме в цей період в країні відбулося поживлення створення спільних підприємств. Цьому посприяло введення податкових та митних пільг та виділення районів пільгового інвестування [50, с.86].

Поступово з'являлись та швидко прогресували нові форми зовнішньоекономічних зв'язків: імпорт (експорт) капіталу та послуг, торгівля технологіями, промислова кооперація, науково-технічне співробітництво, електронна торгівля та інші. Проте, зовнішня торгівля залишається головною формою співпраці для всіх країн регіону в цілому та для КНР зокрема.

Нижче наведені дані, які наглядно демонструють значний приріст експорту КНР за період 1970- 2018 роки. Так в 1970 році експорт КНР становив 2,4 млрд. дол. США, що в понад 1000 разів менше показника 2018 року [64].

Згідно зі статистичними даними Головної митної адміністрації КНР, обсяг експорту Китаю в 2017 році склав 2340 трлн. дол. США, а імпорт -1919 трлн. дол. США. Позитивне сальдо торговельного балансу за підсумками 2017 року становило 421 млрд. дол. США. Експорт Китаю в 2017 році збільшився на 11,6% в порівнянні з 2016 роком. Зовнішній товарообіг Китаю за підсумками 2018 року показав рекордні результати і досяг 4,623 трлн. дол. США, що на 12,6% більше, ніж в 2017 році. Китайський експорт зріс за рік на 9,9% (до 2,487 трлн. дол. США), в той час як зростання імпорту склало 15,8% (до 2,136 трлн. дол. США). Позитивне сальдо у зовнішній торгівлі склало 351,8 млрд. дол. США, що на 31% нижче за показник за 2017 рік (509,7 млрд. дол. США), [64], (табл 1.6):

Обсяги експорту Китаю за період 1970-2018 роки

Роки	Експорт, млрд. дол. США	Частка в світовому експорті, %
1970	2,4	0,63
1980	32	1,41
1990	63	1,44
2000	280	3,49
2005	773	6,45
2009	1 250	8,41
2010	1 604	8,28
2011	2 009	9,8
2012	2 175	10,1
2013	2 356	12
2014	2 524	12,3
2015	2 429	13,8
2016	2 097	14,7
2017	2 340	17,7
2018	2487	18,2

Примітка. Складено автором за даними Головної митної адміністрації КНР.

Варто зазначити, що продовжився ріст позитивного сальдо КНР в китайсько-американській торгівлі, збільшившись за підсумками 2018 року до рекордних 323,32 млрд. дол. США. У 2017 році цей показник дорівнював 275,81 млрд. дол. США.

При цьому за річними показниками Китай продемонстрував найбільший профіцит торговельного балансу зі США від 2006 року. Профіцит у торгівлі двох найбільших економік світу зріс у 2018 році на 17,2% у порівнянні з 2017 роком. Так, експорт Китаю в США зріс на 11,3%, водночас зростання імпорту зі США склало лише 0,7%. Значний профіцит торговельного балансу є чутливим політичним питанням для адміністрації Трампа, яка у своїх переговорах з Китаєм вимагає його скорочення. Задля цього Вашингтон у 2018 році наклав підвищені тарифи на більшу частину китайського експорту в США, Китай відповів своїми тарифами на продукцію зі США. Таким чином, нові дані можуть ще більше загострити торговельне протистояння двох найбільших економік світу [64].

Але на початку грудня 2018 року на саміті G20 в Аргентині Вашингтон і Пекін несподівано для спостерігачів домовилися про перемир'я - США пообіцяли не

підвищувати мита з 1 січня 2019 року. Сторони домовилися за 90 днів укласти торговельну угоду.

Товарообіг Китаю з ЄС, США і країнами АСЕАН (Асоціація держав Південно-Східної Азії) збільшився на 7,9%, 5,7% і 11,2% відповідно. На їх частку припало 41,2% всього зовнішньоторговельного обороту Китаю [64].

Високими темпами зростає товарообіг з країнами вздовж «Одного поясу і одного шляху», який становив 8,37 трлн юанів в 2018 році, що на 13,3% більше, ніж 2017 року. Торговельна співпраця з країнами вздовж «Одного поясу і одного шляху» стало новою рушійною силою розвитку зовнішньої торгівлі Китаю [37, с.58].

Щодо РФ, то обсяг російсько-китайської торгівлі в 2018 році перевищив позначку в 107 млрд. дол. США, побивши історичний рекорд. Такий прогрес пояснюється перш за все оптимізацією структури двостороннього товарообігу. Товарообіг між Росією і КНР за підсумками 2016 року зріс на 2,2% в річному численні і досяг 69,52 млрд. дол. США. У 2017 році цей показник збільшився на 20,8%, до 84,07 млрд. дол. США. Поряд з енергоносіями все більш значну роль в торгових відносинах двох країн грають інші товари, зокрема широкий перелік аграрної продукції. Згідно з прогнозами, двосторонній потік товарів і послуг між РФ і Китаєм в 2018 році може перевищити 110 млрд. дол. США [37, с.58].

За даними експертів ANZ, подальше падіння китайського експорту практично неминуче в світлі планів нового президента США Дональда Трампа, який з метою захисту економіки США від китайської експансії буде домагатися виведення американських виробничих потужностей з Китаю і має намір ввести мита на китайський імпорт.

Співробітництво між Україною та Китаєм в сфері зовнішньоекономічної діяльності почалося з 90-х років ХХ століття. Адже Україна як безпосередній та незалежний суб'єкт світового господарства з'явилася серед потенційних партнерів КНР лише у 1992 році. Та навіть за такий короткий термін відносини між цими країнами розвивалися досить стрімко та ефективно [30, с.17]. Та причина такого пізнього початку двостороннього співробітництва не лише в Україні. З кінця 70-х

років в КНР почали проводити курс відкритості зовнішньому світові, а економічне будівництво вступило в новий етап переходу до ринкової економіки.

На середину ХХ ст. для розвитку КНР не була характерна ринкова економіка у тому вигляді, в якому вона вже існувала, а саме синтез двох систем – командно-планової та ринкової. Так, система зовнішньоекономічного співробітництва, яка склалася в КНР в 1978 році складалася з таких основних компонентів: план; бюджетне фінансування; адміністративно-управлінський механізм; специфіка ціноутворення; система розподілу; валютне регулювання та валютний контроль.

Така система зовнішньоекономічного співробітництва, заснована на адміністративному управлінні з боку державних органів призвела до розриву між внутрішніми та зовнішніми ринками, що були відділені один від одного. На кшталт СРСР, існувала велика прірва між цінами на ідентичну продукцію на внутрішньому та зовнішньому ринках. Тому, така ситуація призвела до того, що в кінці 70-х років виготовляти продукцію на експорт стало не вигідно та власне структура зовнішньої торгівлі стала нераціональною.

Все вищезгадане і змусило керівництво КНР приступити до розробки та впровадження реформ, які би допомогли перетворити економіку країни на ту, що відповідала би лозунгові «відкритості зовнішньому світові». Китайські вчені виділяють чотири етапи у реформуванні системи зовнішньоекономічного співробітництва країни [30, с.18]:

1. Передача обмежених прав на господарське самоуправління суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності (1979 – 1987 роки).

2. Перехід підприємств, що займаються зовнішньою торгівлею, на систему виробничої відповідальності (1987 – 1993 роки).

3. Перехід підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю на принципи роботи, які відповідають вимогам ринкової економіки і міжнародним правилам торгівлі (1994 – 2001 роки).

4. Перехід вищезгаданих підприємств на вимоги СОТ (з 2001 року).

Розглянемо кожен з цих етапів більш детально. Перший характеризується заснуванням спеціальних експортно-імпортних компаній в багатьох галузях промисловості, таких як металургія, електронна, нафтохімічна, машинобудівна та інші.

На другому етапі Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і зовнішньої торгівлі КНР почало переводити компанії, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю на систему підяду. Загалом, на даному етапі відбулися помітні успіхи, що пов'язані з підвищенням конкурентоздатності підприємств, проте втручання місцевої влади не дозволило повною мірою розкрити потенціал компаній, а нові умови підяду створювали нерівні умови конкуренції між компаніями.

Головна річ, що характеризувала наступний, третій, етап - це зближення китайського та міжнародного законодавства в сфері зовнішньоекономічної діяльності. В результаті, китайські підприємства стали головними суб'єктами в системі управління зовнішньоекономічними зв'язками та ринкової конкуренції. Економічні показники за цей період значно вирости. Так, порівняно з 1978 роком, станом на 2001 рік, обсяг зовнішньої торгівлі зріс більш ніж в 25 разів, [59, с.121], (табл. 1.7):

Таблиця 1.7

Динаміка зовнішньоторговельного обороту КНР станом на кінець третього періоду (2001 рік) млрд. дол. США.

Рік	Об'єм	Експорт	Імпорт
1978	20,64	9,75	10,89
1987	82,65	39,44	43,21
1994	236,62	121,01	115,61
2001	509,77	266,10	243,55

Джерело: Харіна У.Я. Місце КНР у світовій економіці // У.Я. Харіна. — Молодий вчений. — 2015. — № 2 (17). — С. 121.

З даної таблиці видно, що заходи, яких вживали в КНР, були надзвичайно ефективні, що і забезпечило країні значний успіх в сфері зовнішньоекономічної діяльності вже за перші 20 років [59, с.122].

У середині 1980-х років значно посилилась роль держави в регулюванні іноземних інвестицій, були зроблені кроки по вибіркового обмеженню і заохоченню стосовно галузевої, територіальної та технологічної структури, йшов процес адаптації національного законодавства до світових норм. В результаті, починаючи з другої половини 80-х років у КНР намітився перехід від кількісного нарощування зовнішніх ресурсів внаслідок лібералізації інвестиційного клімату до багатобічної системи заохочення іноземних капіталовкладень з врахуванням їх якісних характеристик.

Початок 90-х років став для Китаю «золотим періодом» у залученні зарубіжного підприємницького капіталу. В результаті ще в 1993 році КНР вийшла на перше місце в світі серед країн, що розвиваються і на друге після США по об'ємах іноземного капіталу, що привертається. Таке різке збільшення об'ємів інвестицій в країну пояснюється тим, що в країні панувала стабільність, наявністю великого внутрішнього ринку, поступальним економічним зростанням та реформам [30, с. 35].

Останній етап реформування зовнішньоекономічного співробітництва можна охарактеризувати через призму вступу Китаю до СОТ. Адже в такому разі відбувалося перебудова діяльності суб'єктів ЗЕД у відповідність до вимог СОТ. Варто зазначити, що саме в цей період Китай отримав значних поступок від організації з огляду на статус країни, що розвивається та складності, пов'язані з переходом від командно-планової до ринкової економіки. Та вже в грудні 2001 року Китай разом з Тайванем стали членами СОТ [66].

Після вступу до СОТ Китай почав втілювати в життя іншу стратегію, яка має назву «вихід назовні». Це зумовило значне зростання експорту та імпорту в країні за останні 10 років.

Таким чином, на практиці вийшло, що стрімке нарощування виробництва всередині країни привело до нарощування експорту китайських товарів та вивело країну на передові позиції в світі за цим показником. КНР через низьку собівартість товарів, в силу кліматичних факторів та нижчої вартості робочої сили поступово перетворювався на «світовий виробничий цех» [66].

За роки членства у СОТ Китай знизив середні митні тарифи з 15,3% до 9,8%. За даними Міністерства комерції КНР, країна відкрила для зовнішнього світу 104 сегмента ринку послуг, наблизившись за цим показником до рівня розвинутих країн (108).

За період з 2001 по 2018 рік частка Китаю у світовому експорті послуг збільшилася з 2,4% до 4,8%, і за цим показником Китай з 12-го місця вийшов на 4-е у світі. А частка країни у світовому імпорті послуг зросла з 2,6% до 5,7%, що дало змогу їй вийти за цим показником з 10-го на 3-є місце у світі [66].

Згідно з даними Головної митної адміністрації КНР, зовнішній товарообіг Китаю в 2018 році становив 4,623 трлн. дол. США, при цьому експорт 2,487 трлн. дол. США, а імпорт 2,136 трлн. дол. США. Позитивне сальдо у зовнішній торгівлі склало 351,8 млрд. дол. США [64], (див. Рис. 1.5.).

Рівень ВВП у континентальній частині Китаю на душу населення за останні двадцять років збільшився з 800 доларів до понад 8,643 дол. США. Вихід цієї країни на лідируючі позиції в регіоні та світі означає подальше і значне розширення сфери дії цінової конкуренції на світовому ринку. Вона тепер розповсюджується не лише на трудомісткі товари традиційних галузей промисловості, але й на побутову та промислову електроніку, споживчі товари довгострокового використання та виробниче обладнання [64].

Таким чином, в світі поступово з'являється новий конкурентний суб'єкт міжнародних економічних відносин, будувати взаємовигідні відносини з яким є важливим завданням в контексті стратегічного розвитку будь-якої країни.

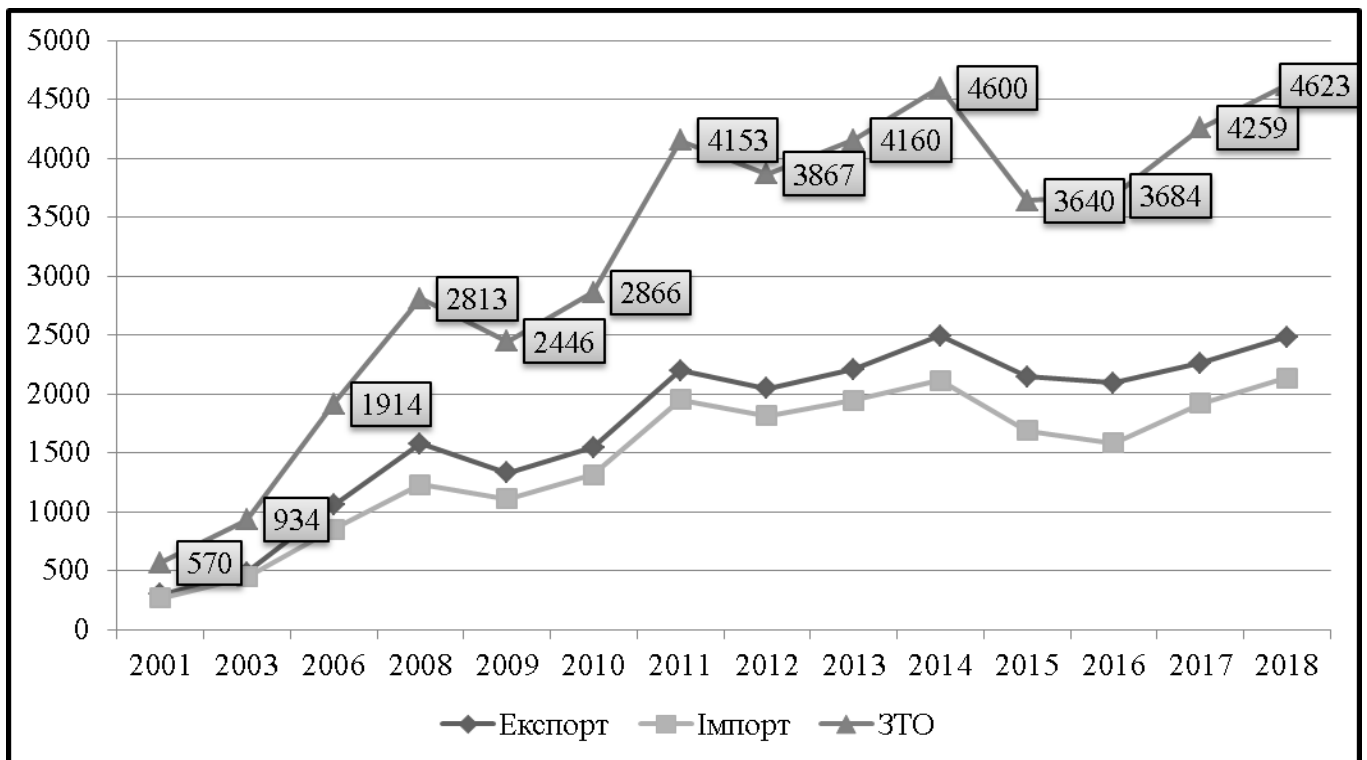

Рис. 1.5. Динаміка зовнішньоторговельного обороту КНР в четвертому періоді після вступу в СОТ і до сьогодні (2001-2018рр.), (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Головної митної адміністрації КНР.

Щодо генезису процесу зовнішньоекономічної діяльності України, як самостійної та незалежної одиниці міжнародних відносин, то слід зазначити, що починаючи від 1992 року, торгівля між Китаєм та Україною характеризується значними підйомами і спадами, частота та ступінь яких помітно вирізняється серед інших країн, що набули незалежність внаслідок розпаду СРСР.

З'ясування причин виникнення такої ситуації є необхідною умовою подальшого ефективного розвитку економічної взаємодії між двома країнами. Це вимагає дослідження історії розвитку торговельно-економічних відносин між ними [30, С.13-20], (табл. 1.9):

Етапи розвитку торговельно-економічних відносин
між Україною та КНР

Етап и	Період (роки)	Форма співробітницт ва	Сфери співробітництва
Етап 1	1992-1997	Бартерна торгівля	Легка промисловість, верстатобудування
Етап 2	1998-1999	Човникова торгівля	Легка промисловість
Етап 3	2000-2003	Торгівля, СП	Легка промисловість, виробництво пластмаси і каучуку, хімічна промисловість, машинобудування, сільське господарство, поліграфія, теле-комунікації, харчова промисловість, медицина
Етап 4	2004-2007	Торгівля, СП, пряме інвестування	Металургія, хімічна промисловість, машинобудування, сільське господарство, телекомунікації, харчова промисловість, медицина, легка промисловість
Етап 5	2008 по сьогоденн я	Торгівля, СП, пряме інвестування	Хімічна промисловість, туризм, машинобудування, сільське господарство, телекомунікації, освіта, харчова промисловість, медицина, металургія, наука, авіація, космос, оборона тощо

Примітка. Складено автором за даними Гончарук А. З., Гобова Є. В., Кіктенко В. О., Коваль О. А., Кошовий С. А. Аудит зовнішньої політики: Україна-Китай. Дискусійна записка. / А. Гончарук // Інститут світової політики. – К.: 2016. – С.13-20.

Перший етап охоплює 1992–1997 роки. Після розпаду СРСР це був період встановлення безпосередніх двосторонніх дипломатичних зв'язків між Китаєм і Україною як незалежною державою, та оформлення відповідних нормативно-правових актів у рамках прямих торговельно-економічних відносин. Торгівля в ці роки між країнами, у зв'язку з низьким рівнем платоспроможності української сторони, носила бартерний характер. Основними товарами, які імпортували українські підприємства, були продукція легкої промисловості та предмети широкого вжитку. Слід зазначити, що в цей період КНР мала значне від'ємне сальдо

торговельного балансу в торгівлі з Україною, а Україна, навпаки, більше експортувала до Китаю, ніж імпортувала з нього.

4 січня 1992 року Китай та Україна встановили дипломатичні відносини, від самого початку яких торговельно-економічна сфера окреслювалася як пріоритетний напрямок. Керівництво обох держав безперервно обмінювалося візитами, один за одним підписуючи угоди про співпрацю між урядами та іншими органами, що заклало міцну правову базу для розгортання торговельно-економічного співробітництва [64].

У січні 1992 року Китай та Україна обопільно відкрили торговельні представництва, а 31 жовтня підписали угоду про створення механізму функціонування торговельно-економічного співробітництва – Комісію з торговельно-економічного співробітництва між урядом Китаю та урядом України.

4 квітня 1994 року у Києві відбулося перше засідання Комісії з торговельно-економічного співробітництва між урядом Китаю та урядом України.

Другий етап (1998–1999 роки) характеризувався різким спадом обсягів торгівлі між КНР та Україною, що було викликано Азійською фінансовою кризою. В цей період товарообмін між підприємствами двох країн майже зупинився. А масштабного розвитку набула так звана «човникова торгівля». Численні потоки дрібних бізнесменів їздили в обидва кінці з валізами і сумками, наповненими різними товарами, які характеризувалися низьким рівнем якості і відсутністю сертифікатів і брендів [64].

Третій етап охоплює період з 2000 до 2003 року. У торгівлі між Китаєм та Україною в цей час спостерігалось стабільне зростання, завдяки пожвавленню української економіки та підвищенню платоспроможності населення. Торговельно-економічні відносини між Китаєм та Україною нормалізуються і від'ємне торговельне сальдо зменшується.

Четвертий етап триває з 2004 року до 2007 року. У цей період економічне співробітництво між Китаєм та Україною всебічно розгортається. Крім стрімкого зростання об'єму експорту та імпорту, одержують розвиток науково-технічна

співпраця, створення спільних підприємств, розширення економічної взаємодії у багатьох напрямках [31, с.14].

П'ятий етап з 2008 року по сьогоднішній день, крім стрімкого зростання обсягу торгівлі, значно розширився асортимент взаємодоповнюючих товарів та послуг. Крім зростання до України експорту традиційних китайських товарів, таких як товари народного споживання, вироби легкої та текстильної промисловості, останнім часом збільшується частка товарів з високою науково-технічною місткістю, зокрема, телекомунікаційного обладнання, побутової техніки та автомобілів. Експорт з України до Китаю складається в основному з хімічних продуктів, металу, деревини, молочних продуктів тощо.

2011 року Китай та Україна встановили взаємовідносини стратегічного партнерства та підписали угоду про реалізацію низки великих спільних проектів, що, в свою чергу, стимулювало значне зростання товарообігу між двома країнами, який у 2013 році сягнув найвищого показника – 11,120 млрд. дол. США. Після вибуху кризи в Україні реалізація великої кількості спільних проектів торговельно-економічного співробітництва зазнала невдачі, двосторонній товарообіг знову знизився.

17 січня 2017 року Глави обох держав провели першу після Майдану зустріч у Давосі, що стало символом нової сторінки в двосторонніх відносинах між Китаєм та Україною. 5 грудня 2017 року, з запізненням на два роки, все ж було проведене третє засідання Комісії зі співробітництва між урядом Китаю та урядом України. Є надія, що двостороннє торговельно-економічне співробітництво буде ґрунтовно реалізовано, а також вступить до нового етапу [64].

У 2017 році двосторонній товарообіг відновив своє зростання, сягнувши 7, 639 млрд. дол. США, що на 17,7% більше, ніж у 2016 році. Імпорт з Китаю становив 11,4% від всього українського імпорту, експорт до Китаю складав 4,6% від всього українського експорту. Китайсько-український товарообіг становив 8,24% від загального обсягу зовнішньоторговельного обороту України [63].

У 2017 році Китай став шостим найбільшим ринком експорту та другою країною-джерелом імпорту. Починаючи від 2005 року, китайський експорт в Україну перевищує український імпорт до Китаю. Сьогодні Китай є другою найбільшою країною, з якою в Україні є від'ємне сальдо.

У геополітичному плані Китай є свідомим прихильником української євроінтеграції та завжди визначав Україну як «важливу державу в Європі». Керівництво КНР вітало підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС та розглядає залучення України до розбудови «Нового економічного поясу - Великий шовковий шлях», що є особистою ініціативою голови КНР Сі Цзіньпіна. У разі успішної реалізації амбітного китайського плану (який, між іншим, оминає Росію і передбачає прямий вихід Китаю до Європи через Центральну Азію і Кавказ) — Україна матиме принципово нове геополітичне місце «першої європейської країни на Шовковому шляху» [36, с.64].

Динаміка участі України в процесах глобальної економічної інтеграції обумовлює необхідність модернізації зовнішньоторговельної стратегії співробітництва України з найважливішими партнерами при неодмінному збереженні економічної безпеки держави. Стратегічний розвиток національної економіки в умовах геополітичних змін передбачає активізацію участі в інтеграційних процесах не лише з Європейським Союзом, але і з іншими мегарегіональними утвореннями та країнами. Відповідно, потрібна розробка доповнюючих стратегій двостороннього економічного співробітництва України з домінуючими країнами-центрами глобальної економіки, однією з яких є Китайська Народна Республіка (КНР).

Минуло 40 років з початку Політики реформ і відкритості, за який Китай перетворився на країну, що динамічно розвивається, на другу економіку світу і драйвера глобалізації XXI століття.

Вражаюче економічне зростання Китаю протягом трьох десятиріч цілеспрямованих реформ при одночасному збереженні соціалістичної ідеології привертає пильну увагу всього людства. Трансформація світової системи і

перспективи глобального розвитку багато в чому обумовлюються подальшими економічними перетвореннями китайської економіки. На фоні політики реформ і відкритості, що проводиться в країні, особливо після вступу до СОТ, Китай грає неухильно зростаючу роль в світовій торгівлі.

В сучасних умовах нестабільності політичного середовища України, конфлікту на Донбасі, закриття одного з основних ринків збуту, життєвої необхідності впровадження економічних реформ актуалізується питання зміцнення двосторонніх відносин з іншими, не менш важливими в стратегічному контексті країнами, та пошук потенційно можливих сфер співробітництва.

Україна відчуває гостру потребу у фінансових ресурсах для економічного розвитку, тому довгостроковий стратегічний партнер – це шанс відчути твердий інвестиційний ґрунт під ногами, можливість продемонструвати готовність до реформування та вдосконалення, перспективи економічного зростання, можливість формування інвестиційного іміджу надійного партнера, забезпечення інвестиційного і, насамперед, створення нових робочих місць.

Відносини між Україною і Китаєм розвиваються швидкими темпами, а нинішній формат цих відносин – це стратегічне партнерство, яке цілком відповідає інтересам обох країн. При цьому перед державами постають серйозні завдання щодо зміцнення взаємодії і подальшого розвитку двосторонніх відносин в усіх напрямках. Варто зазначити, що потенціал українсько-китайського стратегічного партнерства є величезним.

Ключовими завданнями для українського Уряду повинні бути прискорення темпів реформування економіки, визначення переліку пріоритетних стратегічних двосторонніх проектів та забезпечення їх підтримки, вдосконалення процедури моніторингу і контролю за виконанням українсько-китайських домовленостей тощо. Китай має досить значний запас інвестицій, в яких відчуває потребу Україна. В свою чергу, Україна є привабливою для Китаю в сфері технологій та сільського господарства.

Проведений аналіз форм співпраці та доміантних тенденцій у зовнішній торгівлі між Україною та КНР дозволяє виділити негативні тенденції і явища, які загрожують економічній безпеці і гальмують подальший розвиток взаємовигідного співробітництва, зокрема:

а) негативне сальдо зовнішньої торгівлі з КНР і випереджаючі темпи зростання китайського імпорту;

б) нераціональні зміни товарної структури зовнішньої торгівлі, активізація китайського експорту до України;

в) низький рівень показника покриття експортом імпорту, надмірно висока частка високотехнологічної продукції в імпорті.

Більшість перерахованих загроз економічного співробітництва України з Китаєм пов'язана насамперед із неконкурентоспроможною структурою українського експорту до КНР, яка характеризується вузькою номенклатурою товарів і сировинним характером.

Надалі у відносинах із КНР пріоритетним для України напрямом повинно стати подолання наявних негативних аспектів співпраці, уникнення жорсткої конкуренції та розробка взаємовигідних стратегій і програм співробітництва насамперед у агропромисловій, військовій та космічній галузях. Враховуючи членство України й Китаю у СОТ, необхідно використовувати механізми співробітництва, розширення інформаційного обміну між країнами, взаємодії у сфері використання інструментів торговельного захисту [7, с. 20].

Протягом 2001-2018 рр. зберігається стабільна тенденція до збільшення зовнішньоторговельного обороту та від'ємного сальдо торгівлі між Україною та КНР. Спостерігається негативна товарна структура торгівлі, переважання експорту товарів з низьким ступенем переробки, недостатня диверсифікація експортної номенклатури України та збільшення обсягів імпорту високотехнологічної продукції. Потребує диверсифікації секторальна і просторова структура торговельних відносин з переорієнтацією на стратегічні сектори і галузі

національної економіки (науково-технологічний, гуманітарний, туристично-рекреаційний сектори, військово-промисловий комплекс, сільське господарство).

Здійснений аналіз дає змогу стверджувати, що рівень конкуренції між Україною та КНР під час торгівлі товарами зростає. Китайські виробники концентруються на виробництві товарів тих груп, що складають основу вітчизняного експорту (чорні метали) та розширюють свою присутність на традиційних для України ринках Близького Сходу та Північної Африки. Зважаючи на розміри китайської економіки та темпи її зростання пряма конкуренція з КНР є неможливою, отже, для захисту економічної безпеки та збереження обсягів експорту Україна повинна оптимізувати ті галузі виробництва, в яких вітчизняні виробники зберігають відносну перевагу та які мають найменшу подібність експортного портфеля з КНР. До цих пріоритетних галузей відносяться сільськогосподарська сировина, харчова промисловість, олії рослинного походження та ті високотехнологічні товари машинобудування (космічна та військова сфери), у виробництві яких КНР ще має помітну технологічну відсталість. Для здійснення цієї мети доцільно якнайскоріше переглянути структуру експорту, вжити державних заходів щодо скорочення експорту сировини та дешевих матеріалів, збільшення продажу готової і модернізованої продукції.

Отже, Китай як «країна-центр» прагне до створення багаторівневої моделі відносин із різними країнами, що в цілому представляється як ідея багатопольярного світу. Для досягнення цієї мети Китай встановлює дружні відносини з країнами в усьому світі, не звертаючи увагу на її важливість і значущість, що буквально відображено у зовнішньополітичній доктрині КНР. Єдиною умовою тут є послідовність і передбачуваність таких партнерських відносин, що заохочується Китаєм не тільки у формі економічних відносин, а й фінансування тих чи інших соціальних проєктів. Особливу роль тут може грати Україна як країна, що займає важливе геополітичне і гео економічне положення на Новому шовковому шляху, як місток між Європою та Азією.

1.3. Правове регулювання зовнішньоторговельних відносин між Україною та Китаєм

4 січня 2017 року чверть століття тому було закладено міцний фундамент у взаєминах країн. Україна та Китай відзначають 25-річчя співпраці, зустрічаючи із значним багажем досвіду, взаєморозуміння, співпраці та перспективних планів на майбутнє. Це сакральний час – період підбиття підсумків, завершення чергового етапу й переходу до нового початку [64].

За 25 років із часу встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР двома країнами було докладено чимало зусиль для розбудови повномасштабного співробітництва у найрізноманітніших сферах: торговельно-економічній, науково-технічній, культурній, космічній, сільськогосподарській та освітянській.

Аналізуючи 25-річну історію співпраці між Україною та Китайською Народною Республікою можна виділити важливі віхи, які мали ключове значення у розвитку двосторонніх відносин.

Після ухвалення Постанови українським парламентом 24 серпня 1991 р. «Акту проголошення незалежності України» Україна приступила до активного формування правової бази, що визначала основні напрями і пріоритети розбудови українсько-китайських взаємин.

Реалізуючи досягнуті домовленості з весни 1992 р. у Києві діє Посольство Китайської Народної Республіки, а в березні 1993 р. у Пекіні розпочала свою діяльність дипломатична місія України в КНР [64].

КНР була серед перших країн, що визнали незалежність України 27 грудня 1991 року, а вже 4 січня 1992 року було підписано «Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР» та «Меморандум взаєморозуміння до Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР», у яких зафіксовано наміри двох країн розбудовувати повномасштабне співробітництво. Вони і до сьогодні є базисом взаємин та дороговказом у майбутнє.

Відтоді було укладено багато угод, які відкрили широкий горизонт і стали надійною платформою для контактів.

Чинна договірно-правова база українсько-китайських відносин налічує 246 основних міждержавних, міжурядових і міжвідомчих документів та в цілому відповідає нинішньому стану двосторонньої взаємодії.

Головними документами з тих, що регулюють політичні відносини між Україною та КНР, є Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР (04.01.1992 р.), спільні українсько-китайські комюніке (31.10.1992 та 24.06.1995 рр.), Спільна (Київська) Декларація між Україною та КНР (06.09.94 р.), Спільна (Пекінська) Декларація про розвиток і поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною та КНР (04.12.1995 р.), Спільна (Київська) Декларація про зміцнення дружби і всебічного співробітництва в XXI столітті (21.07.2001 р.), Спільна (Пекінська) декларація України та КНР (18.11.2002 р.), Спільна заява України та КНР щодо всебічного підвищення українсько-китайських відносин дружби та співробітництва (02.09.2010 р.), Основні напрямки розвитку відносин між Україною та КНР на 2010-2012 рр. (02.09.2010 р.), Спільна декларація про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР (20.06.2011 р.), а також у грудні 2013 р.оку укладено базовий Договір про дружбу і співробітництво між Україною та КНР, у якому закріплені ключові принципи й досягнення двосторонніх відносин, прагнення до активної розбудови взаємовигідної співпраці в усіх галузях. Ухвалено Програму розвитку відносин стратегічного партнерства на 2014-2018 рр. [64].

В Додатку А, табл. А1 представлено договірно-правові документи в співробітництві України та КНР в 2017-2018рр.

У 2018 році підписано новий двосторонній Договір про валютний своп для валют китайський юань/українська гривня між Національним банком України та Народним банком Китаю, Меморандум про порозуміння щодо співпраці у сфері безпеки цивільної авіації між Державіаслужбою України та Китайською адміністрацією цивільної авіації, Меморандум про співробітництво між ТПП

України та Китайським Комітетом сприяння міжнародній торгівлі, угоди про науково-технічне співробітництво між НАН України і Китайською асоціацією міжнародного науково-технічного співробітництва, Інститутом електрозварювання ім. Є.О.Патона та Китайською асоціацією міжнародного науково-технічного співробітництва, два меморандуми про співпрацю між Дипломатичною академією України імені Геннадія Удовенка при МЗС України та Китайською дипломатичною академією і Китайським університетом міжнародних відносин МЗС КНР, Договір про співробітництво щодо організації емісії та еквайрингу кобейджингових карток ПРОСТІР і UnionPay між Національним банком України та китайською компанією UnionPay International Co., Ltd, а також чотири протоколи засідань двосторонніх підкомісій/ робочих груп/ комісій [64].

Головною подією українсько-китайських відносин (2017–2018 років) була зустріч Президента України Петра Порошенка з Головою КНР Сі Цзіньпіном у Давосі, у ході якої глави двох держав висловили зацікавленість в активізації політичного діалогу на найвищому рівні та поглибленні економічної співпраці між Україною і КНР, а у другому кварталі 2017 року – участь української делегації на чолі з Першим віце-прем'єр-міністром С. Кубовим у форумі високого рівня «Один пояс, один шлях» у Пекіні.

25 травня 2018 року в Великому конференц-залі Національної академії наук України відбувся Українсько-китайський форум стратегічного партнерства «Один пояс, один шлях». Організаторами форуму виступили Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, Українська асоціація китаєзнавців та ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Головним підсумком розвитку українсько-китайських відносин у 2018 році стало подальше поглиблення торговельно-економічного співробітництва на тлі активізації міждержавного політичного діалогу, а 2019 рік було оголошено роком Китаю в Україні [64].

З моменту виголошення головою КНР ініціативи «Економічного поясу Великого Шовкового шляху» (вересень 2013 року) та оприлюднення нової стратегії

у напрямку Південно-Східної Азії у форматі «Морського Шовкового шляху XXI ст.» (жовтень 2013 року) ці дві стратегії трансформувалися в одну, яка отримала назву «Один пояс, один шлях» або Новий «Шовковий шлях». Китайська сторона розглядає її як системний проект. Перевагою ініціативи є потужні економічні можливості КНР і його готовність інвестувати чималі фінансові ресурси в економічні проекти розташованих вздовж «поясу і шляху» країн, які сприятимуть посиленню торговельних зв'язків між Китаєм і країнами континенту та відкриють китайським товарам торговельні шляхи у Південну і Центральну Азію, на Близький Схід і країни Європи [64].

До сфер економічної активності належить торгівля у рамках проведення експортних операцій, постачання різноманітних товарів вироблених на китайських підприємствах, безпечне постачання стратегічних видів сировини, запозичення нових технологій. Також метою Нового «Шовкового шляху» є усунення бар'єрів на шляху китайських інвестицій шляхом уникнення подвійного оподаткування, розширення сфер і масштабів економічної співпраці у таких сферах як сільське господарство, енергетика, «зелені» технології. Китайська сторона впевнена, що співпраця між нашими країнами в рамках «поясу і шляху» має широку перспективу.

Варто наголосити, що китайське стратегічне планування передбачає пристосування до умов, які склалися внаслідок агресії РФ проти України, анексії Криму, розгортання масштабної проксі-війни на території Донбасу. При цьому, Китай як новий глобальний гравець зайняв чітку позицію щодо російської агресії проти України підтримавши суверенітет та територіальну цілісність.

Разом з цим, Китай належить до тих країн, які свого часу надали Україні гарантії безпеки, і це було пов'язано з процесом добровільного ядерного роззброєння України. Наша держава отримала чіткі підтвердження цих гарантій з боку КНР (грудень 2013 року) і інших країн-учасників цих гарантій, окрім РФ.

Одним із перших Китай у середині березня 2014 року запропонував мирне врегулювання «кримського питання» у форматі міжнародного координаційного механізму, до якого б увійшли всі зацікавлені сторони.

Стрімкий розвиток Китайської Народної Республіки як нової глобальної потуги поступово перетворюється на один із провідних трендів сучасного розвитку світової економіки. Таким чином, серед зовнішньополітичних пріоритетів України Китай розташовується на особливому місці.

Торговельно-економічні відносини України з КНР звичайно є найважливішою складовою комплексу українсько-китайського співробітництва. Україна об'єктивно зацікавлена у розширенні цього співробітництва з КНР, що зумовлено наявністю у Китаї великого ринку збуту продукції господарського комплексу України.

Торговельно-економічне співробітництво України та Китаю має величезний невикористаний потенціал. Взаємна зацікавленість у ринках обох країн та активізація діалогу на різних рівнях дозволить покращити цю ситуацію уже найближчим часом. Одним з основних умов ефективного функціонування міжнародних торговельних відносин між Україною та КНР є створення законодавчої та нормативної бази, яка відповідає б інтересам обох держав, а також інтересам суб'єктів зовнішньоторговельних відносин.

Базовими документами економічної сфери є:

- Угода між Урядом України та Урядом КНР про торговельно-економічне співробітництво (08.08.1992 р.);
- Угода між Урядом України та Урядом КНР про заохочення і взаємний захист інвестицій (30.05. 1993 р.);
- Угода між Урядом України та Урядом КНР про науково-технічне співробітництво (27.04.1992 р.), [64].

У серпні в 1992 року в м. Пекіні була підписана Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво. Це був практично перший офіційний документ, який стосувався багатьох сторін зовнішньої торгівлі КНР і України. Зокрема в угоді було зазначено, про зміцнення дружби, співробітництва та розвиток торговельно-економічних відносин між двома країнами на рівноправній і взаємовигідній основі [21].

З метою подальшого розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР, яке ґрунтується на принципах дружби, рівноправності і взаємної вигоди 31 жовтня в 1992 року в м. Пекіні була підписана Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про створення Міжурядової українсько-китайської комісії з питань торговельно-економічного співробітництва [19].

Зовнішня торгівля, як будь-яка економічна діяльність, має свою правову базу, яка являє собою сукупність різного роду нормативних актів, на основі яких будується робота всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності. В основі цієї правової бази, лежать як загальні міжнародно-правові документи, загальні нормативні акти Китаю і України, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність в цілому, так і спеціальні нормативно-правові документи, які безпосередньо регулюють зовнішньоторговельні відносини двох країн.

Нормативне регулювання зовнішньоторговельних зв'язків КНР і Україною базуються на тих загальних принципах, що й співпраця з іншими країнами. Ці основні принципи дістали своє закріплення у багатьох міжнародно-правових документах, і в першу чергу в документах Конференції ООН з торгівлі та розвитку.

Система загальних основних принципів міжнародної торгівлі включає, 14 таких принципів, серед яких можна виділити такі, які стосуються взаємовідносин між окремими країнами. Зокрема в названому документі вказується:

а) що торговельні відносини будуються на основі поваги до принципу суверенної рівності, самовизначення народів і невтручання у внутрішні справи інших держав;

б) про недопущення дискримінації, яка може бути пов'язана з належністю держав різним соціально-економічним системам;

в) що кожна країна має суверенне право на вільну торгівлю з іншими країнами;

г) що міжнародна торгівля має регулюватися правилами, які сприяють економічному і соціальному прогресу;

д) що розширення і всебічний розвиток міжнародної торгівлі залежить від можливості доступу на ринок і вигідності цін на сировинні товари, що експортуються;

е) що міжнародна торгівля має бути взаємовигідною і вестися в режимі найбільшого сприяння, в її межах не повинні застосовуватися дії, які завдають шкоди торговим інтересам інших країн [29, с. 46].

Розглядаючи систему законодавства, яке регулює зовнішньоторговельні відносини і складає їх правову основу, вона об'єднує закони та інші нормативно-правові акти, які безпосередньо розглядають питання щодо регулювання в цій сфері, а також ті юридичні акти, які регулюють відносини в інших сферах, але містять і правові норми, які стосуються питань зовнішньої торгівлі. Наприклад, спеціальним законом, який заклав основи зовнішньоекономічної діяльності України (з наступними змінами та доповненнями) в цілому, є Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» прийнятий 16 квітня 1991 року № 959 – XII [3].

Нормативно-правове забезпечення зовнішньоторговельних відносин охоплює значну кількість міжнародно-правових і національних джерел. Міжнародні договори та угоди, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є невід'ємною частиною національного законодавства, не втрачаючи свій міжнародний характер.

Міжнародно-правовими джерелами регулювання зовнішньоторговельних відносин є звичаї міжнародної торгівлі, які вивчаються і синтезуються Міжнародною торговою палатою в Парижі, який розробляє на їх основі універсальні правила врегулювання відносин між сторонами міжнародних комерційних контрактів. Ці правила є широковідомими публікаціями (виданнями) МТП за певними номерами.

Наприклад, Офіційні правила тлумачення торгових термінів «Інкотермс-2000» (видання МТП № 560). Їх застосування є добровільним, однак переважна більшість представників комерційної сфери в усьому світі вважають доцільним і вигідним керуватися ними. «Інкотермс-2000» відповідають потребам бізнесу повсюдно і

посилання на них чітко визначає обов'язки сторін та зменшує ризик юридичних ускладнень. Разом з тим у деяких країнах правил «Інкотермс» наданий зобов'язуючий характер, тобто вони є по суті нормативним актом [64].

Координації та поглибленню співпраці також сприяють Український дім, відкритий у Пекіні в 2014 році, Ділова рада між ТПП України і Китайським комітетом сприяння міжнародній торгівлі, Асоціація українсько-китайського співробітництва, платформа Silk Link, Китайська торговельна асоціація та низка інших організацій.

Стратегічні наміри щодо розвитку виробничої кооперації та залучення китайських інвестицій перетворює Китай на важливе джерело модернізаційного розвитку України. Створення індустріальних парків, зон технологічного розвитку не лише забезпечить Україну новими робочими місцями, але й сприятиме технічному та технологічному прогресу нашої економіки. При цьому ми цілком свідомі того, що процес модернізації є досить складним та довготривалим, а позитивний результат не гарантується автоматично.

Сьогодні посилюється тенденція щодо розвитку співпраці у галузі енергетики та нових джерел енергії. Нового змісту набуває співробітництво між Україною і Китаєм у сфері сільського господарства.

Геополітичні чинники зумовлюють обмежені можливості Китаю щодо вибору партнера для співпраці у таких стратегічних галузях як авіабудування та оборонно-промисловий комплекс (ОПК). Відтак Україна має хороші перспективи для нарощення обсягів співробітництва. Поставки української продукції ОПК на ринок Китаю є одним із чинників збереження позицій України на світових ринках озброєнь, літако-, суднобудування [29, с.47].

За умови проведення цілеспрямованої та системної політики, українсько-китайське співробітництво сприятиме вирішенню Україною завдань з модернізації економіки. Таке партнерство передбачає реалізацію конкретних проектів, вигідних для обох сторін. До речі, це є економічною політикою КНР протягом останніх десяти років, так звана стратегія win-win (отримання обопільного виграшу).

Співробітництво доцільно сфокусувати на декількох напрямках:

- співробітництво у галузях складного машинобудування (ОПК, авіа- та суднобудування, космічні галузі тощо);
- залучення китайських інвестицій в український АПК (пріоритет для високопродуктивних та технологічних проєктів), започаткування нових підприємств з виробництва та переробки аграрної продукції, поставки на китайський ринок широкої номенклатури сільськогосподарської та харчової продукції;
- розвиток туризму, надання освітніх послуг;
- розвиток співпраці у сфері транспортних послуг (розширення мережі повітряного сполучення між Києвом та китайськими містами);
- залучення китайських інвестицій до фінансування інфраструктурних проєктів тощо [40, с.22].

Належний розвиток китайського вектору зовнішньої політики дозволить Україні не лише залучити додаткові інвестиції, зберегти та підвищити економічний, оборонний та науково-технічний потенціал, але й скористатися вигодами диверсифікації зовнішньоекономічної співпраці, оскільки саме Китайська Народна Республіка продовжує залишатися одним із «локомотивів» світового економічного розвитку. У цьому контексті доцільним є посилення ефективності дій органів виконавчої влади України щодо розвитку відносин з КНР, що передбачає:

- створення передбачуваних умов для залучення інвестицій з КНР у економіку України через удосконалення законодавства;
- посилення комунікаційної складової у двосторонніх стосунках, поширення інформації про Україну та створення позитивного іміджу України;
- налагодження гуманітарного, культурного, наукового та експертного співробітництва між громадськістю, професійними та діловими колами двох країн.

Дієвою платформою для виведення міждержавних відносин на якісно новий рівень і здійснення масштабної співпраці має стати імплементація Договору про дружбу і співробітництво між Україною і КНР та реалізація Програми розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною і КНР на 2014–2018 роки [16].

Важливою складовою відносин є контакти між законодавчими органами країн, які відбуваються у форматі двосторонніх груп співпраці, зокрема, на рівні депутатської групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з КНР. Проте існуючі діалогові майданчики, слід розширити, включивши до них такий важливий елемент як активну взаємодію медійних спільнот, експертних кіл, фахівців перспективних та важливих для української економіки напрямків співпраці.

В цілому в конструктивному дусі розвивається взаємодія з Пекіном із зовнішньополітичних питань. По низці актуальних міжнародних проблем позиції України і Китаю або збігаються, або є близькими. Розвивається українсько-китайське співробітництво в Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організаціях, взаємодія в рамках багатосторонніх форумів, поглиблення координації з актуальних міжнародних питань [64].

Великі можливості існують також для розширення двосторонньої співпраці у сферах культури, освіти і туризму. На сьогодні значна кількість українських і китайських вищих навчальних закладів співпрацюють, активізують студентські обміни та обміни науковими і викладацькими працівниками.

Незважаючи на зазначені приклади співпраці між Україною і Китайською Народною Республікою, потенціал двосторонніх відносин не є повністю розкритим.

Таким чином, двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю».

За 25 років після встановлення дипломатичних відносин китайська-українські відносини зберігають здоровий і стабільний розвиток. Співпраця двох країн у торговельно-економічній, інвестиційній, сільськогосподарській, науково-технічній, культурній та других сферах, досягли суттєвих результатів, зміст китайський-українських відносин стратегічного партнерства безперервно насичується, що приносить реальну користь двом країнам і їхнім народам.

З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

Важливою складовою відносин є контакти між законодавчими органами країн, які відбуваються у форматі двосторонніх груп співпраці, зокрема, на рівні депутатської групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з КНР. Проте існуючі діалогові майданчики, слід розширити, включивши до них такий важливий елемент як активну взаємодію медійних спільнот, експертних кіл, фахівців перспективних та важливих для української економіки напрямків співпраці.

В цілому в конструктивному дусі розвивається взаємодія з Пекіном із зовнішньополітичних питань. По низці актуальних міжнародних проблем позиції України і Китаю або збігаються, або є близькими. Розвивається українсько-китайське співробітництво в Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організаціях, взаємодія в рамках багатосторонніх форумів, поглиблення координації з актуальних міжнародних питань.

Великі можливості існують також для розширення двосторонньої співпраці у сферах культури, освіти і туризму. На сьогодні значна кількість українських і китайських вищих навчальних закладів співпрацюють, активізують студентські обміни та обміни науковими і викладацькими працівниками.

Незважаючи на зазначені приклади співпраці між Україною і Китайською Народною Республікою, потенціал двосторонніх відносин не є повністю розкритим.

Таким чином, двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю». З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

Висновки до розділу 1

Таким чином, у короткотривалій перспективі уповільнення китайської економіки обумовлене переходом від експортозалежної моделі до інклюзивного розвитку, що відповідає меті створення «суспільства середнього класу» до 2020 року, який базується на стимулюванні внутрішнього споживання, зменшення обсягів торгівлі унаслідок торгівельного конфлікту з США, впливу іноземного капіталу та високий рівень корпоративного боргу.

За 70 років КНР пройшла великий шлях від аграрної країни до глобального економічного, інноваційного й технологічного лідера. Це шлях сповнений трансформацій та реформ, злетів і падінь у соціально-економічному розвитку, однак сьогодні бачимо вражаючі успіхи цієї країни, а також стійкість та здатність гнучко реагувати на зовнішні ризики. Продовження будівництва соціалізму з китайською специфікою в нову еру забезпечить створення інноваційної й середньозаможної нації, а також, починаючи з 2030 року, китайська економіка стане першою в світі, а у 2050 році у 1,5 раза буде перевищувати американську (за прогнозами PwC).

Китай як «країна-центр» прагне до створення багаторівневої моделі відносин із різними країнами, що в цілому представляється як ідея багатопольярного світу. Для досягнення цієї мети Китай встановлює дружні відносини з країнами в усьому світі. Особливу роль тут може грати Україна як країна, що займає важливе геополітичне і геоекономічне положення на Новому шовковому шляху, як місток між Європою та Азією.

Двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю». З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

2.1. Домінантні чинники та тенденції розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин

Одним із центрів та потенційним «гравітаційним полем» Євразійського мегарегіону є КНР – лідер за темпами економічного розвитку серед країн Азійського регіону. Присутність КНР на глобальних ринках постійно зростає, а частка у глобальній торгівлі збільшується.

Китайська Народна Республіка є найбільшим у світі виробником товарів та експортером, вплив якого на світову торгівлю постійно збільшується. Протягом останніх років Китай завершив модернізацію виробництва та продовжує процес переорієнтації своїх експортних потоків з дешевих споживчих товарів та напівфабрикатів на готову продукцію з високою технологічною складовою, що спричиняє посилення конкуренції з боку китайських виробників на традиційних для України зовнішніх ринках [72].

КНР - перша за чисельністю населення, друга за розмірами економіки, третя за територією і друга по залученню іноземних інвестицій країна світу, так само займає лідируюче місце серед країн, що експортують свій капітал за кордон. КНР має величезний питому вагу в світовій економіці, володіє великим запасом як трудових, так і мінеральних ресурсів, показує високі темпи економічного зростання. ВВП на душу населення в КНР в 2018 році склав 8 643 долари США. За індексом глобальної конкурентоспроможності в 2018 році Китай займає 27 місце у світі [72].

КНР розглядає Україну як авторитетну державу в Європі і на просторі СНД. Серед країн СНД Україна посідає 3 місце за обсягом двосторонньої торгівлі з

Китаєм. Останні шість років Китай залишається другим, найбільшим після Росії, торговельним партнером України. Україна приділяє велику увагу масштабності ринку та інвестиційним можливостям Китаю, сподіваючись розширити двостороннє торговельно-економічне співробітництво.

Українсько-китайська двостороння торгівля, за умови ефективної зовнішньоекономічної політики та раціонального використання ресурсного потенціалу двостороннього співробітництва, має значні перспективи розвитку.

Торговельно-економічна співпраця між Україною та КНР регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992 р.), згідно з якою встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпорتنі товари двох країн, податків та інших внутрішніх зборів [21].

Починаючи від 1992 року, торгівля між Китаєм та Україною характеризується значними підйомами і спадами, частота та ступінь яких помітно вирізняється серед інших країн, що набули незалежність внаслідок розпаду СРСР. 2011 року Китай та Україна встановили взаємовідносини стратегічного партнерства та підписали угоду про реалізацію низки великих спільних проектів, що, в свою чергу, стимулювало значне зростання товарообігу між двома країнами, який у 2013 році сягнув найвищого показника – 11,12 млрд. дол. США. Після вибуху кризи в Україні реалізація великої кількості спільних проектів торговельно-економічного співробітництва зазнала невдачі, двосторонній товарообіг знову знизився [25, с.20].

За даними Державної служби статистики України в 2016 році двосторонній товарообіг відновив своє зростання, сягнувши в 2017 році 7,639 млрд. дол. США, що на 17,7% більше, ніж у 2016 році. При цьому, експорт з України склав 2,4 млрд. дол. США (зростання на 11,3%), імпорт 5,65 млрд. дол. США (зростання на 20,5%). Сальдо двосторонньої торгівлі на користь КНР становило 3,61 млрд. дол. США [63].

Частка обсягу товарообігу з КНР у зовнішній торгівлі України в 2017 році склала 8,28% від загального товарообігу України, в 2016 році - 8,62%.

Імпорт з Китаю становить 11,4% від всього українського імпорту, експорт до Китаю складає 4,6% від всього українського експорту. Китайсько-український товарообіг складає 8,24% від загального обсягу зовнішньоторговельного обороту України [63].

Згідно зі статистичними даними України, за 9 місяців 2018 року товарообіг склав 6,67 млрд. дол. США та зріс на 22,5%, при цьому експорт з України до Китаю склав 1,44 млрд. дол. США та зменшився на 0,9%, імпорт з КНР в Україну склав 5,23 млрд. дол. США та зріс на 29,9%. Негативне сальдо для України за цей період склало 3,79 млрд. дол. США [63], (табл. 2.1):

Таблиця 2.1

Динаміка основних характеристик двосторонньої торгівлі
між Україною та КНР в 2001-2018рр.

Рік	Експорт, млрд дол. США	Імпорт, млрд дол. США	ЗТО, млрд дол. США	Сальдо, млрд дол. США	Коефіцієнт покриття Експорту імпортом
2001	0,48	0,2	0,68	0,29	2,48
2002	0,67	0,26	0,93	0,41	2,58
2003	1	0,52	1,52	0,48	1,93
2004	0,82	0,74	1,56	0,08	1,11
2005	0,71	1,81	2,52	-1,1	0,39
2006	0,54	2,31	2,85	-1,77	0,24
2007	0,43	3,31	3,74	-2,88	0,13
2008	0,55	5,6	6,15	-5,05	0,1
2009	1,43	2,73	4,17	-1,3	0,52
2010	1,32	4,76	6,08	-3,38	0,28
2011	2,18	6,27	8,45	-4,09	0,35
2012	1,78	7,9	9,68	-6,12	0,22
2013	2,73	7,903	10,63	-5,18	0,35
2014	2,67	5,41	8,08	-2,73	0,49
2015	2,4	3,77	6,17	-1,37	0,64
2016	1,9	4,7	6,7	-2,86	0,4
2017	2,04	5,65	7,69	-3,61	0,36
9М2018	1,44	5,23	6,67	6,67	0,28

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Аналіз динаміки основних показників двосторонньої торгівлі України з КНР (див. Табл. 2.1), зокрема: обсягів експорту-імпорту товарів та сальдо торгівлі;

показника зовнішньоторговельного обороту; покриття експортом імпорту дозволяє констатувати нестабільність торгівлі, переважання обсягів імпорту над експортом.

Торгівля з КНР залишається стратегічно важливим напрямом для України. Відповідно до «Експортної стратегії України на 2017-2021 роки» КНР посідає 2-ге місце у ТОП-20 переліку перспективних ринків для експорту української продукції. Окрім того, в десятку провідних торговельних партнерів України за 2018 рік увійшли Німеччина, Польща, Білорусь, Італія, Туреччина, США, Індія, Угорщина.

Водночас у торговельних відносинах спостерігається суттєвий дисбаланс між обсягами експортних й імпортних поставок. Протягом 2001-2018 рр. експорт українських товарів і послуг до Китаю перебував у межах 0,5-2,8 млрд. дол. США, тоді як відповідні обсяги імпорту сягали 8 млрд. дол. США (7,903 млрд. дол. США в 2013 році [63], (рис. 2.1.):

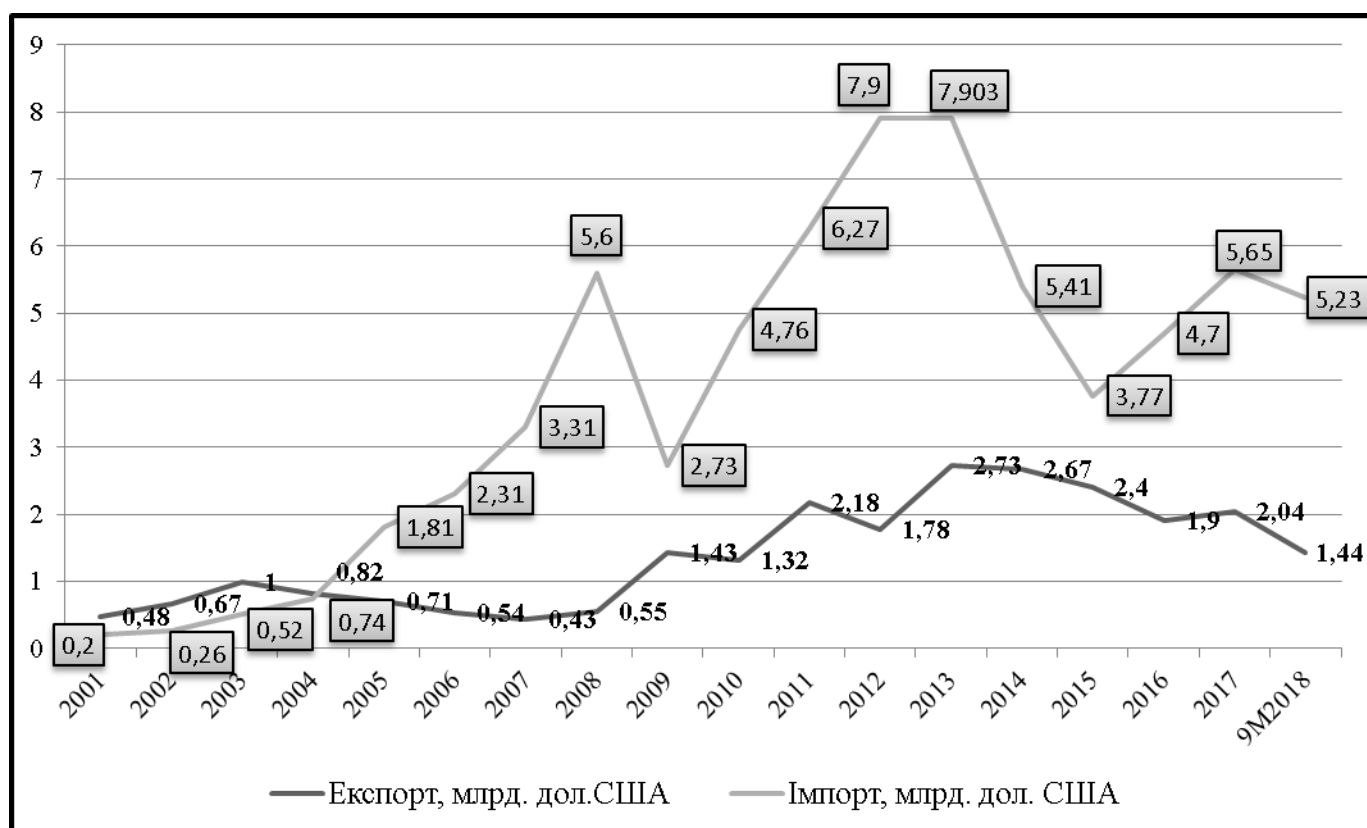

Рис. 2.1. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі між Україною та КНР в 2001-2018рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Між Китаєм та Україною встановилися рівноправні взаємовигідні партнерські стосунки. КНР залишається провідним торговельним партнером України серед країн Азії. Темпи росту китайсько-української торгівлі з 2001 року демонструють щорічні позитивні зрушення у бік ефективного розвитку експортно-імпортних відносин. Якщо зовнішньоторговельний оборот в 2001 році становив 680 млн. дол. США, то в 2017 році вже 7,69 млрд. дол. США. Згідно зі статистичними даними України, за 9 місяців 2018 року зовнішньоторговельний оборот склав 6,67 млрд. дол. США та зріс на 22,5% [63], (рис. 2.2.):

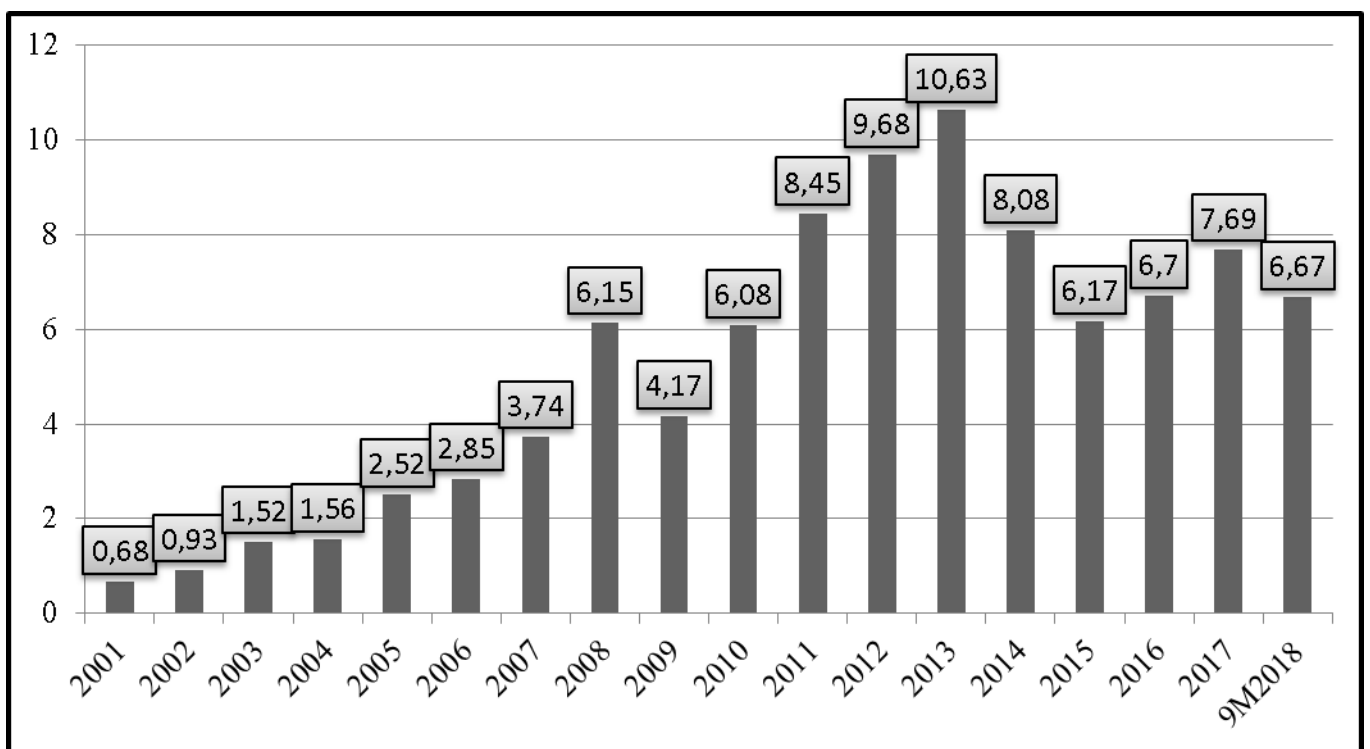

Рис. 2.2. Зовнішньоторговельний оборот між Україною та КНР в 2001-2018рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Простежується чітка тенденція до постійного зростання обсягу товарообороту між країнами з 2009 року до 2013 року, а після подій на Майдані зовнішньоторговельний оборот почав стрімко знижуватися з 10,63 млрд. дол. США в 2013 році до 6,17 млрд. дол. США в 2015 році. Починаючи з 2016 року ситуація

стабілізувалася і товарообіг почав відновлюватися, що свідчить про об'єктивний характер передумов і перспектив розвитку зовнішньоекономічних відносин [63].

Досліджуючи ретроспективу українсько-китайських торговельних відносин, слід зазначити, що в період з 1995 по 2004 рр. сальдо було позитивним. Однак, у структурі українського експорту в КНР переважала продукція з низькою доданою вартістю та низькотехнологічна, тобто сировинна продукція та металобрухт. І з 2005 року і до сьогодні сальдо зовнішньоторговельних відносин між Україною та КНР носить негативний характер. Пік високотехнологічного експорту України в Китай припадав на 2007 рік – телекомунікаційне обладнання, продукція машинобудування, літаки та компоненти. Починаючи з 2013 року переважає експорт середньотехнологічної продукції.

Негативне максимальне сальдо в 2011-2018 рр. в торгівлі України з Китаєм було в 2012 році і становило 6,12 млрд. дол. США, а протягом 2005-2018 рр. воно перебувало в межах 1,1-6,12 млрд. дол. США [63], (рис. 2.3.):

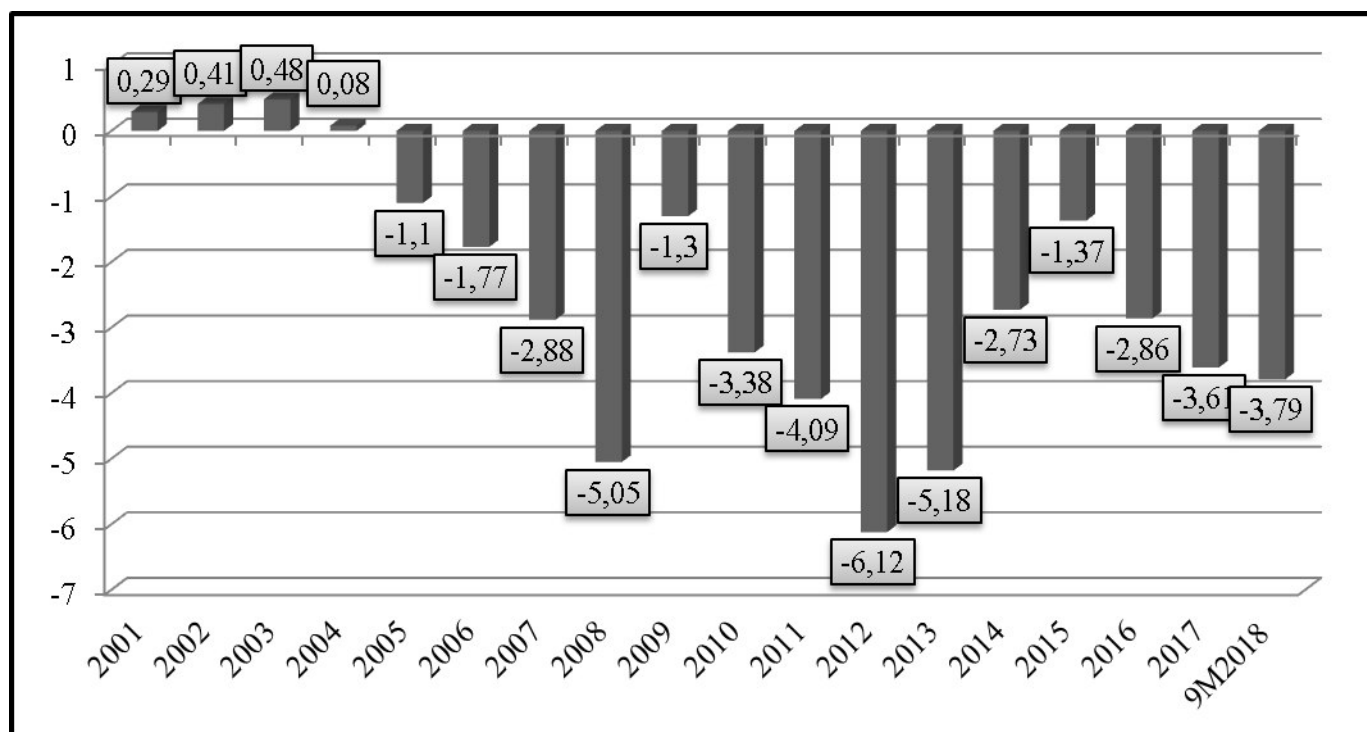

Рис. 2.3. Сальдо зовнішньоторговельного балансу України та КНР в 2001-2018рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Варто зазначити, що лише три роки (2005, 2009 та 2015 роках) негативне сальдо зовнішньоторговельних відносин між Україною та КНР було менше 2 млрд. дол. США, а в 2008 та 2013 роках перевищило позначку 5 млрд. дол. США (5,05 та 5,18 відповідно). Однак, частка України у структурі торгівлі КНР є незначною та становить 0,2% від зовнішньоторговельного обігу, що обумовлює від'ємне сальдо торговельного балансу між Україною та КНР.

Починаючи з 2005 року коефіцієнт покриття експортом імпорту нижчий одиниці (у 2017 році – 0,36) і лише в 2009 та 2015 роках перевищив позначку 0,5, тобто 0,52 та 0,64 відповідно, а сальдо зовнішньоторговельного обороту від'ємне (у 2017 році –3,6 млрд. дол. США), що не відповідає пороговим значенням зовнішньоекономічної безпеки держави. Максимальне значення коефіцієнту покриття експортом імпорту України та КНР становило лише 2,48 та 2,58 у 2001 та 2002 роках відповідно, а мінімальне значення 0,13-0,1 у 2007 та 2008 роках відповідно [63], (рис. 2.4.):

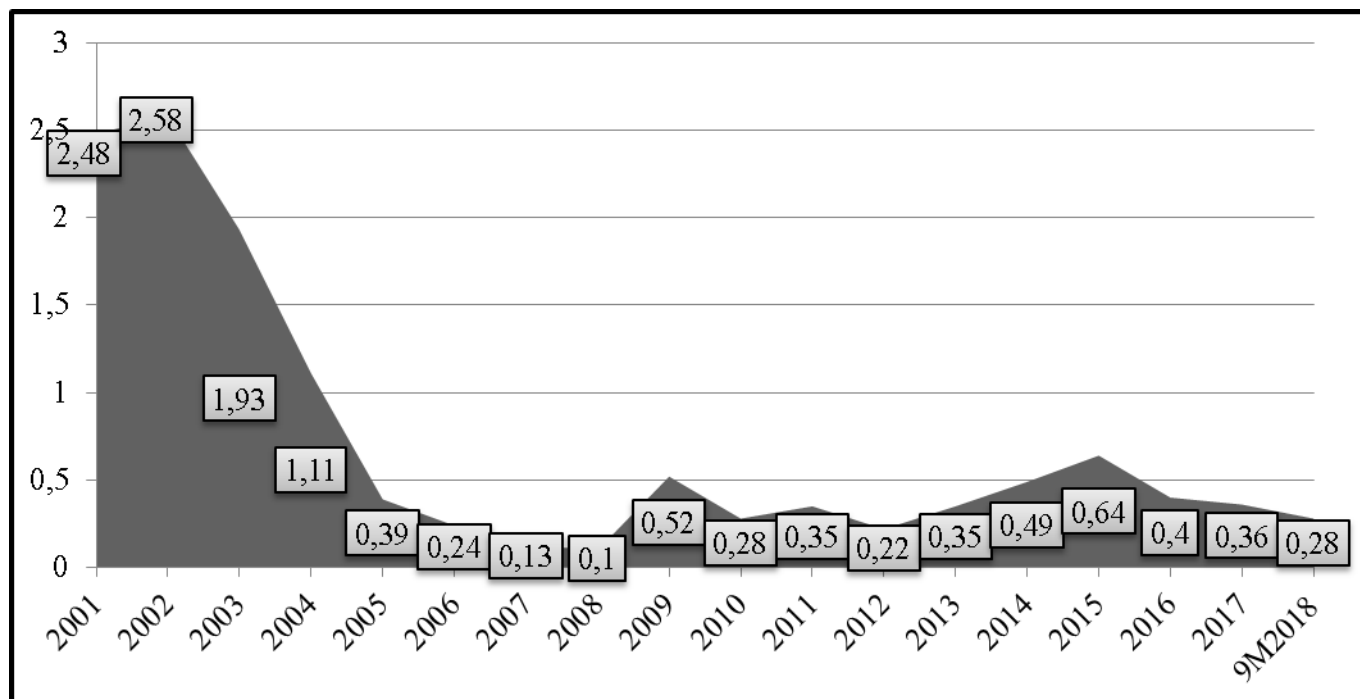

Рис. 2.4. Коефіцієнт покриття експортом імпорту України та КНР в 2001-2018рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

За даними Державної служби статистики України, за 9 місяців 2018 року в структурі українського експорту до Китаю домінували поставки: руди, шлаків і золи (31,2%); зернових культур (29,3%); жирів та олії тваринного або рослинного походження (17,1%); реакторів ядерних, котлів, машин (8,7%); деревини і виробів з деревини (4,1%); залишків і відходів харчової промисловості (2,2%); продукції борошномельно-круп'яної промисловості (1 %); інших недорогоцінних металів (0,9%), [63],(рис. 2.5.):

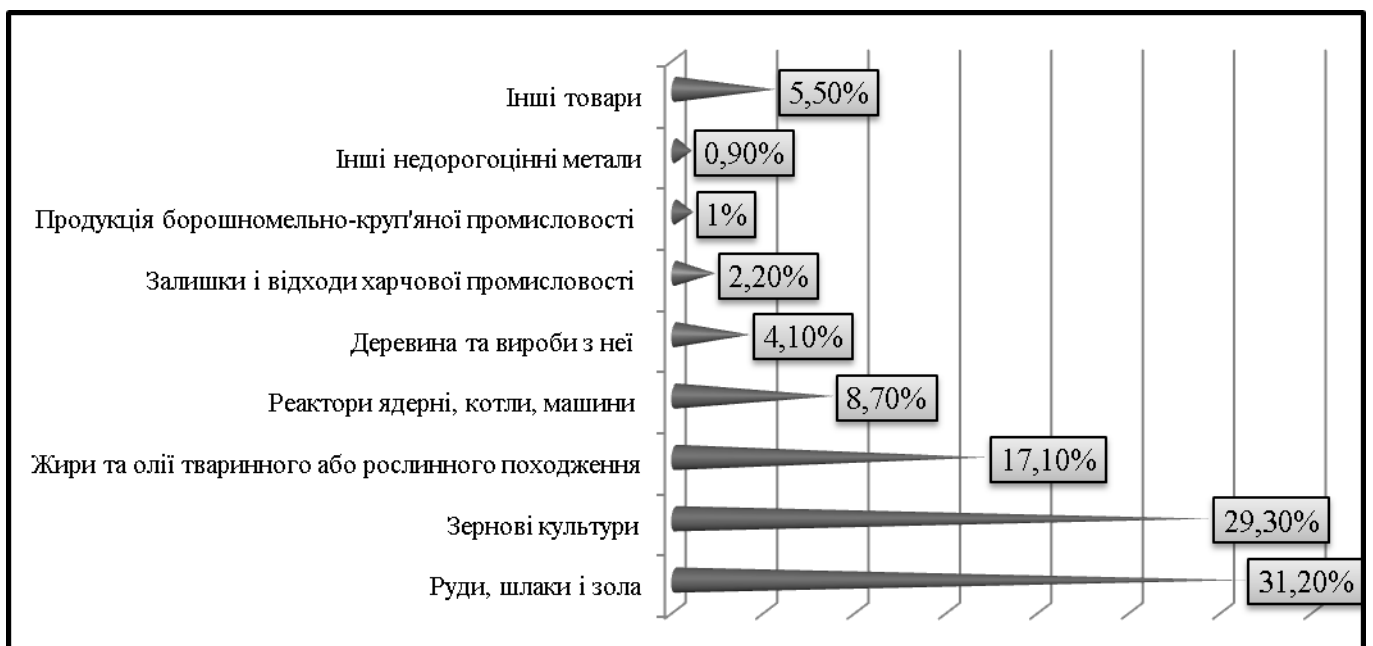

Рис. 2.5. Структура експорту українських товарів до КНР за 9 місяців 2018 року, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Для коректної оцінки негативних тенденцій у торгівлі між Україною та КНР визначимо: домінантні товарні групи; співвідношення сировинної та готової продукції у структурі експорту та імпорту; рівень технологічності товарообороту; загальні тенденції динаміки товарної торгівлі.

Зростання частки мінеральної сировини супроводжується зниженням зацікавленості партнерів із КНР у готовій та проміжній промисловій продукції вітчизняного виробника, що особливо помітно в торгівлі залізом та сталлю. У 2001

році ця товарна група домінувала в експортній номенклатурі українсько-китайської торгівлі (78% від загального обсягу вітчизняного експорту). У 2018 році цей показник зменшився до 1% загального обсягу експорту до КНР.

Найбільшу переваги китайський імпортер надає продукції гірничо-металургійного комплексу (ГМК) та АПК. Так майже 90% експорту в КНР припадає на сировинні товари, а 10% – на готову продукцію. Зростаючий попит китайських партнерів зберігається на металомісткі руди та металобрухт, зернові культури, зокрема кукурудза та соя, рослинні олії, деревина та енергетичне обладнання.

Імпорт китайських товарів в Україну був представлений такими групами: електричні машини (27,5%); котли, машини (18,7%); пластмаси, полімерні матеріали (5%); засоби наземного транспорту крім залізничного (3,9%); чорні метали (3,6%); органічні хімічні сполуки (3,2%); вироби з чорних металів (3,1%); різноманітна хімічна продукція (2,8%); взуття (2,7%); іграшки (2,6%); каучук, гума (2,2%); нитки синтетичні або штучні (1,9%), [63],(рис. 2.6.):

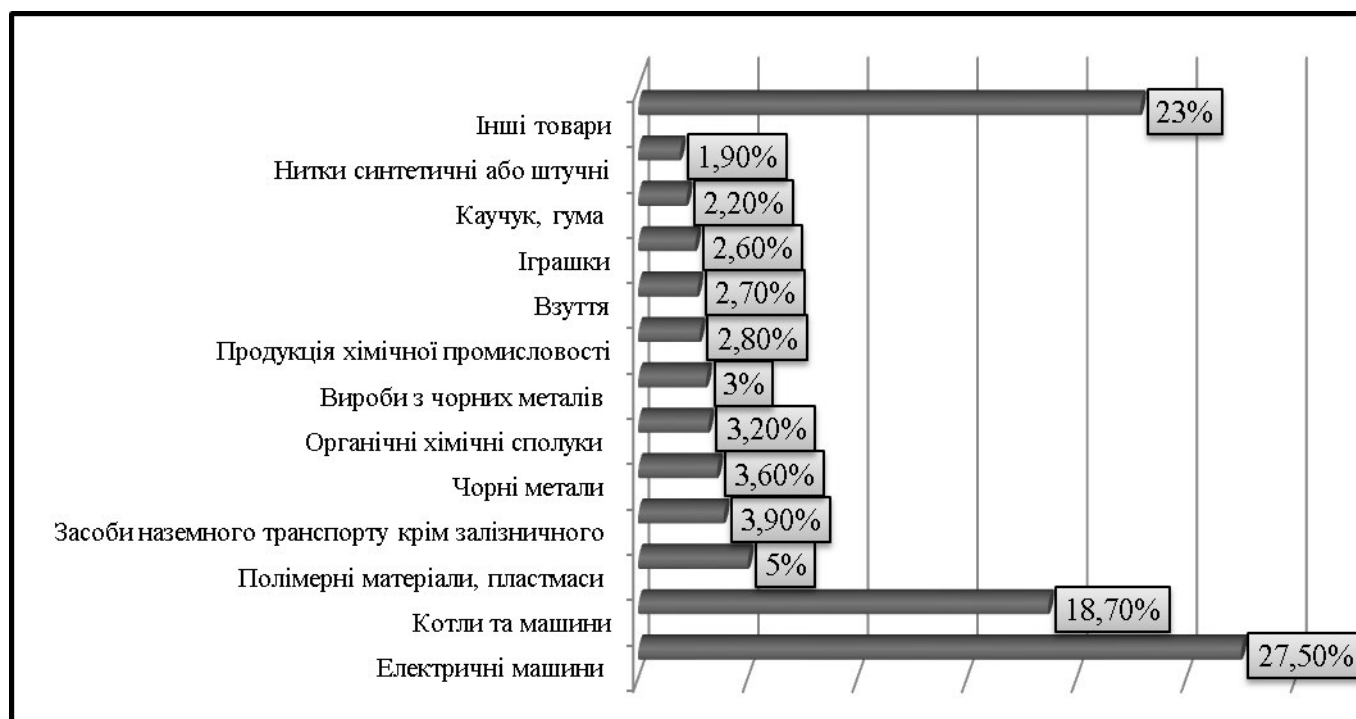

Рис. 2.6. Структура імпорту китайських товарів в Україну за 9 місяців 2018 року, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

На відміну від українського середньо- та низькотехнологічного експорту, імпорт з КНР є переважно високотехнологічним близько 50% від загального обсягу.

У 2017 році частка високотехнологічного експорту України до КНР за класифікацією УКТЗЕД становила 7,9 %. За 9 місяців 2018 року цей показник збільшився на 1,3 % та становив 9,2 % від загального обсягу товарного експорту до цієї країни. Ріст в 2018 році відбувся за рахунок збільшення частки статті торговельного балансу «реактори ядерні, котли, машини». Водночас надходження технологічної продукції з КНР становить понад 55% від загального обсягу імпорту з цієї країни [63, 74], (рис. 2.7.):

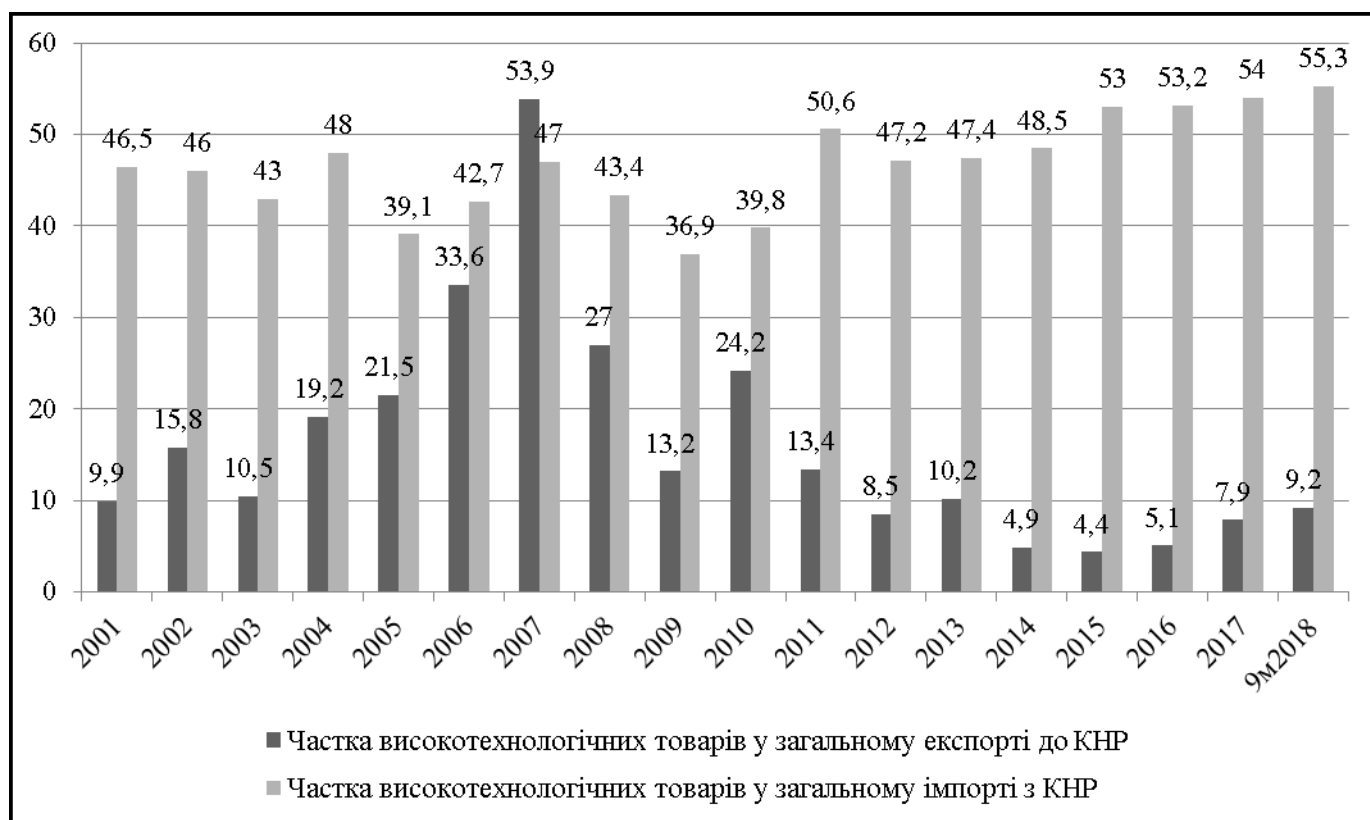

Рис. 2.7. Динаміка частки високотехнологічної продукції в торгівлі України та КНР, 2001–2018 рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Проведена декомпозиція свідчить про низький рівень високотехнологічної продукції у вітчизняному експорті протягом 2001–2018 рр.

Конкурентна технологічна перевага України є тимчасовою і поступово втрачається. Для запобігання не вигідної для України безпосередньої конкуренції з КНР на ринку озброєнь доцільно концентрувати співробітництво у військово-промисловій сфері навколо проектів та технологій до яких у китайські підприємства ще не мають доступу.

Таким чином, за технологічним складником торгівлі з КНР, Україна залишається експортером переважно сировинної продукції з низькою доданою вартістю та імпортером технологічної готової продукції з відносно вищою доданою вартістю, переважно товарів споживання.

Глибокого дослідження потребують також торговельні зв'язки з КНР у торгівлі сільськогосподарською сировинною продукцією і продовольством. У КНР з її населенням актуальною залишається продовольча проблема і продовольча безпека. Розширення торгівлі харчовою продукцією та сільськогосподарською сировиною створює для України можливості максимальної реалізації природного ресурсного потенціалу за умов розвитку АПК. Проте подальше збільшення обсягів експорту аграрної продукції не заперечує і негативні наслідки. Так, станом на 2017 рік головними статтями експорту аграрної продукції до КНР були кукурудза та соняшникова олія. Зацікавленість підприємців КНР в імпорті соняшникової олії українського виробництва створює певні загрози, оскільки надмірне розширення площ вирощування соняшнику призводить до виснаження ґрунту і завдає непоправної шкоди сільському господарству України в довгостроковій перспективі.

За 9 місяців 2018 року обсяг торгівлі послугами склав 229,89 млн. дол. США та зріс в порівнянні з аналогічним періодом 2017 року на 45,4%, при цьому експорт послуг з України до Китаю склав 74,23 млн. дол. США та зріс на 55,8%, імпорт китайських послуг в Україну склав 155,66 млн. дол. США та зріс на 40,9%. Негативне сальдо для України за цей період склало 81,43 млн. дол. США.

У структурі українського **експорту послуг** до Китаю домінували: транспортні послуги (48,5%); ділові послуги (37,1%); послуги, пов'язані з подорожами (5,1%), [63], (рис. 2.8.):

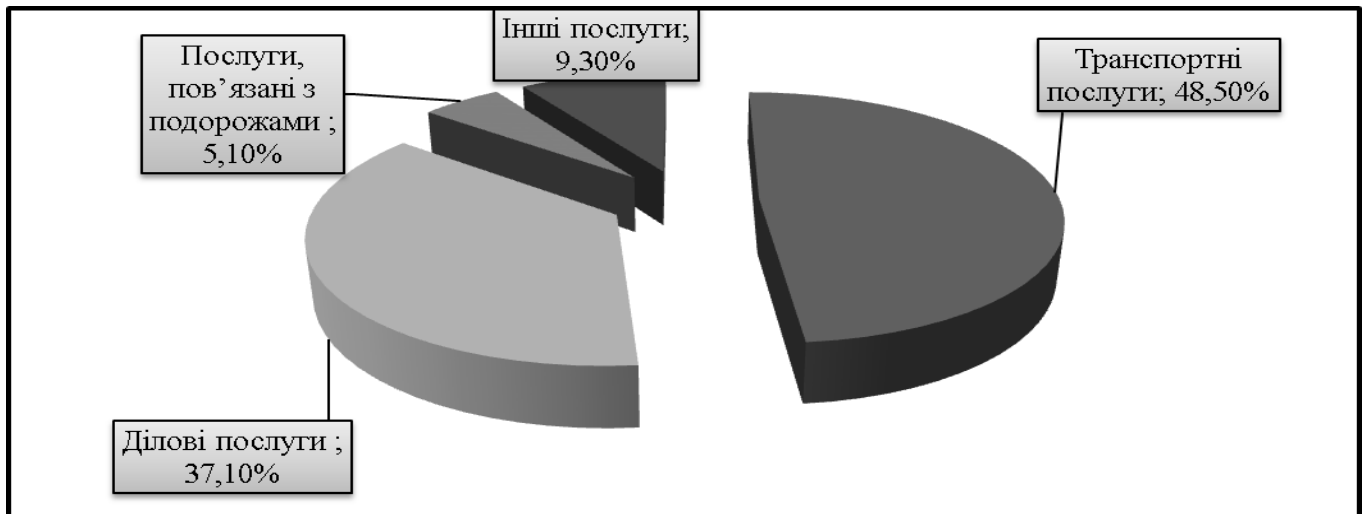

Рис. 2.8. Структура українського експорту послуг до КНР за 9 місяців 2018 року, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

У структурі імпорту послуг з Китаю домінували: послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю (58,9%); ділові послуги (12,4%); транспортні послуги (10,3%), [63], (рис. 2.9.):

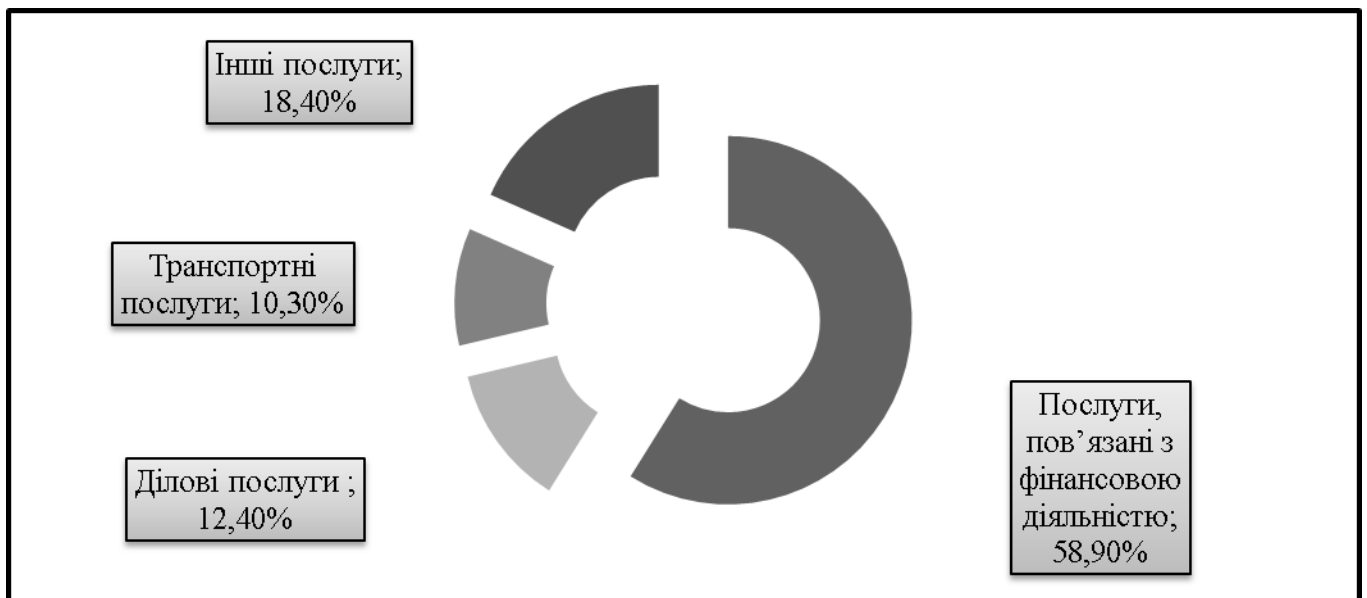

Рис. 2.9. Структура імпорту китайських послуг в Україну за 9 місяців 2018 року, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Проведений аналіз форм співпраці та домінуючих тенденцій у зовнішній торгівлі між Україною та КНР дозволяє виділити негативні тенденції і явища, які загрожують економічній безпеці і гальмують подальший розвиток взаємовигідного співробітництва, зокрема:

г) негативне сальдо зовнішньої торгівлі з КНР і випереджаючі темпи зростання китайського імпорту;

д) нераціональні зміни товарної структури зовнішньої торгівлі, активізація китайського експорту до України;

е) низький рівень показника покриття експортом імпорту, надмірно висока частка високотехнологічної продукції в імпорті [25, с.23].

Більшість перерахованих загроз економічного співробітництва України з Китаєм пов'язана насамперед із неконкурентоспроможною структурою українського експорту до КНР, яка характеризується вузькою номенклатурою товарів і сировинним характером. Основна причина сировинного характеру експорту полягає в орієнтації китайського ринку на самозабезпечення та стимулювання внутрішнього виробника. Відповідно до цього скорочується кількість галузей у яких, з огляду на відсутність китайських аналогів, можливими були б значні обсяги імпорту.

Надалі у відносинах із КНР пріоритетним для України напрямом повинно стати подолання наявних негативних аспектів співпраці, уникнення жорсткої конкуренції та розробка взаємовигідних стратегій і програм співробітництва насамперед у агропромисловій, військовій та космічній галузях. Враховуючи членство України й Китаю у СОТ, необхідно використовувати механізми співробітництва, розширення інформаційного обміну між країнами, взаємодії у сфері використання інструментів торговельного захисту [24, с. 72].

Останнім часом дедалі частіше порушується питання про напрями зовнішньої політики України. Так, часто можна почути твердження про пріоритетність відносин із країнами НАТО. Водночас інші політики говорять про можливість вступу нашої країни до Європейського Союзу.

Отже, Україна черговий раз постала перед важливим вибором, від вирішення якого багато в чому залежить її майбутнє. Саме тому питання вибору стратегічних партнерів залишається для нашої держави найактуальнішим.

До розв'язання подібного питання треба підходити передовсім з позиції забезпечення національних інтересів і за цього враховувати реальні можливості та перспективи нашої країни. На нашу думку, одним із найвигідніших стратегічних партнерів для України виступає КНР.

Існування в українсько-китайських економічних взаєминах лише механізму держгарантій звужує наші можливості щодо одержання китайських інвестицій. Тому на порядок денний варто поставити питання опрацювання алгоритму взаємодії і пошуку нових форм співпраці. Зокрема, це застосування прямого інвестування з боку китайських компаній, часткового надання державних гарантій, інші форми партнерства. Виходом із подібної ситуації може стати створення спільного інвестиційного фонду на паритетних умовах.

Україні і КНР необхідно розпочати роботу з опрацювання середньострокових і довгострокових планів співпраці між країнами методом виробничої кооперації та шляхом створення індустріальних парків і зон технологічного розвитку за участі китайського капіталу. завдяки спільному виробництву високотехнологічної продукції з Китаєм Україна зможе забезпечити собі гідне місце на світових ринках.

Крім зазначених факторів, які не сприяють інвестиціям в Україну, на сьогодні визначальним є питання завершення війни. Крім того, важливими для китайських інвесторів є стабільність і прогнозованість правил гри для іноземних інвесторів в Україні. Доки права інвестора хиткі, існує рейдерство і важко знайти справедливість у судах, інвестування в Україну вважатиметься ризикованим.

Незважаючи на нинішнє скрутне фінансово-економічне становище, Україна все ще володіє низкою технологічних та науково-виробничих можливостей, що становлять інтерес для Китаю в контексті потреб розвитку передових галузей його економіки, а також реалізації важливих стратегічних проектів у різних сферах.

Економічні санкції України проти Росії значно звужують можливості українського експорту до РФ та вимагають пошуку нових ринків збуту для машинобудівної, літакобудівної продукції та продукції військового та подвійного призначення. У цьому контексті необхідно скористатися вже напрацьованим досвідом військово-технічного співробітництва між Україною та КНР, щоб активізувати його та переформатувати відповідно до сучасних умов. Наука і технологія становлять найпотужнішу і довготривалу базу для співробітництва між нашими країнами.

В умовах необхідності швидкої та ефективною модернізації української економіки, налаштування її на рейки сучасного світового ринку інвестиційні, виробничі та науково-технологічні можливості КНР можуть стати для України вагомим ресурсом розвитку та модернізації відповідних галузей економіки, поштовхом до відновлення позицій нашої держави на світових ринках технологій. Водночас, це дає можливість китайському бізнесу зайняти відповідні ніші на українському ринку, що нині інтегрується з Європейським союзом.

Спільні проекти, які реалізують українські та китайські фахівці, належать до сфер високих технологій, нових матеріалів, охорони навколишнього середовища та виробництва ліків.

Співпраця з КНР у космічній галузі особливо вигідна для України, оскільки дає можливість раціонально реалізувати український космічний потенціал. В Україні у даній сфері звужені джерела фінансування, натомість КНР стає одним із провідних інвесторів у дослідженні космосу. Нині Україна виконує 21 контракт із Китаєм на загальну суму понад 67 млн дол. Q1A, реалізувала власну 5-річну програму розвитку космічної галузі (2012-2017 рр.) і має концепцію космічної діяльності до 2032 року.

Зі свого боку КНР має вельми амбітну та достатньо фінансово забезпечену космічну програму. Китай має очевидну зацікавленість в імпорті готової високотехнологічної продукції, і Україні це слід враховувати та використати в інтересах національного виробництва.

Згідно з підписаною угодою, Україна мала поставити у 2013 маркетинговому році 4,5 млн тонн кукурудзи та інших зернових культур, а починаючи з 2014 і впродовж наступних 13 років по 5 млн тонн зерна щорічно. Це є суттєвою можливістю для українських аграріїв посилити свою присутність на світових ринках зерна і зокрема перспективному китайському. Експорт зернових до країн Далекого сходу складає близько 13% від українських поставок в цілому, а освоєння ринку Китаю дозволить Україні збільшити цю цифру мінімум вдвічі. На жаль, як і в інших сферах, виконання українсько-китайського зернового контракту зіткнулося з корупційною складовою з українського боку, що призвело до серйозних негативних наслідків [11].

Згідно з узятими зобов'язаннями й оприлюдненими заявами, керівництво Китаю прагне подвоїти споживання в Китаї м'яса, сої та зерна за наступні два десятиліття. Саме у цьому закладений величезний потенціал і можливість для українського збіжжя і м'яса. Вітчизняний агропромисловий комплекс потребує інвестицій та застосування передових технологій. Проте більшість українських аграрних компаній поки що орієнтовані суто на експорт зерна. значно перспективнішим виглядає переробка збіжжя і виробництво м'яса, молока та інших продуктів із подальшим їх експортом до країн Далекого сходу.

Серйозні перспективи відкриває взаємодія України і КНР у такій структурно утворювальній сфері як прокладання транспортних коридорів та постачання азійських товарів до країн Європи. не тільки Китай, а й більшість країн Азії зацікавлені у скороченні вартості та часу перевезень товарів від країн-виробників до країн із місткими ринками споживання, зокрема до Європейського союзу.

Нові транспортні магістралі проходять через територію КНР, Казахстану, РФ, Білорусі, Польщі, Німеччини. Час у дорозі складає 16-18 днів, що на 15 днів швидше, ніж морським транспортом. Адміністрація міста Чженчжоу вже обслуговує 6 рейсів по новій лінії з вантажами на загальну суму близько 100 млн доларів США, а вже в наступному році планує збільшити обсяги до 50 рейсів з вантажами на суму 1 млрд дол. США.

Україна зацікавлена в активній участі у розширенні географії цього транспортного коридору. Цьому сприяють гео економічне розташування нашої країни, розвинена транспортна інфраструктура, активні торговельно-економічні зв'язки з сусідніми країнами та КНР, широкі споживчі можливості внутрішнього українського ринку.

За задумом керівництва Китаю виставки є майданчиками не лише для зустрічей і підписання угод, а й покликані сприяти реалізації більш амбітних планів, зокрема й ідеї створення Економічного поясу Великого Шовкового шляху шляхом презентації інвестиційних і торговельних можливостей країн-учасниць.

Розвиток туризму та активізація міжлюдських контактів, гуманітарне співробітництво, взаємодія в галузі освіти та культури – все це необхідні складові для подальшого розвитку українсько-китайського стратегічного партнерства. Але й тут є певні приховані перешкоди з обох сторін. Під впливом російської підривної пропаганди значно скоротився потік китайських туристів до України. З українського боку досі не подолано корупцію під час перетину українського кордону, хоча це питання неодноразово ставилося на різних рівнях української влади. Спрощення візового режиму з КНР дозволить стрімко активізувати співпрацю у таких сферах як туризм, гуманітарні й ділові обміни, наука.

17 вересня 2014 р. у столиці КНР було відкрито «український дім» — перший подібний проєкт в історії українсько-китайських відносин. на його успішну реалізацію сподіваються в офісі спонсора проєкту — Xinwei Telecom Enterprise Group (корпорації «сінвей»). Слід зазначити, що завдяки зусиллям співробітників «українського дому» було розпочато переклад китайською мовою новин Державного інформаційного агентства України «укрінформ». Вперше китайському читачеві представлена інформація рідною мовою, який до того дізнавався про те, що відбувається в Україні, з подачі російських ЗМІ. Важливим елементом зміцнення позитивного іміджу України в КНР є формування сприятливого експертного середовища.

Окремо слід розглянути українсько-китайський економічний діалог на рівні території (Гонконг, Макао, Тайвань). Торгово-економічна взаємодія з Тайванем потенційно може стати одним із чинників модернізації України, особливо в частині одержання добре відомих у світі новітніх тайванських технологій та залучення цікавих для України інвестицій.

За роки дипломатичних відносин із Китайською Народною Республікою Україна неодноразово наголошувала на своїй підтримці позиції КНР щодо Тайваню та розглядає його як провінцію КНР, а не як незалежну державу. Водночас, у сучасному глобалізованому світі напрацьований успішний досвід економічної співпраці європейських країн із цим «азіатським тигром», що ніяк не позначається на їхніх відносинах із Пекіном. Крім того, світ став свідком повернення до КНР колишніх колоній, а згодом самостійних територіальних утворень Гонконгу та Макао, які нині є спеціальними адміністративними районами КНР — Сянган та Аомень. В експертному середовищі майже немає сумнівів щодо того, що мирне возз'єднання Тайваню з Китаєм відбудеться у середньостроковій перспективі [11].

Підтримуючи політику «одного Китаю», Україна не має (і не повинна мати) дипломатичних відносин із Тайванем, проте може успішно співпрацювати з ним як з потужним і визнаним світовою спільнотою економічним утворенням.

Відносини з Тайванем доцільно розвивати у таких галузях як економіка, інвестиції, торгівля, культура, освіта, наука, збільшення гуманітарних контактів тощо. Важливим кроком може стати встановлення робочих контактів між представниками відповідних структур України і Тайваню. зокрема, активізація діяльності спільного органу у рамках підписаних домовленостей між Торгово-промисловою палатою України і відповідною структурою Тайваню, а також більш тісна взаємодія з чинним Київським представництвом Ради з розвитку зовнішньої торгівлі Тайваню.

Отже, Китай є одним із найважливіших стратегічних партнерів для України і посідає друге місце за обсягом товарообігу. Україна виступає за посилення торговельно-економічних зв'язків із Китаєм і поглиблення науково-технічної

співпраці. Китайська Народна Республіка за підсумками 2017 року посідає друге місце у переліку перспективних ринків для експорту української продукції.

Протягом 2001-2018 рр. зберігається стабільна тенденція до збільшення зовнішньоторговельного обороту та від'ємного сальдо торгівлі між Україною та КНР. Спостерігається негативна товарна структура торгівлі, переважання експорту товарів з низьким ступенем переробки, недостатня диверсифікація експортної номенклатури України та збільшення обсягів імпорту високотехнологічної продукції. Потребує диверсифікації секторальна і просторова структура торговельних відносин з переорієнтацією на стратегічні сектори і галузі національної економіки (науково-технологічний, гуманітарний, туристично-рекреаційний сектори, військово-промисловий комплекс, сільське господарство).

Здійснений аналіз дає змогу стверджувати, що рівень конкуренції між Україною та КНР під час торгівлі товарами зростає. Китайські виробники концентруються на виробництві товарів тих груп, що складають основу вітчизняного експорту (чорні метали) та розширюють свою присутність на традиційних для України ринках Близького Сходу та Північної Африки. Зважаючи на розміри китайської економіки та темпи її зростання пряма конкуренція з КНР є неможливою, отже, для захисту економічної безпеки та збереження обсягів експорту Україна повинна оптимізувати ті галузі виробництва, в яких вітчизняні виробники зберігають відносну перевагу та які мають найменшу подібність експортного портфеля з КНР. До цих пріоритетних галузей відносяться сільськогосподарська сировина, харчова промисловість, олії рослинного походження та ті високотехнологічні товари машинобудування (космічна та військова сфери), у виробництві яких КНР ще має помітну технологічну відсталість. Для здійснення цієї мети доцільно якнайскоріше переглянути структуру експорту, вжити державних заходів щодо скорочення експорту сировини та дешевих матеріалів, збільшення продажу готової і модернізованої продукції.

2.2. Аналіз інвестиційної привабливості України для КНР

В умовах загострення конкурентної боротьби за домінування на світових ринках потреби залучати інвестиційні ресурси до різних галузей економіки та шукати нові ринки збуту перетворюються на ключовий фундаментальний фактор забезпечення конкурентоздатності країни та її прискореного економічного зростання. Однією з провідних тенденцій останніх двох десятиліть стало формування нової моделі залучення інвестиційних ресурсів в межах різноманітних інтеграційних об'єднань та партнерств, які еволюціонують і набувають транснаціональних, транскордонних ознак, а також змінюють сьогодні глобальні ланцюги формування вартості. Об'єднання економічних потенціалів різних країн на певних засадах сприяють залученню інвестиційних капіталів до економіки країни-реципієнта, прискоренню економічного розвитку країни-донора, приросту глобальної вартості за рахунок існування переваг кожного з партнерів. Таким сучасним глобальним інтеграційним проектом стала стратегічна Ініціатива КНР «Один пояс, один шлях».

Зростання зовнішніх інвестицій Китаю вдихнув життєві сили в глобальну структурну оптимізацію. В останні роки в міру зміцнення в економіці Китаю технічної потужності, особливо в міру сталого просування стратегії «Один пояс і один шлях», явно прискорився темп «виходу підприємств за кордон», бурхливо розвиваються зовнішні інвестиції Китаю і економічне співробітництво [50, с.20].

За даними доповіді World Investment Report 2018 глобальний потік ПІІ у світі в 2017 році скоротився на 23% до 1,43 трлн. дол. США, порівняно з 1,87 трлн. дол. США в 2016 році. Дане зниження абсолютно не вписується в динаміку інших макроекономічних показників, таких як ВВП і обсяг торгівлі, які в 2017 році істотно зросли. Падіння було частково обумовлено зниженням чистого вартісного обсягу транскордонних злиттів і поглинань на 22%. Але навіть без урахування великих разових угод і реструктуризації корпорацій, завдяки яким різко зросли обсяги ПІІ в 2016 році, зниження в 2017 році залишається досить значним. Обсяг оголошених інвестицій в нові проекти - а це один з показників майбутніх тенденцій також

знизився на 14% до 720 млрд дол. США. За прогнозними даними глобальний потік ПІІ в 2018 році збільшиться до 1,85 трлн. дол. США, але існує багато ризиків [102], (рис. 2.10.):

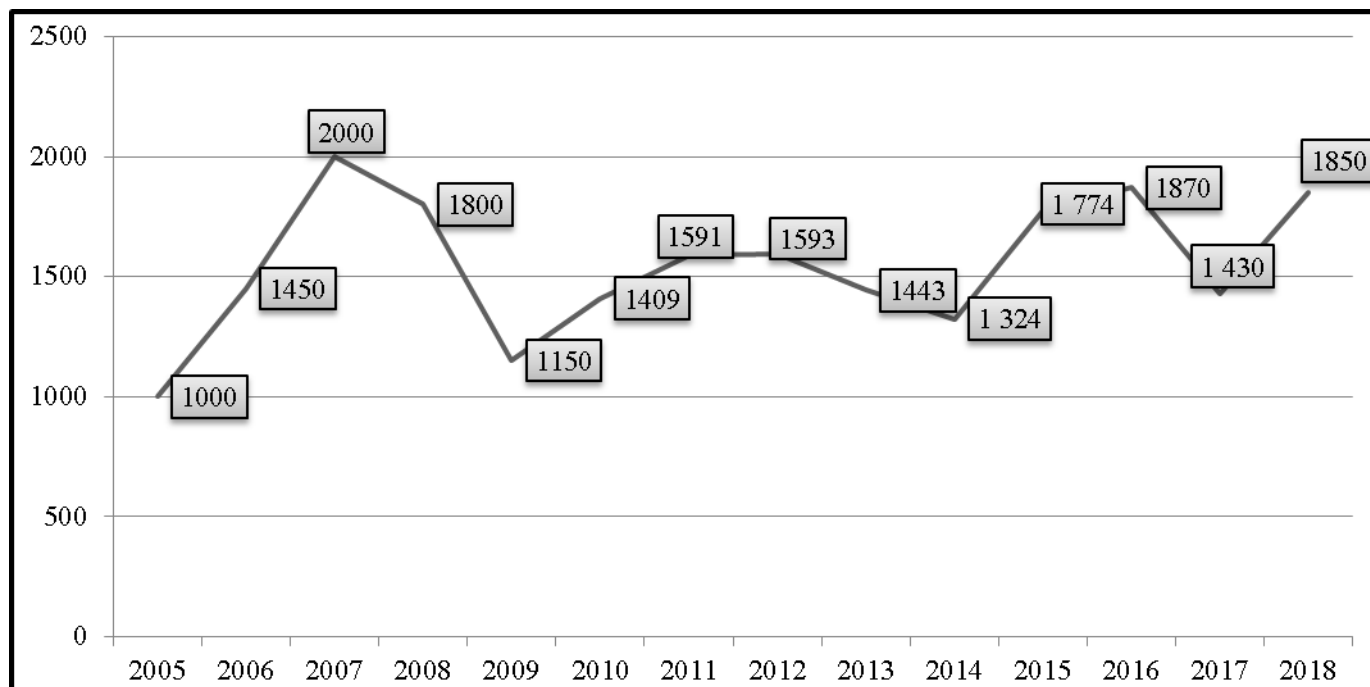

Рис. 2.10. Глобальні потоки прямих іноземних інвестицій у 2005-2018рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2018.

Китай став у 2017 році третім за величиною інвестором у світі та другою країною щодо залучення ПІІ в економіку. Статистичні дані ЮНКТАД показують, що Китай хоч і почав прямі закордонні інвестиції з запізненням, але швидко збільшує їх питому вагу в глобальному обсязі. Так, в 2000 році частка ПІІ Китаю становила 900 млн. дол. США, представляючи лише 0,1% в глобальному обсязі. До 2010 року вона зросла до 4,9%, а в 2015 році аж до 7,2% [102].

Варто зазначити, що питома вага КНР в глобальному обсязі ПІІ в 2016 році збільшилася до 10,5%, а в 2017 році становила лише 8,8%, що пов'язано з проведенням обмежувальної політики в Китаї у відповідь на значний відтік капіталу в 2015-2016 роках [102], (рис. 2.11.):

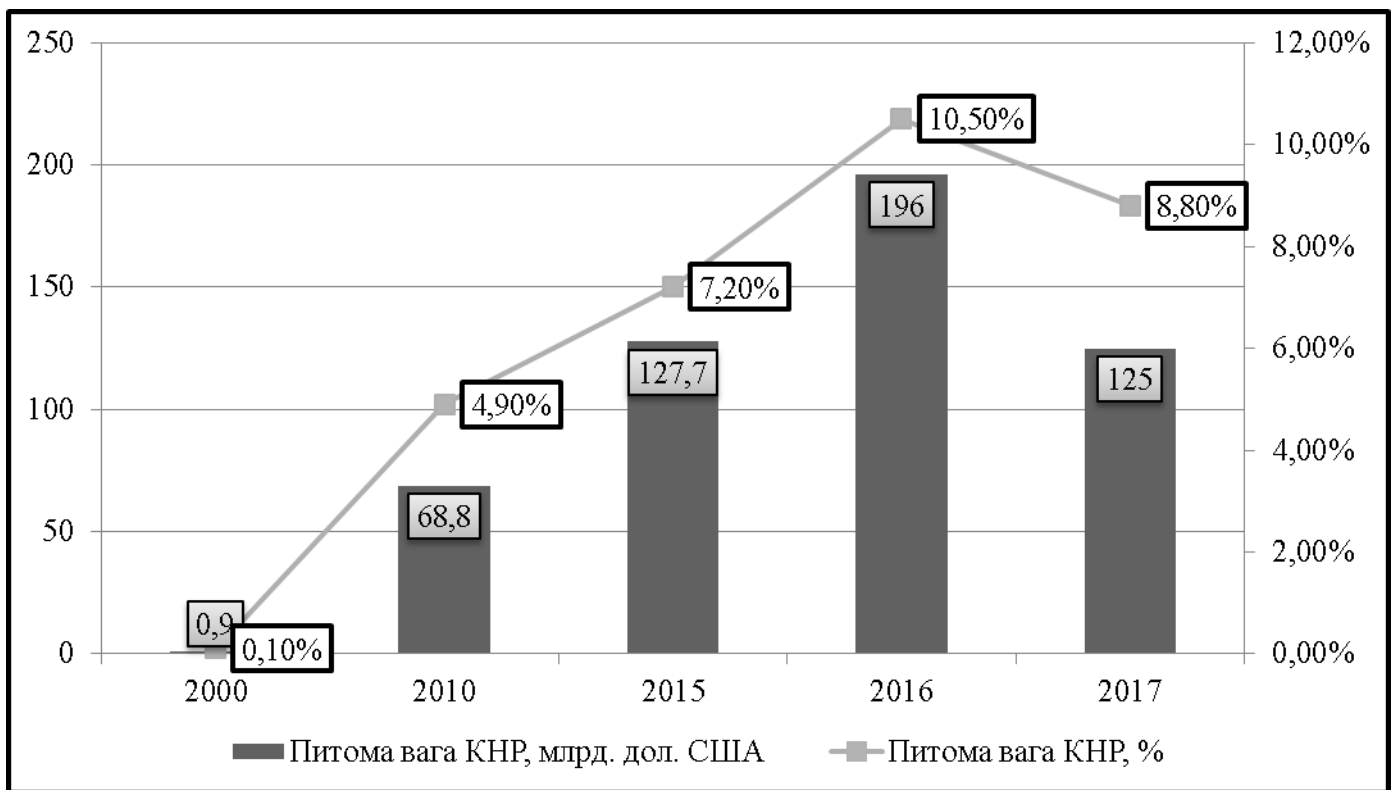

Рис. 2.11. Питома вага КНР в глобальному обсязі ПІ в 2000-2017рр.,
(%; млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2018.

Сьогодні Китай має один із найбільших у світі інвестиційний потенціал та є найбільш очікуваним світовим інвестором на найближчі декілька років. Аналіз динаміки обсягу та потоку прямих іноземних інвестицій з КНР до інших країн світу свідчить про стає їх зростання впродовж останнього десятиліття, незважаючи на зменшення у 2017 році.

У числі найбільших експортерів інвестицій в 2017 році як і раніше переважають розвинені країни. Зарубіжна інвестиційна активність МНП цих країн знизилася лише незначно. Вивіз ПІ з розвинених країн зменшився в 2017 році на 3% до 1 трлн дол. США. Їх частка в глобальному вивезенні ПІ як і раніше становить 71%. Потоки ПІ з країн, що розвиваються скоротилися на 6% до 381 млрд дол. США, головним чином через зниження вперше за 15 років (на 36% до 125 млрд дол. США) ПІ з Китаю в результаті проведення обмежувальної політики у

відповідь на значний відтік капіталу в 2015-2016 роках. Вивіз ПІІ з країн з перехідною економікою зріс на 59% і склав 40 млрд дол. США [102], (рис. 2.12.):

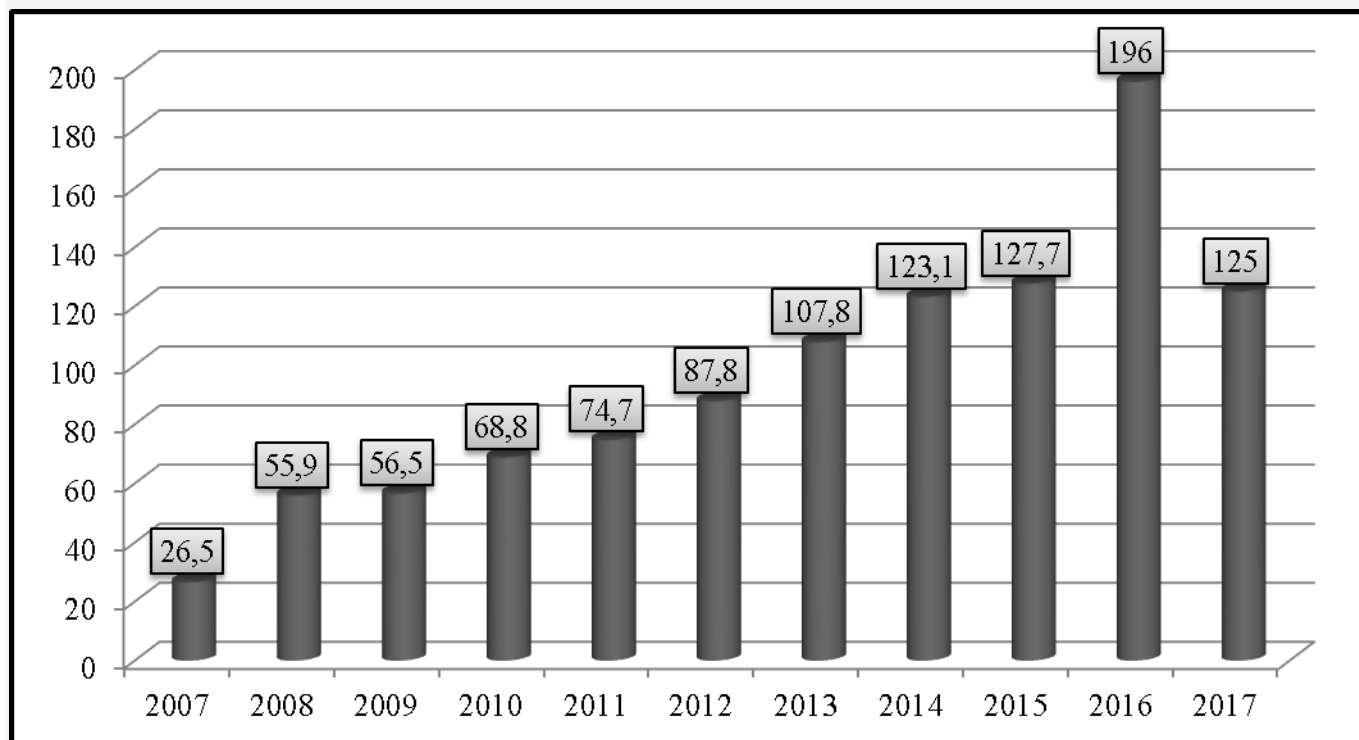

Рис. 2.12. Обсяг вихідних ПІІ з КНР за кордоном в період 2007-2017рр.,
(млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2018.

Китайські підприємства, як державні, так і приватні, суттєво розширили свою зовнішню інвестиційну діяльність після глобальної фінансово-економічної кризи. Так, нефінансові прямі іноземні інвестиції з КНР до 6236 підприємств у 174 країнах світу лише у 2017 році становили 120,08 млрд. дол. США, що на 29, 4% менше, ніж у 2016 році. Разом з тим, у 2017 році вартість нових підписаних китайськими підприємствами контрактів за інвестиційними угодами, що склало 265,28 млрд. дол. США. Загальна вартість фактичних угод «злиття та поглинання» (M&A), укладених китайськими підприємствами на зовнішніх ринках у 2017 році досягла 96,2 млрд. дол. США [102].

Феномен стрімкого зростання глобальної інвестиційної активності китайських підприємств впродовж останнього десятиріччя та прогнозування подальших векторів їх руху на сьогодні залишається предметом гострих дискусій як серед провідних світових наукових та експертних груп, так і серед бізнес-середовища. Зокрема, аналітики з McKinsey стверджують, що, незважаючи на «паузу» у 2017 році в реалізації китайських іноземних інвестицій, у 2018 році передбачається, що прискорене їх зростання, триватиме. Це буде обумовлене, окрім іншого, сталою динамікою економічного зростання КНР. Відповідно до даних Державної Ради КНР у 2017 році ВВП збільшився на 6,9 % та матиме схожі темпи економічної динаміки у 2018 році. Так, за останнім прогнозом Світового банку, ВВП Китаю цього року збільшиться на 6,5 %. Отже, таке зростання та державна підтримка глобальної інвестиційної активності китайських підприємств за визначеними траєкторіями створюють передумови для нових структурних зрушень у світовій економіці [72].

Лише у 2017 році іноземні інвестиції з КНР за маршрутами «Один пояс, один шлях» (OBOR) склали 14,36 млрд. дол. США та збільшилися порівняно з 2016 роком на 3,6 %. Вартість підписаних нових інвестиційних проектів у 61 країні OBOR у 2017 році становила 144,32 млрд. дол. США, що складає 54,4% загальної вартості усіх підписаних нових зовнішніх інвестиційних проектів КНР [56, с.84].

Поширеним сучасним механізмом залучення вихідних іноземних інвестицій з КНР стає створення зарубіжних зон економічного та торговельного співробітництва. У 2018 році між КНР та іншими країнами функціонує 17 зон вільної торгівлі, 11 таких угод перебувають на стадії підписання та ще 11 на стадії техніко-економічного обґрунтування. В цілому, станом на кінець 2017 року між Китаєм та 44 країнами світу функціонувало 99 зарубіжних зон економічного та торговельного співробітництва, загальний обсяг інвестицій до яких становив 30,7 млрд.дол. США, що обумовило податкові надходження в 2,42 млрд. дол. США у країнах-реципієнтах, а також дозволило створити в цих країнах 258 тис. нових робочих місць [53, с.70].

Часткове зменшення обсягів ПІІ з КНР у 2017 році обумовлене впровадженням нових регуляторних правил для здійснення таких інвестицій. Державна Рада

КНР оприлюднила Рекомендації для здійснення іноземних інвестицій з КНР (08.2017), які розроблені чотирма регуляторними органами – Національною комісією з розвитку та реформ, Міністерством комерції КНР, Народним банком КНР та Міністерством закордонних справ КНР. Окрім цього, в лютому 2018 року Національна Комісія з розвитку та реформ оприлюднила новий «Перелік «чуттєвих» секторів для іноземних інвестицій з КНР (версія 2018)». Окреслені нормативно-правові вимоги набули чинності з 01.03.2018 році та змінюватимуть організаційний механізм здійснення іноземних інвестицій з КНР (див. Додаток В, табл. В.1).

У десятці найбільших одержувачів ПІІ в 2017 році половину складають країни, що розвиваються країни. Найбільшим одержувачем ПІІ залишалися США, котрі залучили 275 млрд. дол. США, далі Китай, який досяг рекордного рівня 136 млрд дол. США. Покращили свої позиції в рейтингу Франція, Німеччина і Індонезія.

Обсяг ПІІ в економіку КНР постійно зростає: починаючи з 45,3 млрд. дол. США у 1995 році й до 136 млрд. дол. США у 2017 році (не беручи до уваги незначний спад обсягів інвестицій у 2012 році, пов'язаний зі зміною влади та необхідністю проведення реформ), [102], (рис. 2.13.):

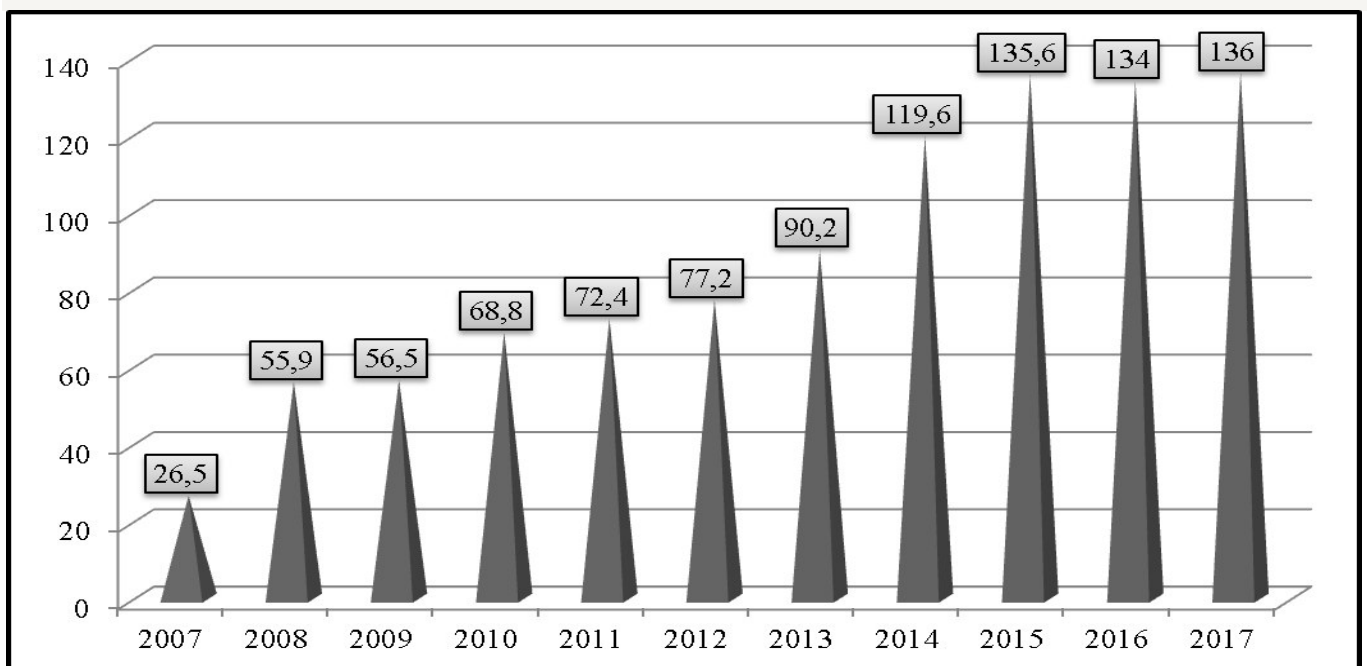

Рис. 2.13 Динаміка вхідних ПІІ в КНР в 2007-2017рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2018.

Такий темп надходження іноземного капіталу демонструє, що навіть світова фінансова криза не впливала на розвиток інвестиційного потенціалу країни, а обсяг залученого капіталу за останні чотирі роки досяг близько 500 млрд. дол. США, що визначає лідируючі позиції Китаю в даному напрямку серед країн, що розвиваються.

Починаючи з середини 90-х рр. минулого сторіччя, Китай є одним з найбільших у світі одержувачів іноземного капіталу. На сьогодні іноземні інвестиції є одним з найважливіших факторів економічного зростання КНР, причому країна є надзвичайно привабливою для інвесторів: уже 400 з 500 лідируючих ТНК мають свої представництва в КНР. 170 країн світу інвестують свій капітал в економіку Китаю. Нині практично не існує регіону, в який КНР не залучав би свої кошти.

Також, варто зазначити, що головними одержувачами ПІІ, згідно бізнес-дослідження ЮНКТАД, в перспективі в 2018-2019рр. залишаються США, Китай та Індія. Керівники компаній продовжують вірити в економічну динаміку країн Азії і пророкують зростання інвестицій в країни Південно-Східної Азії (Індонезію, Таїланд, Філіппіни, В'єтнам і Сінгапур), [102], (рис. 2.14.):

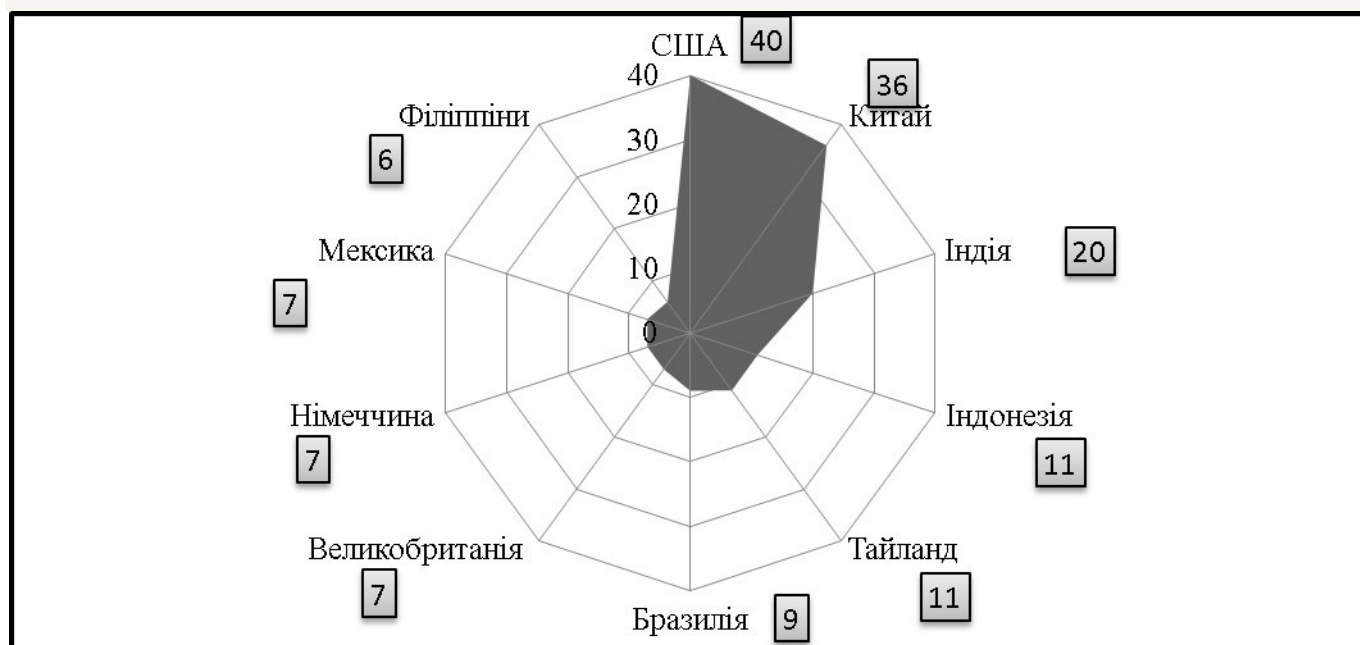

Рис. 2.14. Основні потенційні країни-одержувачі ПІІ в 2018-2019рр., (% керівників-респондентів).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2018.

Для того, щоб стати привабливою для залучення іноземного капіталу, в країні було вжито ряд заходів: активна національна інвестиційна політика; високий рівень стабільності в соціально-економічній та політичній сферах життя; постійне вдосконалення та лібералізація юридичної бази, спрямованої на створення сприятливого інвестиційного клімату; створення адміністративно-економічних районів, з пільговими режимами; відкритість до вливання капіталу з-за кордону.

Починаючи з 2007 року вкладення ПІІ Китаю в економіки країн світу починають швидко зростати. Станом на кінець 2017 року загальний розмір накопичених інвестицій (сток) за кордоном склав 1050 млрд. дол. США [93]. Зростанню обсягів інвестицій з КНР сприяла зміна політики уряду і внутрішнього інституційного середовища в країні в останні десятиліття. Аналіз основних складових в рейтингу ризику вихідних іноземних інвестицій КНР дозволяє визначити, що в Україні найменшими є політичний та соціальний ризики, а найвищим є потенційний ризик несплати за борговими зобов'язаннями (рис. 2.15.):

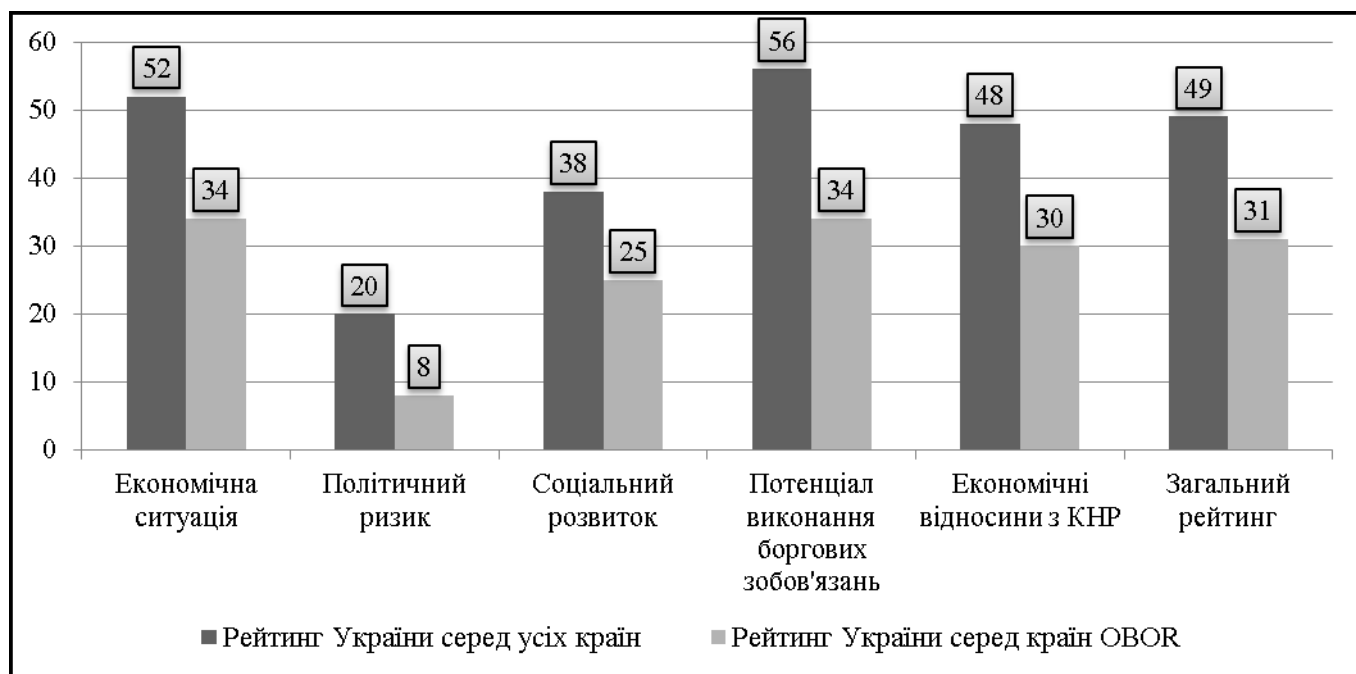

Рис. 2.15. Україна в «Рейтингу країн за рівнем ризику іноземного інвестування з КНР, 2018» за основними складовими.

Примітка. Побудовано автором за даними Country-Risk Rating of Overseas Investment from China (2018).

Пояснення до рисунку 2.15.:

Рейтинг для всіх країн: 1- найвище місце в рейтингу, 57 – найнижче місце.

Рейтинг для країн ОВОР: 1 – найвище місце в рейтингу, 35 – найнижче місце.

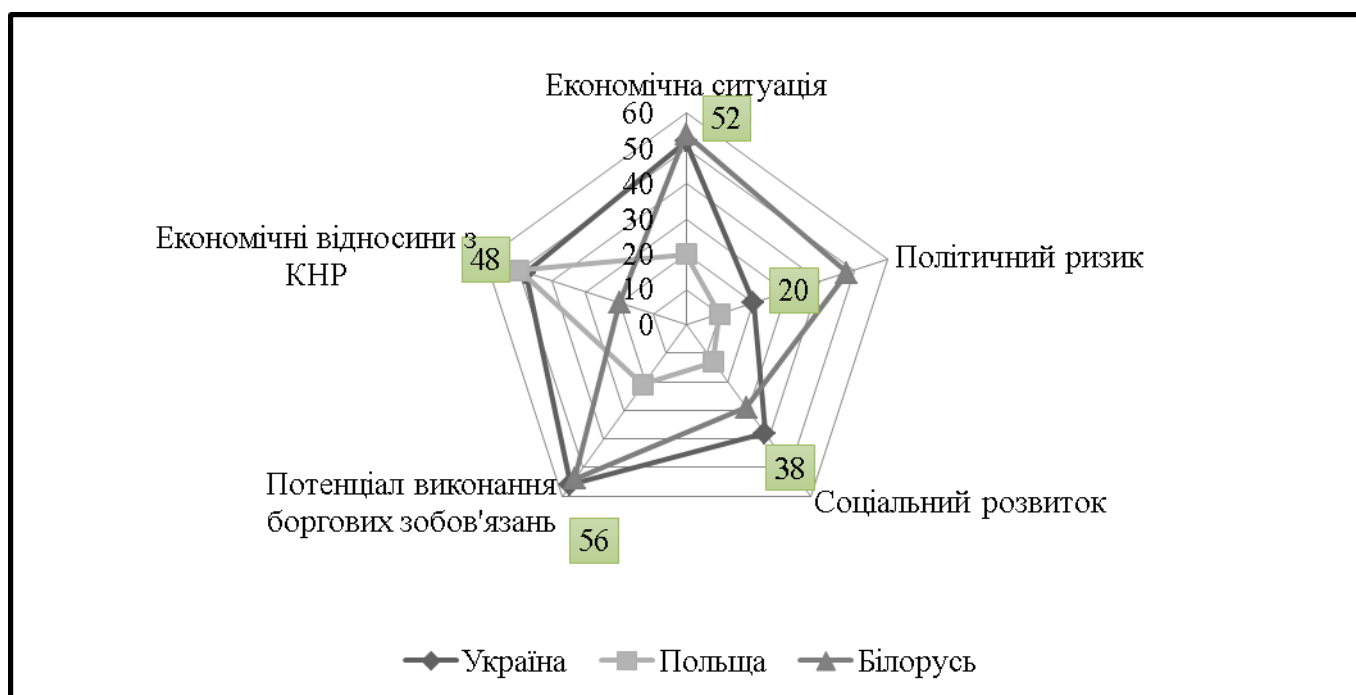

Рис. 2.16. Бенчмаркінг профілів ризику іноземного інвестування з КНР до України, Польщі та Білорусі (серед усіх досліджуваних країн).

Примітка. Побудовано автором за даними Country-Risk Rating of Overseas Investment from China (2018).

Порівняльний аналіз профілів оцінки китайськими експертами ризику іноземного інвестування з КНР до України, Білорусі та Польщі (див. Рис. 2.16. та Рис. 2.17.) доводить, що найкраще інвестиційне середовище створене на сьогодні саме в Польщі.

Як видно з наведених рисунків, позиції України для прискорення залучення інвестицій з КНР, залишаються все ще досить слабкими як порівняно із країнами ОВОР, так і країнами-сусідами, з якими сьогодні доводиться конкурувати не лише за інвестиційний капітал, а й за робочу силу та за можливість залучати нові технології.

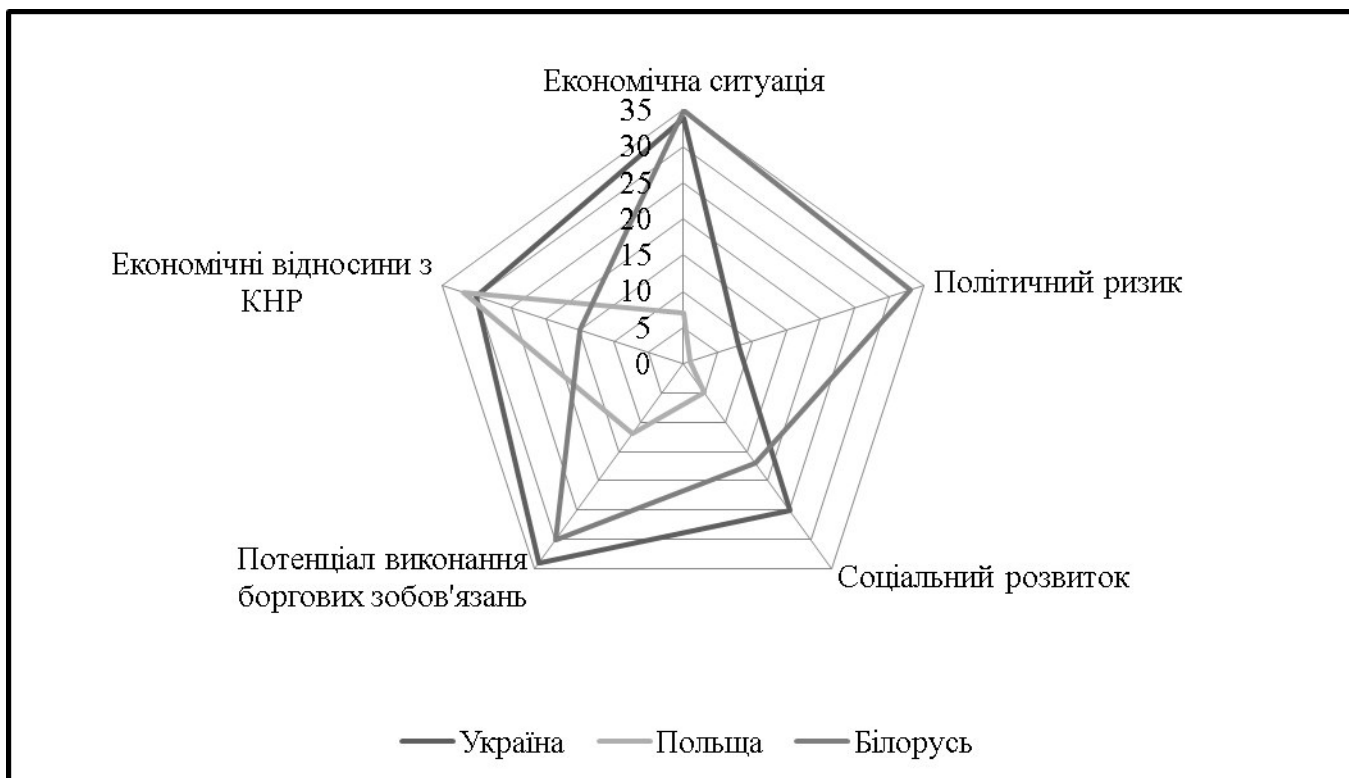

Рис. 2.17. Бенчмаркінг профілів ризику іноземного інвестування з КНР до України, Польщі та Білорусі (серед країн OBOR).

Примітка. Побудовано автором за даними Country-Risk Rating of Overseas Investment from China (2018).

Так, у міжнародному рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business (2018), який складає Світовий банк, Україна посіла 76 місце серед 190 країн світу. Лідером за сумарним значенням сприятливих умов для підприємницької діяльності стала Нова Зеландія. Також, в першу десятку країн із найбільш сприятливими умовами для ведення бізнесу увійшли: Сінгапур, Данія, Південна Корея, Гонконг, США, Великобританія, Норвегія, Грузія та Швеція [72].

Найбільш несприятливими для ведення бізнесу стали Венесуела (188 місце), Еритрея (189) та Сомалі (190).

Україна за рік покращила свою позицію в рейтингу легкості ведення бізнесу на 4 позиції, піднявшись з 80 на 76 сходинку. Позитивні зрушення відбулися в 4 з 10 основних компонентів дослідження. При чому суттєве покращення позицій можна відмітити лише у двох з них – «отримання дозволу на будівництво» за яким ми

посіли 35 місце, проти 140 у рейтингу 2017 року та за показником «оподаткування» (43 місце, проти 84), [72].

Проблемними для бізнесу в Україні залишаються підключення до електромереж (128 місце), ведення транскордонної торгівлі (119 місце) і процедура банкрутства (149 місце). Разом з тим, щодо реєстрації підприємств Україна посідає 52 місце та показника кредитування 29 місце .

Таблиця 2.2 містить зведений рейтинг України за показником сприятливих умов ведення бізнесу, а також дані по десяти індикаторах регулювання підприємницької діяльності [72]:

Таблиця 2.2

Динаміка показників України в рейтингу «Ведення бізнесу»
за 2015-2018рр.

Показник	Місце в рейтингу				Абсолютний приріст			
	2015	2016	2017	2018	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017
Легкість ведення бізнесу	112	81	80	76	25	31	1	4
Започаткування справи	69	24	20	52	-19	45	4	-32
Отримання дозволів на будівництво	68	137	140	35	115	-69	-3	105
Доступ до електрики	182	140	130	128	-16	42	10	2
Реєстрація власності	88	62	63	64	61	26	-1	-1
Захист інвесторів	107	101	70	71	10	6	31	-1
Сплата податків	157	83	84	43	8	74	-1	41
Одержання кредиту	14	19	20	29	9	-5	-1	-9
Зовнішня торгівля	153	110	115	119	-8	43	-5	-4
Виконання контрактів	44	93	81	82	-2	-39	12	-1
Відшкодування через процедуру банкрутства	141	148	150	149	16	-7	-2	1

Примітка. Складено автором за даними Index «Doing business 2018».

В умовах очікування нових трансформацій глобальної економіки, викликаних «глобальними податковими реформами», особливо значущим стає для багатьох країн підвищення конкурентоздатності власних фіскальних систем. Україна впродовж останніх декількох років здійснює реформування податкової системи, спрямоване на

зменшення негативного впливу податків на умови конкуренції та на ефективність використання ресурсів економіки.

Зокрема, в Україні за допомогою зниження податкових ставок держава проводить політику зниження податкового навантаження на бізнес та стимулювання економічної діяльності, а саме:

- зменшено ставку податку на прибуток підприємств до 18% (2014 р.) порівняно з 25% у 2005-2010 рр., яка є значно нижчою, ніж у багатьох країнах Європи;
- впроваджено, починаючи з 2017 р., прискорену амортизацію машин та обладнання (за 2 роки), що забезпечує зменшення доходу, з якого стягується податок на прибуток (бази оподаткування), а отже – додаткове зменшення рівня фактичного (ефективного) податкового навантаження на підприємства;
- звільнено від податку на прибуток підприємства літакобудування до 1.01.2025 р.;
- встановлено ставку податку на прибуток 0% для підприємств, створених після 1.01.2017, у яких дохід не перевищує 3 млн. грн., а також на яких зайнято від 5 до 20 працівників із зарплатою не менше 2-х мінімальних (до 31.12.2021 р.);
- знижено з 2016 р. ставку внесків з обов'язкового соціального страхування (єдиного соціального внеску) до 22% [54, с.140].

Останнім часом в Україні обговорюється питання заміни податку на прибуток податком на виведений капітал, що передбачатиме оподаткування лише розподіленого прибутку, у т.ч. при виплаті доходу нерезидентам за ставкою 15%. При цьому реінвестований прибуток звільнитиметься від оподаткування. Отже, у процесі бюджетно-податкових реформ в Україні створюються важливі економічні передумови для успішного залучення іноземних інвестицій з КНР.

Двостороннє інвестиційне співробітництво поки що не відповідає можливостям Китаю і потребам України. Нарощування обсягів імпорту з КНР не супроводжується активізацією інвестиційного співробітництва (0,48 % у загальному обсязі залучених ПІІ), українські інвестиції в КНР також практично відсутні.

Відповідно до даних української статистики, станом на 01.07.2018 р. в економіку України залучено 18,22 млн. дол. США інвестицій з Китаю, що на 0,02 млн. дол. США більше всього 2017 року. У 2017 році в економіку України китайською економікою було вкладено 18,2 млн. дол. США, що на 1,6 млн. дол. США більше за показник 2016 року [63], (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

Динаміка ПІІ з КНР в економіку України в 2008-2018рр.

(млн. дол. США)

Період	Обсяг інвестицій	Приріст (спад) за період
01.01.2008	9,1	-
01.01.2009	11,6	2,5
01.01.2010	11,8	0,2
01.01.2011	12,7	0,9
01.01.2012	14,8	2,1
01.01.2013	18,2	3,4
01.01.2014	25,5	7,3
01.01.2015	21	-4,5
01.01.2016	18,6	-2,4
01.01.2017	16,6	-2
01.01.2018	18,2	1,6
01.07.2018	18,22	-

(без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя, за 2014–2017рр.–також без частини зони проведення антитерористичної операції).

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Загалом, обсяги китайських інвестицій в загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в економіку України займають незначну частку. З 39144 млн. дол. США залучених в Україну на 01.01.2018 року частка КНР лише 0,047%.

Найбільший обсяг інвестицій в 2018 році спрямовано до підприємств у сфері сільського, лісового та рибного господарств, промисловості, оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів.

Варто зазначити, що українські інвестиції в економіці КНР також практично відсутні. Обсяг інвестицій з України в економіку Китаю станом на 01.07.2018

р. склав 0,6 млн. дол. США. Основний обсяг цих інвестицій спрямовано до підприємств промисловості [63], (рис. 2.18.):

Станом на 01.01.2017 р. обсяг інвестицій з України в економіку Китаю склав 1,3 млн. дол. США (з початку року цей показник не змінився). Основний обсяг цих інвестицій спрямовано до підприємств промисловості – 42,2% (0,56 млн. дол. США), [63], (табл. 2.4):

Таблиця 2.4

Динаміка надходження ПІІ з України
в економіку КНР за період в 2008 –2018рр.

(млн. дол. США)

Період	Обсяг інвестицій	Приріст за період
01.01.2008	0,6	-
01.01.2009	0,8	0,2
01.01.2010	0,7	-0,1
01.01.2011	0,7	0
01.01.2012	0,9	0,2
01.01.2013	0,9	0
01.01.2014	1,3	0,4
01.01.2015	1,4	0,1
01.01.2016	1,3	-0,1
01.01.2017	1,5	0,2
01.01.2018	1,5	0
01.07.2018	0,6	-

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Китай значно домінує у сфері інвестиційного співробітництва з Україною. Частка іноземних інвестицій у економіку України є порівняно незначною і за 2008-2018рр. коливається навколо позначки 0,03 - 0,1 %. Натомість частка українських інвестицій в економіку Китаю у 2008-2018рр. складала всього 0,01 %. Така динаміка обумовлюється нижчою інвестиційною активністю України порівняно з Китаєм. Також, інвестиції Китаю в Україні перевищували інвестиції України в Китаї в 15-16 разів (у 2011 році аж у 19 разів). Переважна кількість китайських інвестицій спрямовувалась на отримання контролю над родовищами українських природних ресурсів.

Китай не грає роль основної країни-джерела інвестицій в Україну, однак, українська сторона покладає великі надії на китайські інвестиції. Принцип «використовувати інвестиції як стимул для торгівлі» є новою ідеєю розвитку торговельно-економічного співробітництва з Китаєм, що має на меті зменшити від'ємне сальдо. Кошти не є проблемою для Китаю, ключове питання полягає у тому, що сторонам необхідно віднайти реальні проекти. Тодішній Віце-прем'єр Державної ради КНР та Голова Китайської частини Комісії зі співробітництва між урядом Китаю та урядом України Ма Кай наголошує, що якщо Україна зможе запропонувати проекти, які відповідатимуть потребам ринку, то китайські інвестиції в Україну складатимуть 7 млрд. дол. США [63].

Перші китайські бізнесмени, які приїхали до України, в основному займалися ресторанним бізнесом та роздрібною торгівлею. Зі зростанням двосторонніх обмінів поступово збільшувалася і кількість підприємців, які займалися іншими видами бізнесу. Згідно даних статистики Міністерства комерції КНР, наразі в Україні розташовані та функціонують компанії з китайським капіталом: COFCO, Хуавей, ZTE, Lenovo, Sany Group, Complant, TP-LINK, CNBM тощо, що в основному займаються переробкою сільськогосподарських та харчових продуктів, телекомунікаціями, відновлювальними джерелами енергії, інфраструктурою, автомобілями, електронною комерцією, переробкою та логістикою тощо.

На тлі зміни глобальних тенденцій та пріоритетів руху інвестиційних ресурсів забезпечення конкурентоздатності інвестиційного середовища України та стимулювання залучення іноземних інвестицій з КНР стають надскладними завданнями і потребують дальшого здійснення економічних, регуляторних та фіскальних реформ з метою сприяти полегшенню умов ведення бізнесу, впровадженню нових організаційних механізмів співробітництва між Україною та КНР.

2.3. Оцінка науково-технічного співробітництва України та Китаю в контексті індустрії 4.0

З часу підписання Декларації щодо стратегічного партнерства між Україною і Китайською Народною Республікою в 2011 році, відбулися важливі події в економічному розвитку як України, так і КНР, що позначилося на характері двосторонніх економічних відносин між державами. Нові вектори у перспективах стратегічного партнерства між Україною та КНР відкриває проголошена Головою КНР Сі Цзіньпіном у 2013 році у Казахстані та Індонезії ініціатива «Один пояс, один шлях» щодо широких перспектив міжнародного співробітництва у різноманітних сферах. Однак важливими для розвитку двосторонніх стратегічних партнерських відносин є не лише кількісні аспекти, а й якісні, до яких належать питання реалізації інноваційно-технологічного потенціалу.

Динаміка зовнішньоторговельного балансу торгівлі між Україною та КНР з 2010 по 2018 роки дає змогу зазначити, що отримання статусу стратегічного партнерства у 2011 році стало імпульсом зростання насамперед китайського імпорту до України, що тривало з 2011 по 2013 роки (див. Рис. 2.20.). Однак після максимуму у 2013 році відбулося різке скорочення китайського імпорту, що можна пояснити девальвацією гривні, зниженням купівельної спроможності населення, безповоротною втратою китайських інвестицій внаслідок форс-мажорних обставин, обумовлених драматичними подіями в Україні [22, с.46].

Так, у 2015 році цей показник впав удвічі, порівняно з даними 2013 року. Але вже з 2016 року і досі відбувається стійке зростання китайського імпорту в Україну. Цілком інший тренд демонструє імпорт КНР з України, який з 2011 по 2012 рік незначно скоротився та від 2012 по 2015 роки мав стабільну слабкопідвищувальну динаміку. У 2014-2015 роках, незважаючи на втрату Україною 20% ВВП внаслідок російської агресії на сході України та окупації Криму, український імпорт до КНР навіть зріс, що пов'язано з преференціями, наданими китайською стороною. Однак у 2016–2018 відбувається різке зниження вартості українського імпорту до КНР [74].

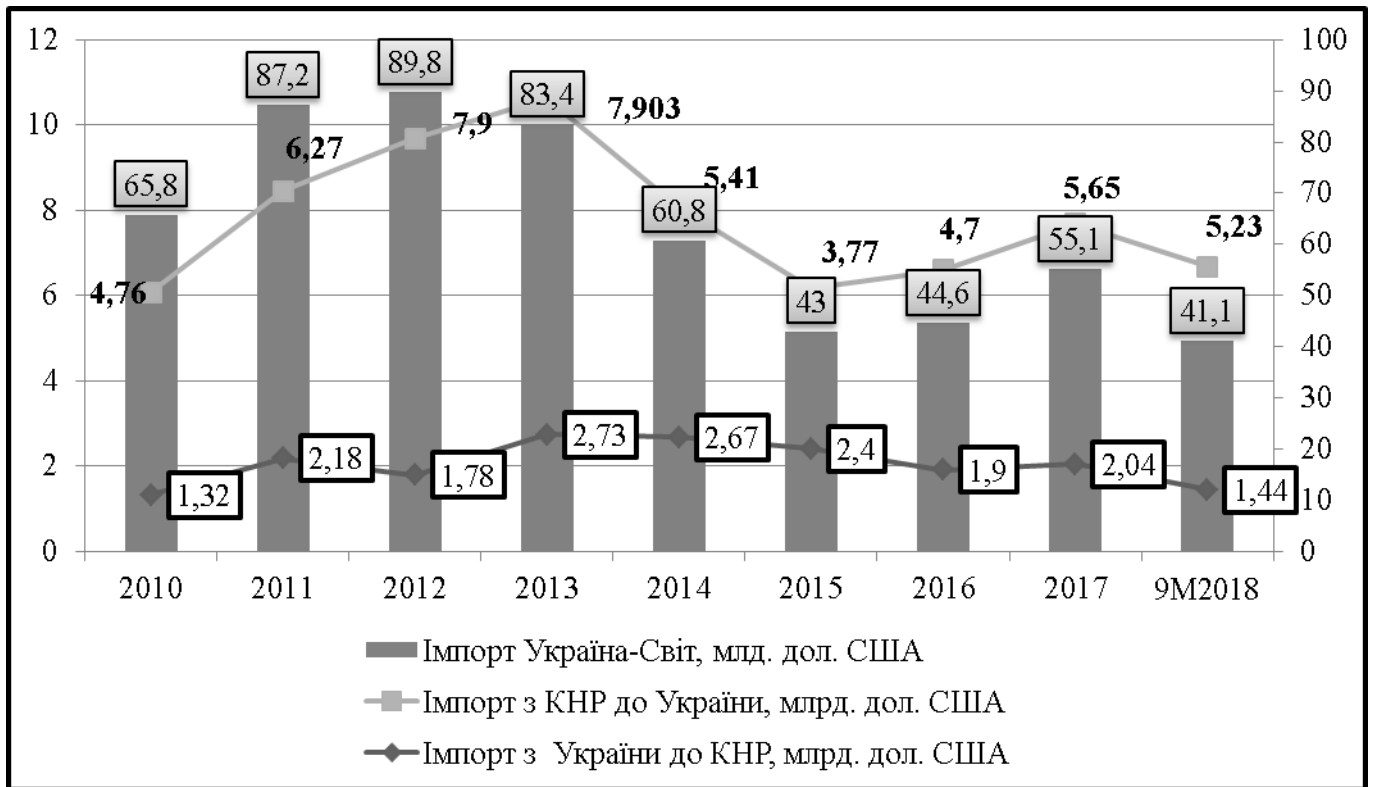

Рис. 2.20. Динаміка імпорту з КНР до України, імпорту з України до КНР та імпорту Україна-Світ в період 2010-2018 рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Центру міжнародної торгівлі ЮНКТАД/СОТ.

Питома вага експорту України до Китаю у 2017 році складала 4,7% від загальної вартості вітчизняного експорту, тоді як питома вага китайського імпорту в Україну дорівнювала 11,4% від загальної вартості імпортованих товарів. За 9 місяців 2018 року частка КНР в експорті України становила 4,2%, а щодо цього показника в імпорті, то він складав 12,7% [66, 74].

Таким чином, маємо відчутну асиметрію в обсягах торгівлі та несприятливу для України тенденцію її посилення. У 2017 році Китай вийшов на друге місце серед країн-імпортерів України, у той час як питома вага імпорту з України складає для КНР 0,001% (вартість імпорту з України до КНР становила 2,3 млрд. дол. США, а загальна вартість імпорту КНР з усіх країн світу – 1,84 трлн. дол. США).

За 9 місяців 2018 року КНР займає друге місце серед країн-імпортерів України (перше Росія з часткою 14,2%) та сьоме місце щодо країн-експортерів України (попереду Росія, Польща, Італія, Туреччина, Індія та Німеччина).

Сальдо зовнішньоторговельного балансу (ЗТБ) між Україною та Китаєм має від’ємні значення впродовж досліджуваного періоду з 2010 по 2018 роки та в цілому відображає тренд сальдо ЗТБ України з усіма країнами світу [66, 74], (рис. 2.21.):

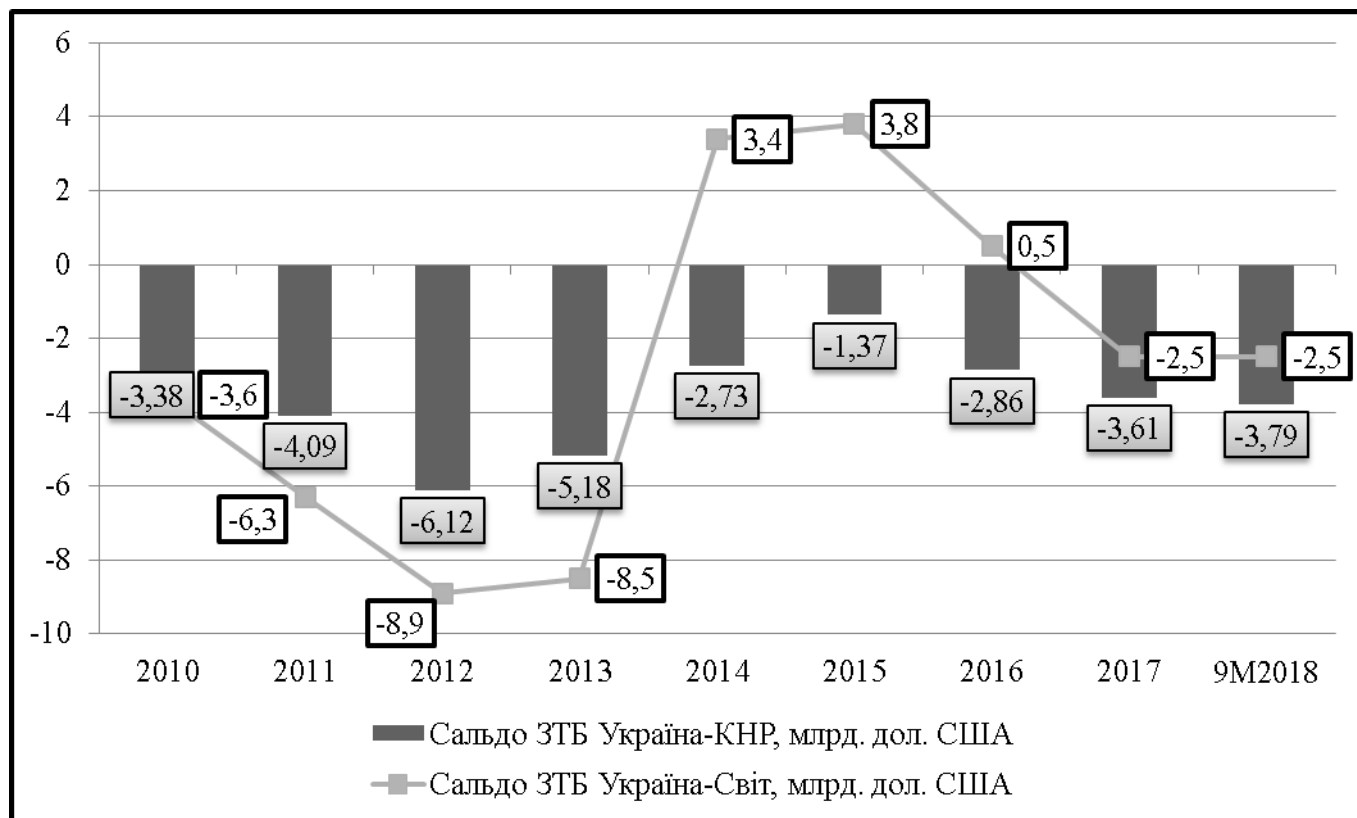

Рис. 2.21. Сальдо зовнішньоторговельного балансу Україна-КНР та Україна-Світ в період 2010-2018 рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Центру міжнародної торгівлі ЮНКТАД/СОТ.

Зазначимо, що за цей проміжок часу Україна мала позитивне значення сальдо ЗТБ з усіма зовнішньоторговельними партнерами у 2014-2016 роках. Величина пасивного сальдо становила у 2017 році 2,5 млрд. дол. США, що краще за показник мирного для України 2013 року (-5,18 млрд. дол. США). За 9 місяців 2018 року негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу (ЗТБ) між Україною та всіма країнами світу складало 2,5 млрд. дол. США [66, 74].

В цілому в 2017 році та за 9 місяців 2018 року за обсягом товарообігу з Україною КНР посідає друге місце серед всіх країн світу після РФ. Частка обсягу

товарообігу з КНР у зовнішній торгівлі України в 2017 році та за 9 місяців 2018 року склала понад 8,2% від загального товарообігу України, в 2016 році - 8,6%, тоді як частка України у зовнішній торгівлі Китаю складає 0,17%.

Дисбаланс у реалізації торговельної складової стратегічного партнерства між країнами має прояв і в інноваційно-технологічних вимірах. Розглянемо сальдо ЗТБ між Україною та Китаєм за окремими групами товарів, які за критеріями ОЕСР віднесено до високотехнологічної продукції.

За даними Центру міжнародної торгівлі ЮНКТАД / СОТ позитивне сальдо ЗТБ між нашими країнами за період з 2010 до 2018 року спостерігається лише щодо групи товарів «Літаки, космічні апарати та їх частини». Це не дивно з огляду на те, що Україна була й залишається космічною державою. На експорт спрямовують передусім ракети-носії, які доставляють супутники на орбіту (типу «Циклон» та «Зеніт» з вантажопідйомністю від 0,6 до 600 тонн, високоточною системою керування і великим запасом палива), [66, 74].

Користуються попитом на світовому ринку українське устаткування для космічних кораблів, розробка та виробництво апаратури радіокерування тощо. Зазначимо, що недостатнє державне фінансування ставить під загрозу міжнародну конкурентоздатність цієї галузі.

Однак за групами товарів «Електротехніка та обладнання та їх частини; звукозаписуюча апаратура, телевізори», «Машини, механічні прилади, ядерні реактори, котли; їх частини», «Фармацевтична продукція», «Оптичні, фотографічні, кінематографічні, вимірювальні, контрольні, точні, медичні прилади» від'ємне сальдо зростає.

Протилежною є ситуація за основними статтями експорту України до Китаю, якими стали товари з низькою доданою вартістю (руди, шлаки, попіл складають 36%, жири та олії тваринного та рослинного походження – 25%, зернові культури – 22%, деревина – 2% та ін.). Найстрімкіше зростає експорт з України до Китаю зернових культур, а також тваринних і рослинних жирів.

Разом з тим, в імпорті до України з КНР переважає високотехнологічна продукція, в тому числі «Комп'ютерна та офісна техніка», «Електроніка та техніка зв'язку», «Фармацевтичні вироби», «Наукові прилади», «Електричні машини і устаткування та їх частини», «Хімічна продукція», «Неелектрична техніка» [63].

В економічних відносинах між двома країнами посилюються тенденції технологічної асиметрії, що характерне як для кількісних, так для якісних показників. Небезпечною для України є тенденція збільшення сировинної спрямованості експорту та низька конкурентоздатність на внутрішньому товарному ринку. Через це з українського боку на невизначений час відтерміновано розгляд можливості підписання угоди про Зону вільної торгівлі з КНР, що було запропоновано китайською стороною ще 2015 року.

Напрямом активізації інноваційного співробітництва між Україною та КНР має стати реальне долучення України до ініціативи керівництва КНР «Один пояс, один шлях». Україна була однією з перших підписантів меморандуму про співпрацю в рамках цього проекту, однак для залучення китайських інвестицій необхідно зробити кроки з українського боку.

Реалізація стратегічного партнерства в інноваційній, науково-технічній, освітній, інформаційній технологіях, енергоефективності, в альтернативній енергетиці та в екологічних сферах сприятиме збалансованості двосторонніх відносин.

Покращити стан покликана урядова політика України, втілена у впровадження «Експортної стратегії України: Дорожньої карти стратегічного розвитку торгівлі на період 2017—2021 років» [17], кінцевою метою та основним завданням якої є перехід до експорту наукомісткої інноваційної продукції для сталого розвитку та успіху України на світових ринках.

Однак зазначимо, що чотири роки – замалий термін для втілення поворотних змін у незадовільну ситуацію з конкурентоздатністю української високотехнологічної продукції на китайському ринку.

Україна має 21 контракт з Китаєм на загальну суму понад 67 млн. дол. США, створено три спільних українсько-китайських наукових парки, але усі вони розташовані на території КНР [64].

Аналіз успішного зарубіжного досвіду, у тому числі китайського, дає змогу стверджувати, що каталізатором інноваційного співробітництва між двома країнами може стати розбудова спільних парків високих технологій та індустріальних парків, використання потенціалу університетів, створення вільних економічних зон інноваційного спрямування тощо.

У країнах з ринками, що формуються, до яких належать як Україна, так і КНР, існують певні прогалини у функціонуванні інститутів. Разом з тим, накопичений у Китаї досвід комерціалізації досліджень та розробок, впровадження університетської науки у виробництво, розбудови технологічних та наукових центрів, які утворюють синергетичний ефект об'єднуючи університетську, академічну науку, державне та приватне фінансування з комерційними інтересами. Прикладом такого об'єднання може слугувати парк Чжунгуаньцунь у північно-західній частині Пекіна, який називають «китайською кремнієвою долиною». До парку входять Пекінський університет та Університет Цінхуа, близько 200 науково-дослідних інститутів, Академія наук Китаю [64].

З урахуванням реформування багатьох сфер суспільного життя в Україні (наприклад, зараз тривають реформи контролюючих та дозвільних структур, правоохоронної системи та судової гілки влади тощо) розбудова спільних парків високих технологій має великі ризики. Тому, як свідчить досвід Республіки Білорусь, де зараз функціонує найбільший за межами КНР спільний індустріальний парк «Великий камінь», не лише покращення інноваційно-інвестиційного клімату в Україні, а й встановлення прямого урядового контролю за дотриманням заявленого в парку спеціального правового режиму, стануть важливою передумовою успіху такої діяльності.

Таким чином, торговельно-економічна складова стратегічного партнерства між Україною та КНР свідчить про загрозові для України тенденції інноваційно-

технологічної асиметрії. Цілеспрямоване розв'язання окреслених проблем потребує розробки відповідної довгострокової інноваційної стратегії України.

Одним із шляхів подолання відставання України в інноваційному розвитку та посилення інноваційності торговельно-економічної складової стратегічного партнерства з Китаєм вбачається розбудова на території України спільних парків високих технологій та індустріальних парків, що також сприятиме активізації участі України у реальних проектах китайської ініціативи «Один пояс, один шлях». При цьому необхідно дотримуватися таких основних позицій:

1. Спеціалізації на високих технологіях та інноваціях весь період функціонування таких парків.

Умовами створення та подальшого функціонування парків високих технологій та індустріальних парків має бути відповідна спеціалізація. В нормативно-правових документах необхідно зазначити основні види діяльності парків та критерії для реєстрації як резидентів парку:

– для парків високих технологій: розробка та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та програмного забезпечення як для внутрішнього використання, так і на експорт, роботи за конкретними високотехнологічними напрямками (із зазначенням їх назв, наприклад, створення матеріалів для мікро- і наноелектроніки, розробка та виготовлення авіаційної і ракетно-космічної техніки тощо);

– для індустріальних парків: реалізація інвестиційних проектів в галузях машинобудування, електроніки та телекомунікації, у фармацевтиці, тонкій хімії, біотехнології, з нових матеріалів, а також комплексна логістика, електронна комерція, діяльність, пов'язана із зберіганням і обробкою великих обсягів даних, здійснення НДДКР тощо [22, с.49].

2. Дотримуватися пільгових умов господарської діяльності резидентів парків.

Основні преференції резидентів парків із зазначенням термінів їх дії:

а) звільнення від:

– податку на нерухомість об'єктів, розташованих в парку;

- земельного податку з ділянок у парку для резидентів і спільної керуючої компанії на весь термін дії спеціального правового режиму;
  - податку на прибуток щодо прибутку резидентів парку від реалізації товарів (робіт, послуг), вироблених на території парку, строк терміном у 10 років з першого податкового періоду, в якому у резидента виник прибуток від реалізації зазначених товарів (робіт, послуг), надалі сплата податку здійснюється за ставкою, зменшеною на 50% від чинної в Україні до закінчення терміну дії спеціального правового режиму;
  - звільнення резидентів і керуючої компанії парку від ПДВ при придбанні робіт та послуг на території України для реалізації інвестиційних проектів;
  - невиключення курсових різниць до складу позареалізаційних доходів і витрат з метою обчислення податку на прибуток;
- б) надання преференцій при сплаті [22, с.50]:
- прибуткового податку фізичних осіб;
  - єдиного соціального внеску в частині доходів, що перевищують середню в країні місячну заробітну плату;
- в) спрощення у сфері митного регулювання:
- можливість функціонування в індустріальному парку «територіальної» або «бондової» зони;
- г) спрощення у сфері дотримання державних будівельних норм України (але з обов'язковим проведенням державних експертиз):
- можливість будівництва об'єктів в індустріальному парку за закордонними нормами без адаптації проекту до вітчизняних норм;
  - адаптація у спрощеному порядку закордонних норм до українських норм;
  - вибір підрядників та інженерних організацій без проведення процедур закупівлі;
  - вільне формування цін в будівництві;

- спрощення процедури прийняття до експлуатації побудованих в парку об'єктів;

д) скорочення термінів здійснення низки процедур:

- ухвалення рішень про надання земельної ділянки в 3-денний термін;
- прийняття об'єктів до експлуатації впродовж 30 календарних днів;
- узгодження адміністрацією парку переліку товарів (робіт, послуг), за якими надається вирахування сум ПДВ, впродовж 5 робочих днів;

- ухвалення рішення про видачу спеціальних дозволів на право заняття трудовою діяльністю іноземним громадянам впродовж 5 календарних днів;

е) надання преференцій у дотриманні вимог валютного законодавства щодо:

- проведення певних валютних операцій;
- оголошення та формування статутних фондів резидентів парку і спільної керуючої компанії в іноземній валюті;

- вільне ціноутворення без встановлення квот на продукцію, вироблену в індустріальному парку [22, с.51];

є) надання преференцій щодо вимог візового режиму:

- безвізовий в'їзд особам, зацікавленим у інвестуванні в індустріальний парк або тим, які вже інвестують на цій території, на термін до 180 днів;
- можливість реєстрації іноземних громадян і осіб без громадянства, які залучаються для будівництва об'єктів парку, в житлових приміщеннях, які не є об'єктами житлового фонду (тобто в будівельних містечках).

3. Надати гарантії захисту інвесторів від невігідних для них змін законодавства.

Необхідно встановити стабілізаційне застереження, тобто зафіксувати встановлений спеціальний правовий режим на весь термін його дії та забезпечити незмінюваність його для резидентів; надати гарантії, що інвестори парку будуть захищені від невігідних для них змін законодавства, а за умови прийняття в країні кращих умов господарювання, ніж у парках зі спеціальним правовим режимом, впровадження чинності таких умов на територію парків).

4. Встановити кількісні критерії мінімального обсягу інвестицій [22, с.52].

З метою залучення інвестицій у високі технології встановити диференціацію критеріїв для юридичної особи для реєстрації як резидента парку:

- мінімальний обсяг інвестицій у реалізацію інвестиційного проекту – на рівні не менше 5 млн. дол. США; за умови здійснення інвестицій в 100% обсязі впродовж трьох років з дня реєстрації як резидента, сума інвестицій може бути еквівалентною не менше 500 тис. дол. США;

- за реалізації інвестиційного проекту щодо здійснення НДДКР сума інвестицій не повинна бути меншою за 500 тис. дол. США.

5. Організувати діяльність парків зі спеціальним правовим режимом.

З метою ефективного залучення інвесторів створити дві інституції:

- державну адміністрацію для реєстрації резидентів парку та співпраці з дозвільними органами в Україні;

- керуючу компанію (на самоокупності за рахунок дивідендів) для надання на безоплатній основі консалтингових, передпроектних та інжинірингових послуг інвесторам.

6. Залучити університетську освіту до діяльності парків зі спеціальним правовим режимом.

З цією метою необхідно розробити стимули для посилення мотивації для цих установ вищої освіти брати участь у дослідженнях та розробках на комерційній основі.

Співпраця України з КНР у галузі науки і техніки є одним з пріоритетних напрямів двосторонніх відносин. Головним механізмом її реалізації є Комісія зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР, яка створена у 2011 р., а також низка профільних Підкомісій, у тому числі:

- **З питань науково-технічного співробітництва.**

Підкомісія створена на заміну Спільної українсько-китайської Комісії з науково-технічного співробітництва, яка існувала з 1997 по 2010 рр. та провела 8 засідань. За час існування попередньої Комісії спектр напрямків співробітництва був

розширений, також спільно було профінансовано роботи у 98 проектах у рамках відповідних дворічних програм співробітництва.

Пріоритетними напрямками співробітництва у галузі НТС визначено: енергоефективність, авіабудування, суднобудування, раціональне природокористування, розвиток аерокосмічних, інформаційних та комунікаційних технологій, а також підготовку і стажування аспірантів та молодих вчених.

У ході першого засідання Підкомісії, яка відбулася у липні 2012 р. у м. Пекін, було затверджено Програму науково-технічного співробітництва між Україною та КНР на 2013-2014 рр., що передбачає реалізацію низки конкретних проектів між науково-дослідними та освітніми установами обох країн. 23 червня 2016 р. у Києві відбулося друге засідання Підкомісії, під час якого обговорено стан та перспективи українсько-китайського співробітництва, а також затверджено Програму співпраці між Україною та КНР на 2017-2018 рр.

Наразі здійснюється підготовка третього засідання Підкомісії, яке заплановане до проведення у 2018 р. у Китаї. 17 червня 2016 р. у м. Харбін в рамках 27-го Харбінського міжнародного торговельно-економічного ярмарку, було проведено сесію: «Українсько-китайське співробітництво у науково-технічній сфері». На конференції із доповідями і презентаціями виступили українські науковці та представники виробничого і наукового секторів провінції Хейлунцзян і м. Харбін.

Отже, визначальною сферою двосторонніх відносин між Україною та КНР залишається зовнішня торгівля. Протягом 2001-2018 рр. спостерігається стабільна тенденція до збільшення зовнішньоторговельного обороту. При цьому, для України товарна структура торгівлі з КНР характеризується негативними показниками, як у кількісному (негативне сальдо торговельного балансу товарами), так і у якісному (переважання експорту сировини, низький рівень товарної диверсифікації, домінування високотехнологічних товарів в імпорті) вимірах.

Висновки до розділу 2

Торговельне співробітництво України та КНР базується на позитивному історичному досвіді. Інституціональний, у тому числі законодавчий, нормативно-правовий базис українсько-китайських торговельних відносин охоплює політичний, оборонний, торговельно-економічний, культурний, освітній, науково-технічний, туристичний, міграційний, інвестиційний та транспортно-логістичний складники. Найбільше розвиненими до цього часу є торговельні відносини.

Протягом 2001-2018 рр. спостерігається стабільна тенденція до збільшення зовнішньоторговельного обороту. При цьому, для України товарна структура торгівлі з КНР характеризується негативними показниками, як у кількісному (негативне сальдо торговельного балансу товарами), так і у якісному (переважання експорту сировини, низький рівень товарної диверсифікації, домінування високотехнологічних товарів в імпорті) вимірах.

Системний аналіз впливу основних чинників впливу на розвиток українсько-китайської зовнішньої торгівлі дозволяє зробити такі висновки: більшості товарних груп вітчизняного експорту властива порівняльна перевага з експортною номенклатурою підприємств КНР з переважанням продукції АПК (сільськогосподарська сировина), харчової промисловості, металургійних напівфабрикатів та окремих груп товарів машинобудування з високим ступенем технологічності; порівняно з іншими країнами-партнерами АТР нижчим є значення показника подібності експорту України та КНР; рівень комплементарності торгівлі між Україною та КНР постійно знижується внаслідок завершення процесів індустріалізації у КНР і, відповідно, зменшення попиту на українську продукцію металургії та машинобудування; динаміка індексу інтенсивності торгівлі України та КНР відповідає недостатній реалізації потенціалу двосторонньої зовнішньої торгівлі. Таким чином, двосторонні торговельні відносини України і КНР потребують невідкладного корегування стратегічних пріоритетів та засобів їх досягнення з урахуванням національних інтересів України.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЯ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР В ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Особливості реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» та участь в ній України

Від часу започаткування в Китаї реформ і політики відкритості 1979 року країна пройшла поступовий процес економічних змін, що призвели до суттєвої трансформації внутрішньої економіки, які змінили життя мешканців, водночас перетворивши Китай на надзвичайно впливового гравця світової економіки.

Спершу уряд Китаю заохочував політику залучення іноземних інвестицій, яка перетворила країну на «світовий завод», що базувався, в основному, на використанні китайської робочої сили. В той час, як багатонаціональні корпорації отримували вигоду і збільшували прибутки через зниження виробничих витрат за рахунок нижчої заробітної плати та гірших умов праці, приплив ПІІ став основним чинником, що спричинив безпрецедентні темпи економічного зростання.

Пов'язані з цим реформи та реструктуризація економіки призвели до появи великих китайських компаній, в тому числі багатонаціональних (часто у державній власності), які почали нарощувати свою експансію за кордоном. Якщо 20 років тому лише дві компанії з Китаю входили до списку «Global Fortune 500», то через 10 років їх було уже 22, а зараз – більше сотні компаній входять до списку, а три китайські компанії входять до п'ятірки найбільших БНП у світі.

До останнього часу офіційно ключовим пріоритетом китайської економічної політики називалось залучення ПІІ, але поступово відбувся зсув акценту на прямі закордонні інвестиції (ПЗІ) з Китаю.

На початку 2000-х рр. уряд країни проголосив початок стратегії економічної експансії, яка заохочувала китайські підприємства інвестувати в зарубіжні країни. Від середини 2000-х рр. ПЗІ Китаю значно зросли, а зараз обсяг закордонних інвестицій перевищує обсяг отриманих прямих інвестицій [53, с. 76].

Отже, після створення Спеціальних економічних зон та долучення Китаю до СОТ, наступним раундом економічної експансії стала Ініціатива «Один пояс, один шлях», яку запропонував Сі Цзіньпін. Це дуже вагомий та амбітний крок у посиленні тієї ролі, яку Китай відіграє на глобальній арені, і його втілення позначиться на життях мільйонів людей по всьому світу.

Ініціатива «Один пояс, один шлях» була запропонована 2013 року. Від цього часу була проведена низка наукових досліджень з метою оцінки впливу цього проекту на світову економіку і політику. На сьогодні, аби передбачити ймовірні сценарії розвитку, потрібно оцінити також основні мотиви, якими керується уряд КНР.

Другий форум міжнародного співробітництва з реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях», який відбувся у Пекіні 25-27 квітня 2019 року, зібрав рекордну кількість учасників – 5000. Гості приїхали з 150 країн світу. Кількість делегацій на рівні лідерів країн також була вищою, ніж раніше – 38.

Офіційні документи форуму називають 283 практичних результатів та рішень, які були досягнуті, і це на додачу до 140 контрактів, укладених між учасниками форуму на 64 млрд. дол. США. В цілому форум засвідчив, що китайська ініціатива за час після першого форуму, який відбувся у травні 2017 року, вже дає практичні результати [52, с. 27].

Ініціатива «Один пояс, один шлях» вже стала чинником глобального зростання та відкрила нові можливості для глобального розвитку. На країни-учасниці ініціативи припадає 13,4% світової торгівлі, а загальний обсяг торгівлі між Китаєм та країнами-членами ініціативи перевищив 6 млрд. дол. США.

На новому етапі реалізації ініціативи потрібно чіткіше визначити пріоритети і сфокусувати увагу на покращенні всебічних зв'язків та сумісності, прагнути для якісного розвитку.

Сьогодні цілком зрозуміло, що ініціатива потрібна не лише самому Китаю, а всім країнам-учасникам. Відповідним було й загальне гасло другого форуму – «Спільно будувати «Один пояс, один шлях», відкривати прекрасне майбутнє» – вказувало на те, що без зусиль усіх учасників буде складно досягти кінцевої мети: працювати на розвиток і процвітання для всього людства, мати обопільний зиск.

В заявах китайських представників та лідерів, як напередодні, так і під час самого форуму йшлося про те, що ініціатива відбулася і вже давно перестала бути лише ідеєю на папері. Це реальний механізм кооперації країн, який вже створює нові зв'язки і приносить вигоду, допомагає країнам-учасникам боротися зі спільними викликами, які б жодна країна сама по собі не могла здолати.

Формальними учасниками ініціативи стали 127 країн світу, які підписали з Китаєм відповідні документи. Це удвічі більше, ніж на першому форумі у 2017 році. До цього слід додати 29 міжнародних організацій, які також формально беруть участь у ініціативі, проте на форумі було зафіксовано присутність представників від 90 міжнародних та регіональних організацій, тобто кількість учасників надалі зростатиме [40, с. 18].

Уряд Італії у квітні 2019 року приєднався до ініціативи «Один пояс, один шлях». Італія стала першою країною з групи країн «Великої Сімки», яка підтримала китайську ініціативу. Окрім того, до ініціативи, можливо, приєднається Швейцарія, що розширить коло високорозвинених країн, які зацікавилися ініціативою. За нею можуть бути й інші країни Західної Європи.

Враховуючи ці нові факти, слід сказати, що тепер ініціатива не спрямована вже ексклюзивно на встановлення зв'язків Китаю з Європою, адже великі проекти Китай розвиває в Азії, Африці, з перспективою дивиться на Американський континент, особливо на його південну частину.

З іншого боку, від того, що ініціатива вже перетворилася на глобальний проект, який реалізує Китай, фактично, всі зовнішньополітичні зв'язки Пекіна з окремими країнами так чи інакше починають розглядатися через фактор участі або неучасті країни в ініціативі «Один пояс, один шлях». Кажучи інакше, країнам, які формально не приєдналися до ініціативи, буде все важче вибудовувати свої взаємини з Китаєм, обмежуючись сферами, які не охоплює ініціатива «Один пояс, один шлях».

Цікавим прикладом тут може бути Російська Федерація, яка учасником ініціативи не є і демонстративно дистанціювалася від неї, хоча виступає як один з ключових партнерів Китаю на міжнародній арені. Відстоюючи свою власну ініціативу «Євразійської інтеграції», Москва демонструє небажання ставати частиною китайської ініціативи. Через це так звана «інтеграція інтеграцій» – зближення між Євразійським Економічним Союзом та ініціативою «Один пояс, один шлях» – йде кволо, через принципово інакші підходи Москви та Пекіну до співпраці з партнерами.

Ця двоїстість створює певні складнощі для країн Центральної Азії, які воліють співпрацювати з Китаєм, але певною мірою залежні у своїх рішеннях від Москви. Лише Казахстану вдалося суттєво випередити сусідів, та й саму Російську Федерацію, у просуванні своїх спільних проектів з Китаєм, не вступаючи у протиріччя з Москвою. Таким самим шляхом намагається йти й Білорусь. На форумі у Пекіні і одразу після нього виявила свою особливу позицію до співпраці з Китаєм в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях», ще одна з країн-учасниць ЄАЕС – Вірменія. Їй було запропоновано стати містком для нового транспортного коридору «Південь-Північ», що зв'яже Перську затоку з Чорним морем через Іран (від порту Бендер-Аббас) через Вірменію до грузинського Поті. Цікаво, що одразу після оприлюднення цієї ініціативи Китай уклав з Вірменією угоду про безвізовий режим.

Експерти Rhodium Group, компанії, базованої в Нью-Йорку, у своєму спеціальному дослідженні проаналізували 40 найбільших кредитних угод Китаю з 24 країнами у Азії, Африці та Латинській Америці. Вони дійшли висновку, що лише

передача владою Шрі-Ланки під контроль китайської державної компанії порту у місті Хамбантота на 99 років є реальним прикладом посилення китайської присутності в окремій країні через боргові зобов'язання останньої. Проте факти свідчать, що Китай зазвичай змінює умови кредитування на користь країн-боржників, або просто списує борги, як було це зроблено щодо Куби, Ботсвани та ще кількох країн. Показовим є приклад Зімбабве. Китай пробачив цій країні 40 млн. доларів кредиту, але відмовив у фінансовій допомозі на 1,5 млрд доларів США, коли країна зіткнулася з кризою у 2015 році [40, с. 19].

Загалом сума таких списань або кредитів зі зміненими термінами становить вже понад 50 млрд. доларів США. Проте Китай з року в рік продовжує нарощувати інвестиції до країн вздовж ініціативи «Один пояс, один шлях». На проекти в рамках реалізації ініціативи Китай за всі роки, починаючи з 2013-го, витратив майже 500 млрд. доларів США. Ще 90 млрд. дол. США склали приватні інвестиції китайських підприємців. 30 млрд. дол. США Китай витратив на створення зон торгової та промислової кооперації, що дозволило створити у країнах-учасницях 300 тис. нових робочих місць для місцевих робітників.

У ключовій промові китайського лідера Сі Цзіньпіна у перший день роботи Форуму йшлося про нові підходи до співпраці, які мусять на новому етапі підвищити, якість і силу взаємодії країн учасниць.

Спільне будівництво «Одного поясу, одного шляху» йде за історичною течією економічної глобалізації, відповідає вимогам епохи з реформування системи глобального управління і прагненню народів різних країн до кращого життя.

Для забезпечення стабільного розвитку країн-учасниць, Сі Цзіньпін запропонував зосередитися на великих проектах ініціативи, на питаннях їх фінансового забезпечення, інвестиційній співпраці, безпеці і управлінні ризиками під час реалізації інфраструктурних проектів. Країни мусять співпрацювати у нарощуванні виробничих потужностей, в інвестиціях в індустріалізацію та у створення технологічних парків. Головними критеріями для такого співробітництва мають бути відповідність ринковим принципам та міжнародним правилам.

У своїй промові Сі Цзіньпін також проголосив нові ініціативи щодо дальшої відкритості Китаю і поглиблення реформ, що розширюють горизонти для співпраці з іноземними країнами [40, с. 20].

По-перше, Китай розширить сфери для іноземних інвесторів і сприятиме захисту їх інвестицій. Список сфер, заборонених для іноземних інвестицій, буде скорочено у галузях сучасних послуг, обробної промисловості та сільського господарства. Китай дозволить зарубіжним інвесторам вести господарську діяльність з контрольним або стовідсотковим пакетом акцій у більшій кількості секторів. Розширяться пілотні зони вільної торгівлі і порти вільної торгівлі.

По-друге, Китай зобов'язався розвивати міжнародне співробітництво в галузі захисту прав інтелектуальної власності, буде всебічно вдосконалювати правову систему у сфері захисту прав інтелектуальної власності. Заборонить примусову передачу технологій іноземними компаніями, що працюють в Китаї.

По-третє, Китай збільшуватиме імпорт товарів і послуг; знижуватиме мита, ліквідуватиме нетарифні бар'єри. Китай вітатиме продукцію високої якості з різних країн світу на своєму ринку.

По-четверте, Пекін готовий ефективніше здійснювати міжнародну координацію макроекономічної політики, зокрема, з найбільшими економіками світу. Мета цього акту – сприяти інтенсивному, сталому, збалансованому та інклюзивному зростанню світової економіки. Китай відмовляється від намірів проводити девальвацію валюти з перекладанням труднощів на плечі торгових партнерів.

По-п'яте, Китай приділятиме особливу увагу виконанню багатосторонніх і двосторонніх торговельно-економічних угод, досягнутих з різними країнами. Китай будуватиме правовий і чесний уряд, вдосконалюватиме закони і правила відповідно до потреб відкритості, переглядатиме політику ліцензування на ринковій, правовій та спрощеній основі [52, с. 24].

У промовах і виступах Голови КНР Сі Цзіньпіна оглядачі найбільше відзначили нові ідеї, які не лунали так ясно раніше. Взаємопов'язаність названо

однією з ключових умов, як і потребу пошуку «нових рушійних сил для зростання», також новими були слова про цифровий «Шовковий шлях», про нетерпимість до корупції в рамках ініціативи і про її чітку спрямованість на захист довкілля і на боротьбу з кліматичними змінами. Китайські керівники неодноразово підкреслювали, що ініціатива цілком відповідає Порядку денному ООН в галузі сталого розвитку на період до 2030 року і відкрита до стикування з регіональними та національними програмами розвитку [40, с. 21].

Новелою в організації Другого форуму стало проведення паралельно з форумом лідерів та голів делегацій, 12 окремих тематичних підфорумів та великих зборів представників ділових кіл з країн учасниць-ініціативи. Тут обговорювали, як ідеї самої ініціативи «Шовкового шляху», так і перспективні проекти і окремі сфери співпраці для її просування на майбутнє.

Одним з форумів, який викликав велике зацікавлення, була зустріч експертного середовища за участю 300 делегатів з 60 країн, зокрема і від України. Ключовим тут був виступ Хуан Куньміна, члена політбюро ЦК КПК, який закликав спеціалістів та науковців з аналітичних центрів країн «Шовкового шляху» вивчати та пояснювати сутність ініціативи для громадян різних країн для підвищення взаєморозуміння та поваги один до одного. За результатами цього форуму постала «Мережа щодо вивчення Поясу і Шляху». Її було засновано Інститутом «Сінхуа» та 15 аналітичними центрами з країн ініціативи [54, с. 109].

Також відбулися окремі тематичні міні-форуми щодо екологічного розвитку в рамках «Один пояс, один шлях», запущено цифрову платформу «великих даних» країн учасниць ініціативи, відбулася дискусія на тему торгівлі, інвестицій і підтримки якісного економічного зростання. Відбулися підфоруми з інновацій та транспортних проектів, за темою боротьби з корупцією, з розбудови контактів між людьми і народами, з культурного діалогу, з регіонального співробітництва тощо.

При цьому Китай не прагне через ініціативу «Один пояс, один шлях» нав'язувати моделі розвитку для інших. Проте він розглядає ініціативу, як майданчик, де він може поділитися часткою свого досвіду розвитку з рештою світу.

На цьому етапі Китай лише застеріг за собою право встановити інституційні стандарти для ініціативи, які, натомість, відповідали б чинним міжнародним стандартам і були б відкритими [54, с. 110].

В час, коли Китай вступає у новий етап поглиблених реформ і відкритості, Пекіну важливо в майбутньому докладати зусиль, щоб ініціатива «Один пояс, один шлях» приносила максимальний ефект не лише для нього самого, а для всієї глобальної економіки, стала основою багатостороннього економічного розвитку.

Нині можна ствердити, що Другий форум міжнародного співробітництва з реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» здобув належну оцінку. Китай одержав згоду всіх учасників на продовження практики проведення таких форумів у майбутньому [40, с. 22].

Україна взяла участь у Другому міжнародному форумі «Один пояс, один шлях» вже в традиційному для себе форматі. Українську делегацію очолював перший віце-прем'єр-міністр України, міністр економічного розвитку і торгівлі Степан Кубів [53, с. 76].

Проект «Один пояс, один шлях» має на меті посилити геополітичну співпрацю між Азією і Європою, тому саме Україна має важливе значення у його реалізації. Україна є стратегічно важливим логістичним вузлом між Азією та Європою. Найкращий підхід до подальшої розбудови китайського експресу до Європи – це створення маршрутів через Україну. Україна пропонує китайським колегам спільний проектний портфель: розвиток портової інфраструктури, об'єктів альтернативної енергетики, будівництво автомобільних доріг та мостів, розвиток об'єктів залізниці та аеропортів, високі технології, співпрацю в аерокосмічній сфері, переробку агропродукції [53, с. 77].

Незважаючи на те, що участь української делегації припала на розпал компанії з виборів президента України, Київ наполягав на своїй готовності говорити про вигідні транспортні маршрути територією України для сполучення Китаю з країнами Європи, налагодження кооперації між підприємствами України і Китаю з подальшою реалізацією продукції на ринках ЄС.

Україна прагне розвивати співробітництво з модернізації української промисловості та створювати спільні виробничі потужності.

Під час форуму українською делегацією було погоджено підписання інвестиційної угоди між урядами України та Китаю на загальну суму 340 млн. дол. США на будівництво мосту через Дніпро у м. Кременчук. Підписано Меморандум, який передбачає розробку детальної дорожньої карти Україна-Китай щодо спільного будівництва «Економічного поясу Шовкового шляху» і «Морського Шовкового шляху XXI століття» («Одного поясу, одного шляху»).

В останні роки провідні експерти України все більше уваги приділяють питанням багатостороннього співробітництва та проблемам глобального рівня в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях». Багато українських громадських, наукових та освітніх організацій працюють в рамках китайської ініціативи активніше, ніж це роблять державні структури. Особливо за останні декілька років в Україні зросла кількість наукових праць, аналітичних досліджень та публікацій у ЗМІ з цього питання [43, с. 32].

Таким чином, ініціативу «Один пояс, один шлях» було висунуто 6 років тому. За ці роки світова спільнота пройшла шлях від початкового ознайомлення з ідеєю спільної побудови ініціативи до її прийняття та широкої участі. З активним просуванням «Одного поясу, одного шляху» глибоко розвиваються та прогресують - п'ять взаємозв'язків, що виступають опорою та головним ядром ініціативи:

1. Політична координація.
2. Взаємозв'язок інфраструктур.
3. Безперервна торгівля.
4. Фінансова інтеграція.
5. Зміцнення зв'язків між народами [52, с. 25].

П'яти опорам відповідають такі п'ять конкретних заходів:

1. Надання кредитів: Китай має намір надавати державні позики дружнім країнам (країни Азії, Африки та Латинської Америки, що розвиваються), які будуть спрямовані на будівництво інфраструктури країни-позичальника.

2. Часткове або повне звільнення від податків: надавати дружнім країнам, що розвиваються, податкові пільги на певні групи товарів.

3. Підготовка кадрів: Китай відкриватиме в країнах, що розвиваються, заклади з підготовки кадрів і проведення досліджень, надаватиме іноземним студентам державні стипендії, що надасть поштовх розвитку локальної економіки.

4. Збільшення матеріальної допомоги: надавати матеріальну допомогу різним країнам, що розвиваються, зокрема у сфері сільського господарства, продовольства, освітньої підготовки, охорони здоров'я, зеленої енергетики тощо.

5. Ліквідація боргів: після початку фінансової кризи, Китай, розв'язуючи власні труднощі, також продовжив підтримувати країни, що розвиваються, надаючи безоплатну допомогу, безвідсоткові, пільгові кредити [52, с. 27].

3.2. Перспективи створення зони вільної торгівлі між Китаєм та Україною в рамках побудови ініціативи «Один пояс, один шлях»

Співпраця у сфері торгівлі та інвестицій є важливою «колоною» ініціативи «Один пояс, один шлях». Країни-учасниці мають спрямувати свої зусилля на активізацію консультацій щодо укладання двосторонніх угод відносно захисту інвестицій, уникнення подвійного оподаткування, захисту законних прав та інтересів інвесторів, створення оптимального бізнес-середовища в межах регіону та в кожній країні. Величезним потенціалом наділені зони вільної торгівлі, тому спільні консультації мають проводити і щодо цієї теми. «Випікання великого пирога, який дістанеться усім без винятку» має стати пріоритетом зовнішньої торгівлі країн-учасниць побудови «Одного поясу, одного шляху» [52, с. 26].

«Один пояс, один шлях» – глобальна ініціатива уряду Китаю щодо торговельно-економічного, культурного та науково-технологічного співробітництва. В рамках Ініціативи розбудовується наймасштабніший транспортно-логістичний проект XXI ст., який поєднає Китай та країни Західної Європи.

У розвиток країн уздовж Нового Шовкового шляху Китай інвестує великі кошти. До 2020 року інвестиції сягнуть позначки 800 млрд. дол. США. А щорічний товарообіг між Китаєм та країнами-учасницями становитиме понад 2,5 трлн. дол. США [53, с. 76].

Сьогодні ініціатива вийшла далеко за межі Китаю та охоплює 66% населення світу, яке проживає у 73 країнах. За розрахунками Українського інституту майбутнього, ці держави створюють 37% світового ВВП та залучають 24% глобального потоку прямих іноземних інвестицій. Учасниками переважно є країни, що розвиваються. Винятком є 12 країн ЄС та Нова Зеландія.

Сукупний товарообіг Китаю з країнами, які співпрацюють з КНР з ініціативи «Один пояс - один шлях» в 2019 році склав 1,34 трлн. дол. США, що на 10,8% більше 2018 року. А в період з 2014 по 2019 рр. вже становить понад 7 трлн. дол. США. Ключовими торговельними партнерами: Корея, В'єтнам, Індія, Сінгапур, Малайзія, Таїланд, Росія [64].

За підсумками 2014-2018 років китайські компанії уклали угод злиття та поглинання у країнах-учасницях ініціативи на суму понад 180 млрд. дол. США. А контрактів на будівництво нових виробничих, інфраструктурних, енергетичних, логістичних об'єктів – на суму майже 400 млрд. дол. США.

Вже у першому кварталі 2018 року китайські компанії здійснили нефінансові прямі іноземні інвестиції на суму 3,61 млрд. дол. США (зросли на 22,4%) у 52 країни уздовж Ініціативи. Переважно до Сінгапуру, Малайзії, Індонезії, В'єтнаму, Лаосу, Пакистану, М'янми та Таїланду. За цей же період китайськими інвесторами укладено 680 контрактів на будівництво, загальною вартістю 20,63 млрд. дол. США.

Ключовими галузями інвестування китайських компаній в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» є енергетика, логістика, транспортна інфраструктура, нерухомість [37, с. 58].

Впродовж останніх 4 років спостерігається активізація торговельно-економічної співпраці Китаю та України. На сьогодні Китай – один із головних

торговельних партнерів України. Загальний товарообіг за 9 міс. 2019 року становить 9,484 млрд. дол. США та збільшився на 37,6% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року [63].

Однак, частка України у структурі торгівлі КНР є незначною та становить 0,2% від зовнішньоторговельного обігу, що обумовлює від'ємне сальдо торговельного балансу між Україною та КНР. Китай є першим найбільшим торговельним партнером України в 2019 році, водночас Україна є 56-м торговельним партнером Китаю, але існують перспективи збільшення товарообігу між країнами до 20 млрд. дол. США, яка досяжна вже в найближчі роки [63].

В товарній структурі, Україна експортує переважно сировину – кукурудзу та руди. Натомість, імпорт з КНР – високо- та середньотехнологічний (мобільні телефони та пристрої, діоди та комп'ютери).

В 2019 році в економіку України залучено 36,38 млн. дол. США інвестицій з Китаю. Найбільший обсяг інвестицій спрямовано до підприємств промисловості; сфер професійної, наукової та технічної діяльності; сільського, лісового та рибного господарства. Обсяг інвестицій з України в економіку Китаю склав 0,61 млн. дол. США. У той же час, на ринку угод злиття і поглинання ситуація оптимістичніша. За 10 років китайські інвестори придбали компаній на суму 7,5 млрд. дол. США [63].

В рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» китайські інвестори придбали підприємства енергетичного сектору (180 млн. дол. США) та уклали контракт у транспортному секторі (100 млн. дол. США). Також на завершальній стадії перебувають дві угоди у фінансовому та банківському секторах – купівля Українського банку реконструкції та розвитку, а також 25% акцій української фондової біржі ПФТС.

Найпривабливішими галузями для китайських інвесторів є сільське господарство, енергетика, транспортна інфраструктура та ІТ-сектор. Це можна пояснити суттєвим потенціалом України у цих галузях та стратегічними пріоритетами китайського уряду. Відповідно до оцінок ФАО, Україна може забезпечити продовольством понад 600 млн. осіб.

Україна посідає друге місце за потужністю газотранспортної системи (178,5 млрд. куб.м/рік), сьоме місце – за встановленою потужністю АЕС. В енергетичному секторі для китайських інвесторів пріоритетом є альтернативна енергетика. Однак, враховуючі значні доведені запаси природного газу, Україна може збільшити видобування у 5 разів за умови інвестування 2 млрд. дол. США.

Щодо транспортної інфраструктури, завдяки вигідному географічному розташуванню, Україна є основним транспортним та транзитним вузлом, що з'єднує Західну та Східну Європу та може стати великим транспортним хабом із мережею залізниць у 22 тис. кілометрів та довжиною доріг – 170 тис. км [53, с. 77].

Значними темпами зростає ІТ-сектор, в Україні функціонують 1000 ІТ-компаній та понад 100 R&D центрів, а обсяг експорту ІТ-послуг становить понад 2,5 млрд. дол. США у 2019 році [91].

За оцінками Українського інституту майбутнього, до 2030 року загальна потреба в іноземних інвестиціях становить 275 млрд. дол. США, або близько 20 млрд. дол. США щорічно. У тому числі, щорічно у сільське господарство – 5 млрд. дол. США, на розвиток інфраструктури – 7,5 млрд. дол. США, у електроенергетику – 830 млн. дол. США, газовидобування – 2 млрд. дол. США. Такі інвестиції дозволять забезпечити зростання економіки на 8% [61, с. 63].

Для українського бізнесу пріоритетними можуть стати швидкозростаючі галузі в КНР, зокрема, електронна торгівля, туризм, логістика, ІТ-послуги, освіта, альтернативна енергетика, сільське господарство та охорона здоров'я.

На сьогодні, Україна та КНР є стратегічними партнерами, що закріплено в офіційних документах: Договорі про дружбу і співробітництво між Україною і КНР; Спільній декларації України і Китайської Народної Республіки про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства; Програмі розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР на 2014-2018 рр.

Також Україна долучилася до Ініціативи «Один пояс, один шлях» у 2017 році, підписавши план дій в межах «Економічного поясу Шовкового шляху» та «Морського Шовкового шляху у ХХІ ст.». Однак показники обсягів інвестицій та

торговельного обігу між Україною та КНР свідчать, що стратегічне партнерство задеклароване лише в офіційних документах. На практиці, ми лише робимо перші кроки на шляху цієї великої стратегічної співпраці.

Тому, з економічної точки зору, необхідно вжити низку заходів:

По-перше, вступити до Азійського банку інфраструктурних проєктів. Ця міжнародна фінансова організація є основним інвестором в інфраструктурні проєкти «Одного поясу, одного шляху». Без членства у ній ми не можемо розраховувати на зростання інвестицій в інфраструктурні проєкти в Україні.

По-друге, сформулювати чіткі інвестиційні пропозиції, розробити портфоліо інвестиційних проєктів, які будуть вигідні для обох сторін.

По-третє, укласти угоду про створення зони вільної торгівлі між Україною та КНР. Це призведе до поглиблення співпраці у різних галузях економіки. А також створити спеціальні економічні території з пільговим податковим режимом: спеціальні індустріальні, експортні та високотехнологічні території. В межах цих територій діятимуть нульова ставка на податок з прибутку (введення податку на виведений капітал), податок з доходів фізичних осіб, єдиний соціальний внесок (збір на пенсійне забезпечення від 2-7% відповідно до Закону про пенсійне забезпечення), податок на нерухомість на 5 років, на землю на 10 років [61, с. 64].

Ці заходи дозволять поглибити двосторонню співпрацю, повноцінно долучитися до Ініціативи «Один пояс, один шлях», а також лібералізувати ведення бізнесу та покращити інвестиційний клімат.

Україна – ключовий регіон Європи. За часів Радянського Союзу Україна створила міцну сільськогосподарську та промислову базу. Країна багата на природні ресурси. Ця перевага дозволила вирощувати велику кількість зернових, саме тому Україна і отримала репутацію «житниці Європи». Після розпаду Радянського Союзу Китай та Україна офіційно встановили дипломатичні відносини. З роками двостороннє співробітництво в різних сферах невпинно поглиблювалося, а вже у 2011 році держави встановили взаємовідносини стратегічного партнерства [57, с. 94].

У вересні 2013 року Голова КНР Сі Цзіньпін виступив з ініціативою спільної побудови Економічного поясу «Новий Шовковий шлях». Відтоді країни, що розташовані уздовж побудови ініціативи, одна по одній активно її підтримують та беруть в ній участь.

Україна – одна з перших країн, що відгукнулися на «Один пояс, один шлях». Офіційна влада України визнала важливість побудови «Одного поясу, одного шляху», усвідомивши величезний потенціал китайського ринку. Ця ініціатива дає змогу побудувати чудову платформу для подальшого зміцнення торгово-економічного співробітництва між двома країнами.

Для України, що наразі перебуває у процесі економічної трансформації, це також створює більше можливостей. Того ж 2013 року уряди Китаю та України досягли домовленостей щодо кредитів та угод про співпрацю на суму у 10 мільярдів доларів.

У липні 2014 року Експортно-імпортний банк Китаю видав кредит на суму 52 мільйони доларів США терміном на 2 роки для будівництва «Повітряного експресу». Незважаючи на політичну та військову кризу, що спалахнула в Україні того ж року, стосунки між двома державами зберегли здоровий та стабільний розвиток. 2015 року Китай та Україна уклали угоду про співробітництво в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях».

У 2016 році економічне становище України поступово почало стабілізуватися, поволі почали назрівати політичні умови для розгортання глибшої співпраці в рамках ініціативи. І от у грудні 2017 року, під час засідання Комісії зі співробітництва між урядом КНР та урядом України, сторонами було підписано Дорожню карту з реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» [61, с. 65].

Ядром ініціативи «Один пояс, один шлях» виступають взаємний зв'язок та взаємний доступ, а важливим пріоритетом – безперервна торгівля. Китай неухильно підтримує та просуває спільну побудову «Одного поясу, одного шляху»; налагодження міцних стратегічних зв'язків з іншими країнами; докладає максимум зусиль у побудові мережі зон вільної торгівлі високих стандартів, що

характеризуватимуться такими пріоритетами, як опора на периферійні регіони, зв'язок з ініціативою «Один пояс, один шлях», орієнтація на весь світ. Саме тому питання підписання угоди про створення зони вільної торгівлі з Китаєм вже стало питанням №1 для всіх країн уздовж «Одного поясу, одного шляху» [57, с. 95].

Наряду з іншими Уряд України також докладає значних зусиль для створення зони вільної торгівлі, результатом яких стало підписання низки угод про зону вільної торгівлі з Ісландією, Ліхтенштейном, Норвегією та Швейцарією у 2010 році; з 7-ома країнами СНД у 2011 році (7 країн СНД: Білорусь, Вірменія, Молдова, Росія, Киргизстан. Після того, як Угода про зону вільної торгівлі України з ЄС набула чинності, було призупинено дію вільної торгівлі між Україною та Росією в рамках зони вільної торгівлі країн СНД), з Канадою – у березні 2017 року; у 2016 році офіційно набула чинності угода про зону вільної торгівлі з ЄС.

З свого боку, Китай уклав угоди про зону вільної торгівлі вже з 16 країнами та регіонами, з іще 11 – веде переговори. Проте наразі не спостерігається великих успіхів щодо зони вільної торгівлі з країнами Східної Європи. Якщо Китай та Україна підпишуть угоду про створення зони вільної торгівлі, то Україна стане першою країною Східної Європи, яка досягне цього; це буде друга зона вільної торгівлі після Грузії, яка діятиме в рамках Економічного поясу «Нового Шовкового шляху».

Такий вид взаємодії сприятиме подальшому співробітництву між двома державами у сфері роботи з вантажами, сервісом та інвестиціями. Угода про зону вільної торгівлі не лише відповідатиме цілям стратегічного розвитку обох сторін, більше того – зміцнить торговельно-економічні зв'язки Китаю та України, здійснить спільне процвітання двох держав.

Таблиця 3.1 демонструє обсяги імпорту та експорту України з/ до основних торговельних партнерів за 9 місяців 2019 року. Доволі високими є показники обсягу імпорту з України до Росії, значно меншими – до країн ЄС [63].

Обсяги імпорту та експорту України з/ до основних
торговельних партнерів за 9 місяців 2019 року

Країна	Обсяги експорту, (млрд. дол. США)	Пропорційна частка, (%)	Країна	Обсяги імпорту, (млрд. дол. США)	Пропорційна частка, (%)
Китай	3,289	7,1	Китай	8,395	15,2
Польща	3,084	6,7	Росія	6,423	11,6
Росія	3,006	6,5	Німеччина	5,502	9,9
Туреччина	2,339	5,1	Польща	3,756	6,8
Італія	2,267	4,9	Білорусь	3,432	6,5
Німеччина	2,230	4,8	США	2,972	6,2
Білорусь	1,427	3,1	Італія	1,832	3,3
США	0,906	2	Швейцарія	1,494	2,7
Всього	45963,3	100,0	Всього	55337,1	100,0

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

За часів Радянського Союзу Україна та Росія підтримували тісні торговельні взаємовідносини. Навіть після розпаду СРСР українська торгівля, як і раніше, значно залежала від російської. Україна як країна Східної Європи проводить зовнішню політику євроінтеграції, є важливим торговим партнером ЄС, саме тому пропорційна частка обсягів імпорту та експорту з/до країн ЄС також є порівняно високою. Китай є найбільшим зовнішньоторговельним партнером України в 2019 році [57, с. 96].

Варто зазначити, що імпорт Китаю в Україну зростає щороку, охоплюючи в 2019 році 15,2% від загального обсягу імпорту. Довгий час Росія та країни ЄС були двома найбільшими торговельними партнерами України, але з 2011 року обсяг імпорту з цих країн поступово знижується. Це означає, що товари китайського ринку можуть повністю покрити внутрішні потреби України [63].

Україна багата на природні ресурси, має у своїх надрах 5% мінерально-сировинного потенціалу світу, що дозволило їй посісти перше місце у Європі за кількістю покладів корисних копалин. Серед експорту України до Китаю за 9 місяців 2019 року корисні копалини складають 34,9%. Далі: зернові культури (25,3%); жири та олії тваринного або рослинного походження (19,8%); залишків і

відходів харчової промисловості (5,5%); реакторів ядерних, котлів, машин (4,7%); деревина і вироби з деревини (3,1%); чорні метали (2,3%); молоко та яйця птиці; натуральний мед (1%); електричні машини (0,7%); продукції борошномельно-круп'яної промисловості (0,4 %) та інші товари (2,3%), [63], (табл. 3.2):

Таблиця 3.2

Основні експортні та імпорتنі товари України до/з Китаю за 9 місяців 2019 року

	Експорт			Імпорт		
	вартість, тис. дол. США	у % до відп. періоду попер. року	у % до загальн. обсягу	вартість, тис. дол. США	у % до відп. періоду попер. року	у % до загальн. обсягу
КИТАЙ	1 933 578,1	104,7	100,0	6 882 944,6	135,8	100,0
зернові культури	510 394,6	122,2	25,3	4 735,4	-	0,1
жири та олії тваринного або рослинного поход-ня	378 138,7	81,7	19,8	525,1	84,6	0,0
залишки і відходи харчової промисловості	89 572,5	2 726,6	5,5	21 073,6	135,6	0,3
руди, шлаки і зола	580 409,8	85,9	34,9	3 481,9	141,8	0,1
органічні хімічні сполуки	298,6	315,0	0,0	212 677,0	126,3	2,7
хімічна продукція	1 047,5	134,2	0,1	175 287,1	112,0	2,8
пластмаси, полімерні матеріали	12 879,7	635,1	0,7	323 391,8	127,3	4,1
каучук, гума	196,6	249,7	0,0	152 001,6	132,9	2,2
деревина і вироби з деревини	76 885,4	248,8	3,1	17 529,2	137,1	0,3
нитки синтетичні або штучні	1,4	55,4	0,0	132 379,9	183,5	1,4
взуття	0,5	-	0,0	169 319,4	143,5	2,7
чорні метали	5 255,9	555,1	2,3	248 025,2	112,6	2,6
вироби з чорних металів	1 636,0	35,8	0,1	228 493,6	167,1	2,6
реактори ядерні, котли, машини	167 086,4	136,9	4,7	1 266 330,6	131,2	17,2
електричні машини	14 539,7	40,3	0,8	2 002 241,3	152,4	33
засоби наземного транс- порту крім залізничного	7,4	9,0	0,0	247 550,8	154,9	3,5
меблі	152,6	131,0	0,0	127 425,5	128,3	2
іграшки	995,7	143,6	0,1	191 851,6	124,5	2,7

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

В загальному обсязі експорту з Китаю до України за 9 місяців 2019 року: електричні машини (33%); котли, машини (17,2%); пластмаси, полімерні матеріали (4,1%); засоби наземного транспорту крім залізничного (3,5%); органічні хімічні сполуки (2,7%); іграшки (2,7%); чорні метали (2,6%); вироби з чорних металів (2,6%); каучук, гума (2,2%); меблі (2%); прилади та апарати оптичні, фотографічні (1,8%); нитки синтетичні або штучні (1,4%); одяг та додаткові речі до одягу, текстильні (1,3%); одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні (1,2%); алюміній і вироби з нього (1,1%) та інші товари (19%), [63]. Це яскраво демонструє, що продукція машинобудування та електричні товари належать до внутрішньогалузевої торгівлі між двома країнами. В той же час, китайський експорт до України помітно виріс порівняно з аналогічним періодом минулого року [63].

Накопичений обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) з Китаю до України поступово зростає разом зі стрімким розвитком китайської економіки. У період з 2008 по 2018 рік ПІІ з 16 млн. дол. США сягнули позначки близько 140 млн. дол. США [63], (рис. 3.1.).

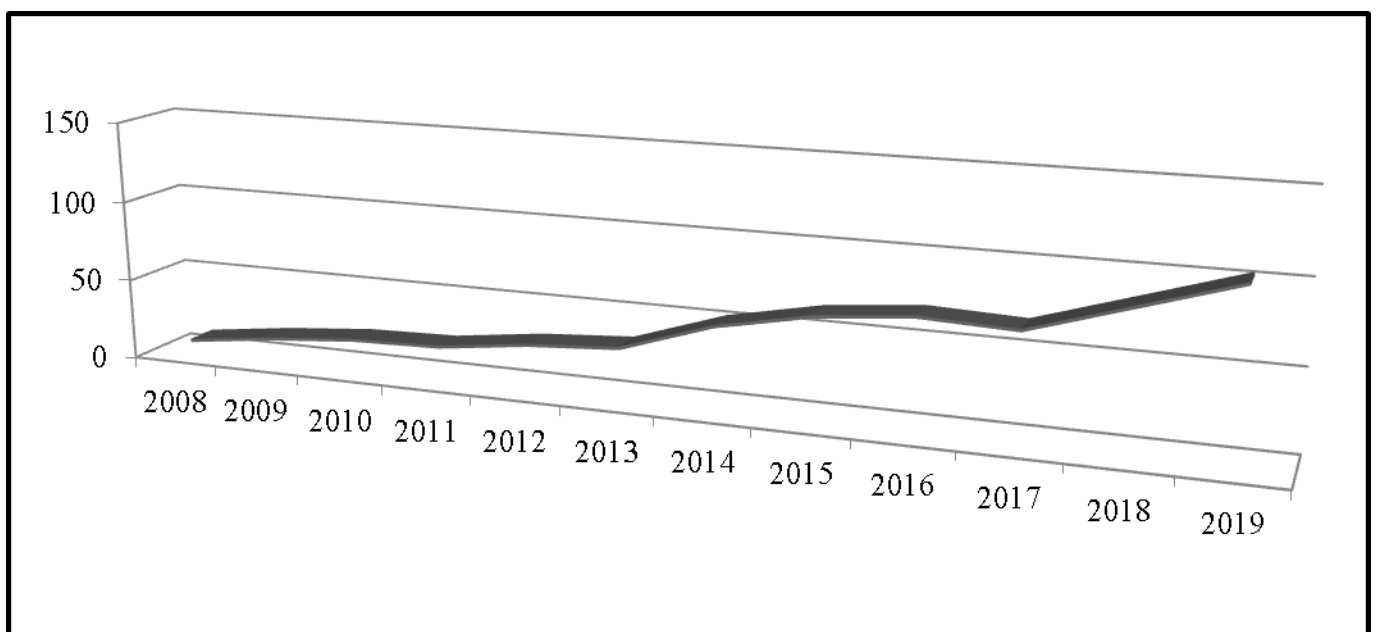

Рис. 3.1. Накопичений обсяг прямих інвестицій з Китаю до України за період 2008–2019рр., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Основні сфери китайських інвестицій: промисловість, нерухомість, лізинг, комерційне обслуговування, торгівля, ремонтні роботи, автомобілі, предмети повсякденного попиту, а також сільське та лісове господарство, будівництво, транспортування та зв'язок, готельно-ресторанний бізнес.

Останні роки стан в Україні доволі нестабільний, що призвело до зростання невизначеності самого інвестиційного середовища. Проте український уряд турбується питанням залучення іноземних інвестицій, завдяки чому покращується й ділове середовище в державі. Згідно «Доповіді про стан ділового клімату за 2020 рік», Україна посіла 64 місце, набравши 70,2 бали, Китай – 31, набравши 77,9 балів. У 2015 році Китай та Україна підписали угоду про співробітництво в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях». За сильної підтримки цієї ініціативи співпраця між двома державами сповнилася новими можливостями, іншими словами, перспективи є надзвичайно оптимістичними [57, с. 97].

Аналіз індексу інтенсивності торгівлі (TCD) Китаю та України

Індекс інтенсивності торгівлі (індекс торгової інтеграції) демонструє, по-перше, як співвідноситься експорт однієї країни до країни-торговельного партнера із сукупним експортом інших країн світу до країни-торговельного партнера, по-друге, яку частку обіймає імпорт цих двох країн у загальному обсязі світового імпорту. Цей індекс використовують для оцінки взаємовідносин та ступеню взаємозалежності країн-торгових партнерів. Формула його розрахунку:

$$TDC_{ij} = \frac{X_{ij} / X_i}{M_j / M_w}$$

де TDC_{ij} – індекс інтенсивності торгівлі між країнами i та j ,

X_i – обсяг експорту країни i ,

M_j – обсяг імпорту країни j ,

X_{ij} – експорт країни i до країни j ,

M_w – обсяг світового імпорту.

Якщо індекс < 1, це означає, що торгові відносини між двома країнами є незначними; якщо = 1, то рівень відносин – середній; якщо > 1, то відносини інтенсивні [57, с. 98].

Таблиця 3.3

Інтенсивність торгівлі між Китаєм та Україною у період з 2008 – 2018 рр.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
К-У	1,01	0,84	0,89	0,84	0,78	0,87	0,76	0,68	0,82	0,82	0,85
У-К	0,12	0,45	0,28	0,34	0,26	0,42	0,48	0,65	0,51	0,45	0,52

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Таблиця 3.3 демонструє, що індекс інтенсивності торгівлі Китаю з Україною вищий за індекс інтенсивності торгівлі України з Китаєм. Тобто, торговельні відносини з боку Китаю інтенсивніші за відносини України до Китаю. Хоча індекс інтенсивності торгівлі України з Китаєм невисокий, проте він є вищим порівняно з попередніми п'ятьма роками. Тобто, в рамках реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» торгівля України з Китаєм зміцнюється.

Аналіз індексу виявлених порівняльних переваг (RCA/ ВПП – далі) Китаю та України

Індекс ВПП – співвідношення частки експортних товарів певного класу однієї країни у загальному обсязі експорту цієї країни з часткою експортних товарів такого ж класу у загальносвітовому обсязі експорту. Формула розрахунку [57, с. 99]:

$$RCA_{kxi} = (X_{ki}/X_i)/(W_{kx}/W)$$

де X – експорт,

W – світовий експорт (або імпорт),

i – країна,

k – певний клас товару.

Якщо Індекс ВПП $\geq 2,5$, то певна країна має сильну конкурентну перевагу в зазначеному класі товару;

якщо $1.25 \leq RCA_{kxi} \leq 2,5$, то має порівняно сильну перевагу;

якщо $0.8 \leq RCA_{kxi} \leq 1,25$, то має середню перевагу; якщо $RCA_{kxi} \leq 0,8$, то має слабку перевагу (табл. 3.4):

Таблиця 3.4

Індекс ВПП Китаю та України

Код товару	Назва товару	Індекс ВВП Китаю	Індекс ВВП України
SITC0	продовольчі продукти, худоба	0,44	3,52
SITC1	напої, цигарки	0,19	1,5
SITC2	технічна сировина	0,18	3,66
SITC3	викопне паливо, машинне масло	0,15	0,2
SITC4	рослинні, тваринні жири та олії	0,06	13,27
SITC5	хімікати та похідна продукція	0,52	0,29
SITC6	готова продукція з сировини	1,36	2,31
SITC7	машинно-транспортне обладнання	1,25	0,3
SITC8	різне	1,98	0,4

Примітка. Складено автором за даними БД UN Comtrade.

Таблиця 3.4 демонструє, що виявлені переваги двох сторін різняться, але характеризуються міцною взаємодоповненістю. Китай має значні переваги у сфері готової продукції, тоді як Україна – відносно тваринних, рослинних олій та жирів, технічної сировини та іншої первинної продукції (сировини).

Індекс тваринних, рослинних олій та жирів сягнув позначки 13,27, тобто, ця продукція займає важливе місце в структурі українського експорту, що в той же час демонструє залежність цього класу товарів від міжнародного ринку. В китайських товарах цієї групи (показник – 0,06) виявлені слабкі переваги.

Такі українські товари як продовольчі товари, худоба, технічна сировина (не включаючи палива) мають конкурентну перевагу, але ті ж китайські товари характеризуються слабкою перевагою. Готова продукція з різних класів сировини обох країн визначена середніми перевагами. Такі китайські товари як машинно-транспортне обладнання та інші групи товарів разом є доволі конкурентоздатними, а от українські мають слабку перевагу.

Отже, двосторонній імпорт товарів, що мають середні переваги, не лише компенсує брак у потребах ринку, а ще й розширить експортні канали продажу товарів, індекс ВПП яких є доволі високим [57, с. 100].

Аналіз індексу внутрішньогалузевої торгівлі (G-L).

Основні показники компліментарності та конкурентоспроможності торгівлі між двома державами можна виміряти за допомогою індексу внутрішньогалузевої торгівлі між двома країнами. Формула розрахунку:

$$GL_i = 1 - |X_i - M_i| / (X_i + M_i)$$

Де GL_i – індекс внутрішньогалузевої торгівлі певної галузі певної країни,

X_i – сума експортної торгівлі в певній галузі,

M_i – сума імпортової торгівлі певної галузі.

Якщо значення наближається до 1, то рівень внутрішньогалузевої торгівлі доволі високий (торгівля здійснюється в максимальному обсязі); якщо, навпаки, значення наближається до 0, то це означає, що рівень внутрішньогалузевої торгівлі доволі низький (торгівля здійснюється в мінімальному обсязі). Рівень внутрішньогалузевої торгівлі реагує на будь-які зміни в внутрішньогалузевій торгівлі певної країни; має велике значення для врегулювання та покращення виробничої політики держави.

Таблиця 3.5

Індекс внутрішньогалузевої торгівлі між Китаєм та Україною за 2016-2018 рр.

Код	Індекс внутрішньогалузевої торгівлі		
	2016	2017	2018
S0	0,12	0,27	0,29
S1	0,42	0,68	0,42
S2	0,03	0,04	0,10
S3	0,04	0,04	0,12
S4	0,00	0,00	0,00
S5	0,06	0,06	0,01
S6	0,13	0,09	0,04
S7	0,12	0,08	0,11
S8	0,04	0,04	0,04

Примітка. Складено автором за даними БД UN Comtrade.

Таблиця 3.5 демонструє, що індекс внутрішньогалузевої торгівлі між Китаєм та Україною невисокий, особливо це стосується четвертої групи товарів (тваринні, рослинні олії та жири). Проте індекс внутрішньогалузевої торгівлі напоями та цигарками становив у 2017 році 0,68, тобто, міжгалузева торгівля, як і раніше, посідає першість у торговельних обмінах між двома державами, іншими словами, Китай переважно задовольняє власний внутрішній попит на зазначені вище товари імпортом з України.

Загалом, внутрішньогалузева торгівля між двома сторонами не надто розвинена, основною виступає саме міжгалузева торгівля. На внутрішньогалузеву торгівлю мають вплив такі фактори: різноманітні купівельні тенденції серед споживачів, інвестиції та фінансування транскордонними підприємствами, обсяг ринку тощо [57, с. 100].

Однозначно можна стверджувати, що розвиток внутрішньогалузевої торгівлі сприяє оптимізації структури виробництва обох країн, підвищенню конкурентоспроможності на зовнішніх ринках, стимулює загальний розвиток внутрішньої економіки. Для подальшого розвитку внутрішньогалузевої торгівлі двох країн Китай та Україна мають продовжувати розкривати потенціал двосторонньої торгівлі, розширювати обсяг ринку, покращувати інвестиційне середовище, підвищувати рівень зовнішніх інвестицій тощо.

Створення зони вільної торгівлі між Китаєм та Україною: вплив на економіку обох держав

1. Моделювання ситуації.

Відправною точкою цієї публікації є сучасний стан створення зони вільної торгівлі. Для дослідження впливу відкриття зони вільної торгівлі між Китаєм та Україною на економічний та соціальний добробут обох сторін були використані прийом статистичної імітації та дані глобального проекту у сфері аналізу торгівлі. Таблиця 3.6 демонструє, що між Китаєм та Україною існує доволі високий митний бар'єр, особливо яскраво це виявляється на прикладі мита на такі українські імпорتنі товари: зернові культури тощо, текстильна продукція, що загалом

перевищує середню податкову ставку. Україна стягує доволі високі мита з китайських товарів тваринництва, м'ясного виробництва, текстильної промисловості [57, с. 101].

Таблиця 3.6

Ввізне мито на товари з Китаю та України, (%)

Галузь	Китайське мито на ввіз українських товарів	Українське мито на ввіз китайських товарів
Зернові, тощо	14,3	3,6
Тваринництво, м'ясне виробництво	4,7	9,3
Природні ресурси	0	2,4
Оброблені продукти харчування	9,3	7,7
Текстильна промисловість	10,8	9,2
Легка промисловість	2,7	5,;
Важка промисловість	5,2	2,7

Примітка. Складено автором за даними БД ГТАР 9.0.

Аналізуючи процес спрощення процедур торгівлі між Китаєм та Україною, ми послуговувалися «Доповіддю про індекс залучення країн світу до міжнародної торгівлі». Спрощення процедур торгівлі між двома державами має бути посилене. Оцінка, яку отримав Китай за доступ на ринок, (як однієї з провідних ознак спрощення торгівлі) доволі низька, лише 2,38. Це означає, що Китаю наразі необхідно зменшити або навіть скасувати мито, кількісні обмеження та інші нетарифні бар'єри, що обмежують доступ на ринок, а також розширювати ступінь відкритості зовнішньому ринку.

Доступність та якість інфраструктури. Китай невпинно стимулює реформу з інтеграції митних процедур, що вже дала свої результати. Успіхи у розвитку транспортної інфраструктури та сервісу дозволили цим сферам посісти одне з перших місць у рейтингу.

Україна показала такі результати: доступ на внутрішній ринок – 5,5, на зовнішній – 3,3; адміністративне управління на кордоні – 4,1 (95 місце). Це означає, що Україні необхідно підвищувати рівень прозорості та ефективності проведення

процедур розмитнення тощо, посилювати побудову всіх пов'язаних з інфраструктурою сфер. В той же час нестабільний стан в Україні прямо впливає на ділове середовище у сфері торгівлі України, показник чого склав лише 3,5 (125 місце за рейтингом).

Сфера захисту торгівлі. Найбільші торгові ризики між Китаєм та Україною переважно відображені в антидемпінгових заходах. Починаючи з 1995 року, Україна ініціювала 9 антидемпінгових розслідувань проти таких китайських товарів: труби з нержавіючої сталі, сталеві троси і канати, лимонна кислота, молочна кислота, медичні шприци тощо. Китай, в свою чергу, ініціював лише одне розслідування, яке наразі вже закінчене [57, с. 102].

Великі торговельні бар'єри обмежують вільний рух товарів між двома країнами та розширення масштабів торгівлі, що, звісно, прямо впливає і на ефективність економічної співпраці. З огляду на те, що країни поділяють побоювання щодо ряду чутливих товарів, не є можливим знизити мито на товари до нуля. Ми припускаємо, що після створення зони вільної торгівлі ввізне мито обох держав знизитиметься на 50%, що також зменшить кількість нетарифних бар'єрів. Наступним можливим кроком стане аналіз впливу зміни політики на добробут Китаю та України.

Після створення ЗВТ між Китаєм та Україною, швидкий розвиток торгівлі між державами стимулюватиме і внутрішній економічний розвиток обох держав, що, в свою чергу, дозволить суспільному добробуту, хоч і по-різному, але зрости. Утворення ЗВТ між Китаєм та Україною призведе до виникнення значного ефекту створення торгівлі. Суспільний добробут України зросте до 1 млрд. 700 млн. 900 тисяч доларів, Китаю – 1 млрд. 500 млн. 830 тисяч доларів. Суспільний добробут всіх інших країн, окрім Росії, досягне невеликого зростання, а в деяких випадках, навіть зазнає втрат. Європейські санкції щодо Росії серйозно вплинули на двосторонню торгівлю між Україною та Росією. Аби заповнити прогалини, що виникли внаслідок того, що американські підприємства залишили внутрішній ринок Росії, остання активізувала розвиток торговельно-економічного співробітництва

з Китаєм. Якщо буде створено ЗВТ між Китаєм та Україною, це надасть змогу створити нові можливості для торгових обмінів між Україною та Росією, підвищить рівень суспільного добробуту в Росії. Можливо, що за такою ситуацією, Росія позбавиться занепокоєння та зменшить рівень опору розвитку торгово-економічних відносин між Китаєм та Україною.

Зроблений нами аналіз демонструє, що ЗВТ між Китаєм та Україною по-різному вплине на суспільний добробут обох держав: показники розподілу ресурсів, технічного прогресу та умов ведення торгівлі зростатимуть, але різною мірою, динаміка структури інвестиційних заощаджень, навпаки, зменшиться, але не набагато. В Україні помітно зростатиме технічний прогрес (1 млрд. дол. США), тобто держава залучатиме «зрілі» технології з Китаю. Таким чином прискориться технічний прогрес, промислова структура вийде на новий, вищий рівень. Створення ЗВТ також надасть свої переваги Китаю, наприклад, помітно покращаться умови торгівлі. Проте з іншого боку, умови торгівлі з іншими країнами погіршаться, особливо з країнами ЄС.

ВВП Китаю та України, на відміну від інших країн, зростатиме, а умови ведення торгівлі – покращуватимуться. Імпорт України збільшиться до 2,63%, експорт – до 1,06%, тобто, тарифні та нетарифні бар'єри між двома державами зменшуватимуться, що ефективно стимулюватиме зростання імпорту та експорту України. Імпорт китайських товарів також зросте, проте через те, що Китай має значні макроекономічні показники, а частка торгівлі з Україною займає лише невелику частину в загальному обсязі торгівлі Китаю зі всіма країнами світу, тому зростання китайського імпорту та експорту не буде надто великим.

З огляду на моделювання лібералізації торгівлі між Китаєм та Україною, можна побачити, що підписання угоди про створення ЗВТ між двома державами позитивно вплине на зростання суспільного добробуту. Найефективніше це вплине на сферу розподілу ресурсів та технічного прогресу в Україні. Це дозволить Україні оптимізувати розподіл ресурсів та підняти внутрішню промислову структуру на новий, більш високий рівень. Поліпшаться умови експорту-імпорту: зменшаться

тарифні та нетарифні бар'єри, умови для ведення торгівлі покращаться, обсяг імпорту та експорту обох держав зростатиме, хоча й різною мірою [57, с. 103].

Стратегічне значення створення ЗВТ між Китаєм та Україною

Китай та Україна незмінно зберігають мирні та дружні дипломатичні відносини, а двостороннє співробітництво у сфері політики, економіки та культури досягло значних успіхів. Ініціатива «Один пояс, один шлях» надала Україні історичні можливості. Побудова ЗВТ між Китаєм та Україною, що зміцнить торгово-економічні відносини між двома державами та надасть економічному розвитку обох сторін нові життєві сили, безумовно, має важливе значення.

Важливою перевагою сфери торгівлі двох держав є взаємодоповнювальність. Після створення ЗВТ ця перевага виявить себе першою. Україна має унікальну геополітичну перевагу, багата природними ресурсами, має міцну промислову та військову базу. Однак існують і недоліки: монотоварна економіка, низька додана вартість продукції, слабка конкурентоздатність та брак інвестицій. Фінансова криза в Україні та Європейська боргова криза, збройний конфлікт на сході України серйозно вплинули на розвиток внутрішньої економіки. Відновлення економіки – пріоритетне завдання українського уряду.

Створення ЗВТ не лише допоможе Україні збільшити доступ на китайський ринок, а й залучатиме більше китайських компаній, які мають широкі фінансові та технічні можливості, що певною мірою вирішить проблеми сучасного стану, пов'язані з нерозвиненою інфраструктурою, реконструкцією важкої промисловості та браком фінансування [57, с. 104].

Разом з цим, китайські підприємства зможуть використовувати унікальне геополітичне розташування України, що з'єднує Схід із Заходом, висококваліфіковану робочу силу з низькою собівартістю, гарні умови для доступу на європейський ринок, структурне регулювання виробничих сил, в той же час, відкриваючи та розширюючи український інвестиційний ринок та європейський ринок.

Створення ЗВТ між Китаєм та Україною має важливе значення і для розбудови ініціативи «Один пояс, один шлях». Як тільки ЗВТ буде створено, Україна стане першою країною Східної Європи, а також другою, після Грузії, з усіх країн уздовж ініціативи «Один пояс, один шлях», яка підпише Угоду про зону вільної торгівлі з Китаєм. Це відповідає державній політиці КНР щодо відкритості зовнішньому світові, а також сприятиме формуванню нової структури всебічної відкритості у Китаї. В той же час, створення ЗВТ між Китаєм та Україною матиме надзвичайно важливий демонстраційний ефект для всіх інших країн, завдяки чому вони прагнутимуть розгортати та розвивати торгово-економічне співробітництво з Китаєм, що також прискорить побудову ЗВТ між Китаєм та усіма країнами вздовж ініціативи «Один пояс, один шлях».

Висновки до розділу 3

Розвиток українсько-китайського співробітництва стає більш багатовекторним. Обидві сторони до налагодження більш продуктивної взаємодії підходять передусім з позиції забезпечення національних інтересів. КНР враховує реальні можливості та перспективи України в агропромисловій сфері й напрацювання в технічних галузях, таких як літакобудування наприклад. Для України на сьогодні Китай виступає як ринок просування своєї продукції, а також джерело залучення інвестицій в економіку. Привабливість цього напряму зовнішньої політики України визначається багатьма чинниками, серед яких не останнє місце посідає постійно зростаюча політична та економічна вага КНР у світі.

В умовах необхідності швидкої та ефективної модернізації української економіки, налаштування її на рейки сучасного світового ринку інвестиційні, виробничі та науково-технологічні можливості поглиблення співпраці з Китаєм, зокрема участь в проекті «Один пояс, один шлях» можуть стати для України вагомим ресурсом розвитку та модернізації відповідних галузей української економіки, поштовхом до відновлення позицій на світових ринках.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у короткотривалій перспективі уповільнення китайської економіки обумовлене переходом від експортозалежної моделі до інклюзивного розвитку, що відповідає меті створення «суспільства середнього класу» до 2020 року, який базується на стимулюванні внутрішнього споживання, зменшення обсягів торгівлі унаслідок торгівельного конфлікту з США, впливу іноземного капіталу та високий рівень корпоративного боргу.

За 70 років КНР пройшла великий шлях від аграрної країни до глобального економічного, інноваційного й технологічного лідера. Це шлях сповнений трансформацій та реформ, злетів і падінь у соціально-економічному розвитку, однак сьогодні бачимо вражаючі успіхи цієї країни, а також стійкість та здатність гнучко реагувати на зовнішні ризики. Продовження будівництва соціалізму з китайською специфікою в нову еру забезпечить створення інноваційної й середньозаможної нації, а також, починаючи з 2030 року, китайська економіка стане першою в світі, а у 2050 році у 1,5 раза буде перевищувати американську (за прогнозами PwC).

Китай як «країна-центр» прагне до створення багаторівневої моделі відносин із різними країнами, що в цілому представляється як ідея багатопольярного світу. Для досягнення цієї мети Китай встановлює дружні відносини з країнами в усьому світі. Особливу роль тут може грати Україна як країна, що займає важливе геополітичне і геоекономічне положення на Новому шовковому шляху, як місток між Європою та Азією.

Двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю». З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

Розвиток українсько-китайського співробітництва стає більш багатовекторним. Обидві сторони до налагодження більш продуктивної взаємодії підходять передусім з позиції забезпечення національних інтересів. КНР враховує реальні можливості та перспективи України в агропромисловій сфері й напрацювання в технічних галузях, таких як літакобудування наприклад. Для України на сьогодні Китай виступає як ринок просування своєї продукції, а також джерело залучення інвестицій в економіку. Привабливість цього напряму зовнішньої політики України визначається багатьма чинниками, серед яких не останнє місце посідає постійно зростаюча політична та економічна вага КНР у світі.

В умовах необхідності швидкої та ефективною модернізації української економіки, налаштування її на рейки сучасного світового ринку інвестиційні, виробничі та науково-технологічні можливості поглиблення співпраці з Китаєм, зокрема участь в проекті «Один пояс, один шлях» можуть стати для України вагомим ресурсом розвитку та модернізації відповідних галузей української економіки, поштовхом до відновлення позицій на світових ринках.

Китай та Україна незмінно зберігають мирні та дружні дипломатичні відносини, а двостороннє співробітництво у сфері політики, економіки та культури досягло значних успіхів. Ініціатива «Один пояс, один шлях» надала Україні історичні можливості. Побудова ЗВТ між Китаєм та Україною, що зміцнить торговельно-економічні відносини між двома державами та надасть економічному розвитку обох сторін нові життєві сили, безумовно, має важливе значення.

Отже, можна бачити, що Україна і Китай мають зацікавленість у налагодженні та подальшому розвитку двосторонніх відносин, які будуть взаємовигідні для обох країн. Тому при визначенні зовнішньополітичних орієнтирів української держави не можна відсувати можливість співробітництва з КНР на другий план, оскільки успішне здійснення саме українсько-китайського партнерства може стати для України запорукою вдалого вирішення внутрішніх проблем.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560–ХІІ.
3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959–ХІІ ІV.
4. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 №2411–VІ.
5. Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10.09.1991 № 1540а–ХІІ.
6. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 93/96–ВР.
7. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 05.07.2012 № 5080–VІ.
8. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40–ІV.
9. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964–ІV.
10. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 19.01.2006 № 3370–ІV (3370–15).
11. Закон України “Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україну” від 17.12.1993 р. № 3744–ХІІ.
12. Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» № 5205–VІ від 06.09.2012 р.
13. Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України і Міністерством науки і техніки КНР щодо надання підтримки у створенні українсько–китайського Інституту зварювання ім. Є.О. Патона від 20.06.2011 р. № 156–082.

14. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495–VI.
15. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Програму розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» № 389 від 02.02.2011 р.
16. Угода між Урядом України та Урядом КНР про науково–технічне співробітництво від 27.04.1992р.
17. Угода між Урядом України та Урядом КНР про заохочення і взаємний захист інвестицій від 30.05. 1993р.
18. Угода між Міністерством освіти і науки України і Міністерством освіти Китайської Народної Республіки про співробітництво в галузі освіти і науки від 18.06.2002 р. №156–043.
19. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про створення Міжурядової українсько–китайської комісії з питань торговельно–економічного співробітництва від 31.10.1992р.
20. Угода про співробітництво у сфері інтелектуальної власності між Кабінетом Міністрів України і Урядом Китайської Народної Республіки від 15.05.2003р. №156–001.
21. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно–економічне співробітництво від 23.08.1992р. № 1873.
22. Антонюк Л. Л., Гальперіна Л. П. Інноваційно–технологічні виміри стратегічного партнерства України та Китаю// Україна–Китай. – К.: «MyCityPrint», – 2018. – №13. –С. 46–53.
23. Антонюк Л. Л., Антонюк Б. О., Хлистова О. С. Стратегічні напрями забезпечення конкурентного лідерства Китаю // Україна–Китай. – 2016. – №2(8). – С. 49–55.
24. Антонюк Л.Л., Хоменко О.В. Стратегічні вектори економічної співпраці України та КНР // Україна–Китай. – 2017. – №3 (9). – С. 70–75.
25. Геєць В. М. Перспективи співробітництва України та КНР в науково–дослідних програмах / В. М. Геєць // Україна–Китай. – К.: «MyCityPrint», – №13.– 2018. – С. 28–31.

26. Герасимчук В.Г., Лі Іму Реформування економіки Китаю: етапи, результати, перспективи/ В. Г. Герасимчук, Іму Лі // Економічний вісник НТУУ КПІ. – №15.– 2018. – С. 42–54.
27. Гончарук А. З. Україна – Китай: непростий шлях до зміцнення партнерства у суперечливих міжнародних умовах / А. Гончарук // Україна–Китай». – №1 (15). – 2019. – С. 20–28.
28. Гончарук А. З. Роль і місце Китаю в сучасному світі (до 70–річчя Китайської Народної Республіки/ А. Гончарук // Україна – Китай. – 2019. – №3 (17). – С.20–26.
29. Гончарук А. Українсько–китайське стратегічне партнерство на сучасному етапі / А. Гончарук // Україна – Китай. – 2018. — №1. – С.44–46.
30. Гончарук А. З., Гобова Є. В., Кіктенко В. О., Коваль О. А., Кошовий С. А. Аудит зовнішньої політики: Україна–Китай. Дискусійна записка. / А. Гончарук // Інститут світової політики. – К.: 2016. – 60 с.
31. Дроботюк О.В. Еволюція розвитку економічної моделі КНР: інклюзивні інновації / О.В. Дроботюк // Україна–Китай». – К.: 2019. – №3 (17). – С. 32–45.
32. Дроботюк О.В. Сталий розвиток Китайської Народної Республіки: інклюзивні інновації / О.В. Дроботюк // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 2. – С. 127–132.
33. Дроботюк О. В. Китайська економіка на порозі 2019 року: підсумки та прогнози/ О. Дроботюк // Україна–Китай». – №1 (15). – 2019. – С. 42–46.
34. Жибер Т.В. Пріоритети державного фінансового регулювання соціально–економічного розвитку Китайської народної республіки / Т.В. Жибер // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 1. – С. 23–35.
35. Єрмолаєв А.В. Україно–китайське стратегічне партнерство: співпраця зі створення спільного майбутнього для євро–азійського континенту /А.В. Єрмолаєв //Україна–Китай». – К.: – №13.– 2018. – С. 40–45.
36. Кіктенко В. О. Україна – Китай // Спеціальний випуск №1 (7) / За ред. В. О. Кіктенко, Н. А. Кірносова, 2017. – 176 с.

37. Кіктенко В. О. Семантика і прагматика концепту ініціатива «Один пояс, один шлях» /В.О. Кіктенко// Китаєзнавчі дослідження. – 2018. – Вип. 1. – С. 58–68.
38. Китай очима Азії. Колективна монографія / Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України; Українська асоціація китаєзнавців. – Київ, 2017. – 316 с.
39. Коваль О. С. Потреби реіндустріалізації України в контексті виконання плану дій Україна–КНР з реалізації ініціативи спільного будівництва «Економічного поясу шовкового шляху» і «Морського шовкового шляху ХХІ століття»// Україна–Китай. – №13.– 2018. – С. 80–83.
40. Коваль О.А. Новий етап реалізації ініціативи «Поясу і шляху» /О.А. Коваль // Україна–Китай. –2019. – №2 (16). – С. 18–22.
41. Корольова С.Г., Скоробогатова Н.Є. Науково–технічне співробітництво України та Китаю в контексті індустрії 4.0. / Н.Є. Скоробогатова, С.Г. Корольова // Інфраструктура ринку. – Випуск 29. – 2019. – С. 38–43.
42. Литвиненко О. В. Українсько–китайська взаємодія в політичній сфері (доповідь) / О. В. Литвиненко // Журнал «Україна–Китай». – К.: «MyCityPrint», – №13.– 2018. – С. 16–19.
43. Лі Янь. Переваги та труднощі участі України в ініціативі «Один пояс, один шлях» й перспективи китайсько–українського співробітництва/ Лі Янь // Україна–Китай». –2018. – №13. – С. 32–35.
44. Луніна І. О., Степанова О. В. Сучасні фіскальні реформи України у світлі глобальних інвестиційних пріоритетів КНР / І. О. Луніна, О.В. Степанова// Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2018. – С.52–60.
45. Никітенко Р. Правове регулювання імпортно–експортних відносин між Україною та Китаєм/ Р. Никітенко // Україна–Китай». – №16 (2). – 2019. –С. 98–106.
46. Пей Чанхун. 40–річний досвід реформування економічної системи Китаю/ Пей Чанхун // Україна–Китай». – №13.– 2018. – С. 98–106.

47. Побоченко Л.М. Домінантні чинники та тенденції розвитку українсько–китайських торговельних відносин// Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2019.– №1. – С. 77–83.
48. Побоченко Л.М. Внесок КНР в глобальні потоки прямих іноземних інвестицій// Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнародна науково–практична конференція, 10 квітня 2019 року: тези доп. – К., 2019.– С. 52–56.
49. Побоченко Л.М. Прогнози розвитку світової економіки та роль КНР в глобальному економічному зростанні. «Сучасні проблеми глобалізаційних процесів в світовій економіці»: XII міжнародна науково–практична конференція, 11 листопада 2019 року: тези доп. – К.: НАУ, 2019.– С.105–108.
50. Побоченко Л.М., Карташов Р.О. Соціально–економічний профіль КНР//Fundamental and applied science – 2019: XIV International scientific and practical conference, October 30 – November 7, 2019 Economic science.: ENGLAND, 2019. – Т.8. – С. 35–37.
51. Стегней М.І., Король М.М., Парлаг С.В. Особливості зовнішньоторговельної політики Китаю в сучасних умовах / М.І. Стегней, М.М. Король, С.В. Парлаг // Економіка і суспільство. – К.: – №20. – 2019. –С. 53–62.
52. Стрижак О. О. П'ять головних ланок ініціативи «Один пояс, один шлях»/О.О.Стрижак// Україна–Китай. –2019. – №2 (16). – С. 24–27.
53. Сюй Цзянь. Перспективи та виклики будівництва Китаєм та Україною «Одного поясу, одного шляху» згідно з концепцією побудови «спільноти єдиної долі» / Сюй Цзянь // Україна–Китай. – К.: – №13.– 2018. – С. 76–77.
54. Українець Л. А. Ініціатива «Пояс і шлях» як основа нарощування економічної експансії Китаю / Л.А. Українець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2019. – Випуск 24, Частина 3. – С. 109–113.

55. Хоменко О.В. Теоретичні та практичні аспекти інклюзивного розвитку економіки КНР / О.В. Хоменко // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 1. – С. 69–76.
56. Чжао Хуейжун. Поточний стан і перспективи китайсько–українських торгово–економічних відносин / Чжао Хуейжун // Журнал «Україна–Китай». – К.: «MyCityPrint», – №13.– 2018. – С. 84–89.
57. Чжан Хенлун, Чжан Чженьчжень. Вивчення перспективи створення зони вільної торгівлі між Китаєм та Україною в рамках побудови ініціативи «Один пояс, один шлях» / Чжан Хенлун, Чжан Чженьчжень //Україна–Китай». – №13.– 2018. – С. 94–103.
58. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні. / Наук. ред. В.Юрчишин. – Київ: Заповіт, 2019. – 188 с.
59. Яценко О. М. Торговельно–економічне співробітництво України та Китаю: можливості та загрози/ О. Яценко // Україна–Китай». – №1 (15). – 2019. – С. 52–58.
60. Ukrainets L.A. Dynamics and prospects of Ukrainian–Chinese foreign economic relations / L.A. Ukrainets // East European Science Journal. – 2019. – № 3 (43), part 5. – P. 58 – 67.
61. Ukrainets L.A. Chinese FDI to Ukraine in the context of road and belt initiative/ L.A. Ukrainets // Eastern European Journal of Regional Studies. – 2019. – Volume 5. –Issue 1. – P. 62–77.
62. Ukrainets L.A. Strategic priorities of Ukrainian–Chinese foreign economic relations / L.A. Ukrainets // Sustainable development under the conditions of European integration / [editorial board Darko Bele, Lidija Weis, Nevenka Maher]. – Ljubljana: VŠPV, Visoka šola za poslovne vede = Ljubljana School of Business, 2019. – Part 1. P. 216–235.
63. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби статистики України.
64. <http://www.mfa.gov.ua/china> – офіційний сайт Посольства України в КНР.

65. <http://ua.chineseembassy.org/rus/> – офіційний сайт Посольства Китайської Народної Республіки в Україні.
66. <http://www.wto.org/> – офіційний сайт СОТ.
67. <https://www2.deloitte.com> – офіційний сайт компанії Deloitte.
68. <http://www.customs.gov.ua> – офіційний сайт Державної митної служби України.
69. <http://www.me.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.
70. <http://www.mfa.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства закордонних справ України.
71. <http://www.niss.gov.ua> – офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень.
72. <http://www.worldbank.org> – офіційний сайт Світового банку.
73. <http://www.imf.org> – офіційний сайт Міжнародного валютного фонду.
74. <http://unctad.org/en/> – офіційний сайт ЮНКТАД.
75. <https://www.PricewaterhouseCoopers> – офіційний сайт компанії PricewaterhouseCoopers (PwC).
76. <http://auss.org.ua> – офіційний сайт Асоціації Українсько–Китайського співробітництва.
77. Доповідь Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації «Ведення бізнесу 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua>.
78. Індекс економічної свободи / Index of Economy Freedom [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gtmarket>.
79. Між Україною та Китаєм активне торговельно–економічне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/trade>.
80. Науково–технічне співробітництво між Україною та Китаєм.– [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті: <http://china.mfa.gov.ua>.

81. Украина получит от Китая квоты на экспорт аграрной продукции. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа к статье: <http://glavcom.ua/news>.
82. Bloomberg Innovation Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://datawrapper.dwcdn.net>.
83. China 2030. The World Bank. Development Research Center of the State Council, the People's Republic of China [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.worldbank.org>.
84. China Exports [Электронный ресурс] // Trading Economics. – 2019. – Режим доступа: <https://tradingeconomics.com/china/exports>.
85. China Foreign Direct Investment [Электронный ресурс] // CEIC. – 2019. – Режим доступа: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/china/foreign-direct-investment>.
86. China GDP [Электронный ресурс] // Trading Economics. – 2019. – Режим доступа: <https://tradingeconomics.com/china/gdp>.
87. China Imports [Электронный ресурс] // Trading Economics. – 2019. – Режим доступа: <https://tradingeconomics.com/china/imports>.
88. IMD World Digital Competitiveness Ranking 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [2019–2020/imd–world–digital–competitiveness–rankings–2019.pdf](https://www.imd.com/2019-2020/imd-world-digital-competitiveness-rankings-2019.pdf).
89. Easy of Doing Business 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://openknowledge.worldbank.org>.
90. Easy of Doing Business 2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://openknowledge.worldbank.org>.
91. Global R&D funding forecast 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://digital.rdmag.com>.
92. Global Peace Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://visionofhumanity.org>.
93. The Global Competitiveness Report 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.weforum.org/reports>.
94. The Global Innovation Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf.

95. The Legatum Prosperity Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.prosperity.com/rankings>.
96. Trade Profiles: China Trade Policy // World Trade Organization. – 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://stat.wto.org>.
97. Trade Policy Review: China (Report by the Secretariat) // World Trade Organization. – 2019. – p. 200 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.wto.org>.
98. Human Development Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <files/hdr2019.pdfhdr.undp.org>.
99. Future State 2030: The global megatrends shaping governments KPMG [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.kpmg.com>.
100. Social Progress Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.socialprogress.org>.
101. World Trade Statistical Review 2019 // World Trade Organization [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.wto.org>.
102. World Investment Report 2019: Special economic zones [Электронный ресурс]. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <http://unctad.org>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Перелік чинних двосторонніх договорів між Україною та КНР,
підписаних в 2017-2019рр.

№ п/п	Дата набрання чинності	Назва документа
1.	22.05.2017 р.	Протокол інспекційних, карантинних та ветеринарно-санітарних вимог щодо експорту замороженої яловичини з України до Китайської Народної Республіки між Генеральною адміністрацією нагляду за якістю, інспекції та карантину КНР та Державною службою України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів
2.	23.05.2017 р.	Угода про співробітництво у сфері стандартизації, метрології, оцінки відповідності між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Генеральною адміністрацією з контролю якості, інспекції та карантину КНР
3.	22.05.2017 р.	Протокол інспекційних, карантинних та ветеринарно-санітарних вимог щодо експорту замороженої яловичини з України до Китайської Народної Республіки між Генеральною адміністрацією нагляду за якістю, інспекції та карантину КНР та Державною службою України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів
4.	23.05.2017 р.	Угода про співробітництво у сфері стандартизації, метрології, оцінки відповідності між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Генеральною адміністрацією з контролю якості, інспекції та карантину КНР
5.	23.07.2017 р.	Програма науково-технічного співробітництва між Україною та КНР на період 2017-2018 рр.
6.	09.08.2017 р.	Протокол Дванадцятого засідання Міжурядової українсько-китайської координаційної комісії з питань військово-технічного співробітництва
7.	16.08.2017 р.	Протокол Шостого засідання Підкомісії з питань співробітництва у сфері сільського господарства Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР
8.	15.09.2017 р.	Протокол санітарних та фітосанітарних вимог щодо експорту шроту соняшникового з України до КНР
9.	15.09.2017 р.	Протокол санітарних та фітосанітарних вимог щодо експорту бурякового жому з України до КНР
10.	03.11.2017 р.	Угода про науково-технічне співробітництво між НАН України та Академією наук провінції Шаньдун
11.	09.11.2017 р.	Протокол Четвертого засідання українсько-китайської Підкомісії з питань співробітництва в сфері культури Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР
12.	15.11.2017 р.	Протокол Третього засідання робочої групи з питань інвестиційного співробітництва в рамках Підкомісії з торговельно-економічного співробітництва Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР
13.	17.11.2017 р.	Протокол П'ятого засідання Підкомісії з торговельно-економічного співробітництва Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР

Продовження додатку А
Продовження таблиці А.1

№ п/п	Дата набрання чинності	Назва документа
14.	21.11.2017 р.	Протокол Четвертого засідання Підкомісії з питань співробітництва в галузі космосу Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР
15.	05.12.2017 р.	Протокол Третього засідання Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР
16.	05.12.2017 р.	Програма українсько-китайського інвестиційного співробітництва в агропромисловому комплексі між Міністерством аграрної політики і продовольства України, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Міністерством сільського господарства КНР і Міністерством комерції КНР
17.	05.12.2017 р.	План дій Україна - КНР з реалізації ініціативи побудови економічного поясу Великого шовкового шляху і Морського шовкового шляху XXI ст.
18.	05.12.2017 р.	Меморандум про взаєморозуміння у сферах енергоефективності, відновлювальної енергетики та альтернативних видів палива між Держенергоефективності України та КНР
19.	05.12.2017 р.	Програма культурного співробітництва між Міністерством культури України та Міністерством культури КНР на 2018-2022 рр.
20.	05.12.2017 р.	Угода між Міністерством освіти і науки України і Міністерством освіти КНР про співробітництво в галузі освіти
21.	05.12.2017 р.	Угода про співробітництво в галузі охорони здоров'я і медичної науки між Міністерством охорони здоров'я України та Національною комісією КНР з охорони здоров'я та планування сім'ї
22.	06.06.2018 р.	Протокол Третього засідання Підкомісії з питань науково-технічного співробітництва Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки
23.	14.06.2018 р.	Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва між Дипломатичною академією України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ України та Китайською дипломатичною академією
24.	15.06.2018 р.	Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва між Дипломатичною академією України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ України та Китайським університетом міжнародних відносин Міністерства закордонних справ Китайської Народної Республіки
25.	13.09.2018 р.	Протокол Тринадцятого засідання Міжурядової українсько-китайської координаційної комісії з питань військово-технічного співробітництва
26.	19.10.2018 р.	Протокол Четвертого засідання робочої групи з питань інвестиційного співробітництва в рамках Підкомісії з торговельно-економічного співробітництва Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР
27.	25.10.2018 р.	Угода про науково-технічне співробітництво між НАН України та Китайською асоціацією міжнародного науково-технічного співробітництва

Продовження додатку А
Продовження таблиці А.1

№ п/п	Дата набрання чинності	Назва документа
28.	25.10.2018 р.	Угода про науково-технічне співробітництво між Інститутом електрозварювання ім. Є.О.Патона та Китайською асоціацією міжнародного науково-технічного співробітництва
29.	08.11.2018 р.	Меморандум про співробітництво між ТПП України та Китайським комітетом сприяння міжнародній торгівлі (ССРІТ)
30.	09.11.2018 р.	Протокол П'ятого засідання Підкомісії з питань співробітництва в галузі космосу Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР
31.	21.11.2018 р.	Меморандум про порозуміння щодо співпраці у сфері безпеки цивільної авіації між Державіаслужби України та Китайською адміністрацією цивільної авіації
32.	10.12.2018 р.	Двосторонній договір про валютний своп для валют китайський юань/українська гривня між Національним банком України та Народним банком Китаю
33.	10.12.2018 р.	Договір про співробітництво щодо організації емісії та еквайрингу кобейджингових карток ПРОСТІР і UnionPay між Національним банком України та китайською компанією UnionPay International Co., Ltd
34.	01.02.2019 р.	Угода (у формі обміну листами) між Урядом України та Урядом КНР про надання Уряду України в особі Державної служби України з надзвичайних ситуацій спеціальних аварійно-рятувальних машин
35.	01.02.2019 р.	Угода (у формі обміну листами) між Урядом України та Урядом КНР про надання Уряду України в особі Міністерства охорони здоров'я України медичного обладнання для лікарень України
36.	11.04.2019 р.	Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про безоплатну економіко-технічну допомогу
37.	25.04.2019 р.	Меморандум про взаєморозуміння між Мінкомерції КНР і Мінекономрозвитку України про початок підготовки двостороннього плану співробітництва зі спільного будівництва Економічного поясу Шовкового шляху та Морського Шовкового шляху ХХІ століття
38.	27.11.2019 р.	Протокол санітарних та фітосанітарних вимог щодо експорту шроту ріпакового з України до КНР між Державною службою України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів та Головним митним управлінням КНР
39.	27.11.2019 р.	Протокол між Державною службою України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів та Головним митним управлінням КНР щодо інспекційних та карантинно-санітарних вимог для меду, що експортується з України до Китайської Народної Республіки

Примітка. Складено автором за даними Посольства України в КНР.

Додаток Б

Таблиця Б.1

Хронологія п'ятирічних планів соціального й економічного розвитку КНР,
1953–1975 рр.

П'ятирічний план	Ключові пріоритети та цільові показники	Результати
1	2	3
Перший 1953–1957	1) <i>індустріалізація</i>: будівництво 156 великих індустріальних підприємств (за підтримки СРСР); 649 великих та середніх промислових підприємств; 2) створення фундаменту для соціалістичної індустріалізації; 3) розвиток колективної форми власності для реформи сільського та ремісничого виробництва; 4) переведення національної капіталістичної промисловості на шлях державного капіталізму з метою сприяння соціалістичної трансформації приватної промисловості та торгівлі.	– середньорічні темпи зростання економіки 9,3%; – номінальний ВВП зріс із 67,9 млрд юанів до 106,8 млрд юанів; – у структурі ВВП зменшилася частка первинного сектору з 50,5% до 40,3%, вторинного та третинного секторів зросли з 20,9% і 28,6% до 29,7% і 30,1% відповідно; – обсяг промислового виробництва збільшився вдвічі, щорічний приріст 16%; – найпомітніше зростання виробництва вугілля та сталі (виробництво збільшилося з 1,3 млн т у 1952 р. до 5,2 млн т у 1957 р.); – експорт та імпорт зросли з 0,8 млрд дол. і 1,1 млрд дол. до 2,2 млрд дол. і 2 млрд дол. відповідно.
Другий 1958–1962	1) продовження промислового будівництва, в основі якого важка промисловість; 2) сприяння технічній модернізації економіки; 3) продовження соціалістичної реформи за допомогою розширення частки колективної власності, створення народних комун; 4) розвиток промисловості, сільського господарства, ремісництва, транспорту та торгівлі; 5) стимулювання талантів через заохочення наукових досліджень і розробок; 6) підвищення рівня життя та культурної обізнаності.	– середньорічні темпи зростання економіки від'ємні – 0,6%; – номінальний ВВП зменшився з 130,7 млрд юанів до 114,9 млрд юанів; – номінальний ВВП на душу населення впав з 200 юанів до 173 юанів; – у структурі ВВП скромнішою стала частка вторинного сектору: з 37% знизилася до 31,3%, первинного та третинного секторів, навпаки, зросла з 34,1% і 28,9% до 39,4% і 29,3% відповідно; – експорт та імпорт скоротився з 2,7 млрд дол. і 2,5 млрд дол. до 1,9 млрд дол. і 1,7 млрд дол. відповідно.

Продовження додатку Б
Продовження таблиці Б.1

1	2	3
Третій 1966–1970	1) розвиток сільського господарства, розв’язання проблем, пов’язаних із потребами населення (продовольство, одяг тощо); 2) посилення національної оборони через технологічний розвиток; 3) розбудова економіки самозабезпечення та сприяння зростанню якості товарів; 4) удосконалення транспортної інфраструктури й торгівлі; 5) сприяння науковим дослідженням, освіті та культурі.	– середньорічні темпи зростання економіки 7,4% – номінальний ВВП збільшився з 186,8 млрд юанів до 225,3 млрд юанів; – номінальний ВВП на душу населення зменшився з 254 юанів до 275 юанів; – у структурі ВВП зменшилася частка первинного сектору з 37,6% до 35,2%, вторинного збільшилася з 38% до 40,5%, частка третинного – майже не змінилася (з 24,4% до 24,3%); – експорт та імпорт скоротився з 2,7 млрд дол. і 2,5 млрд дол. до 2,3 млрд дол. і 2,27 млрд дол. відповідно.
Четвертий 1971–1975	1) забезпечення середньорічних темпів зростання валової продукції промисловості та сільського господарства на 12,5 %; 2) продовження розбудови інфраструктури (державні інвестиції – 130 млрд юанів протягом п’яти років); 3) розвиток сільського господарства, важкої промисловості та енергетики.	– середньорічні темпи зростання економіки 5,9%; – номінальний ВВП зріс із 242,6 млрд юанів до 299,7 млрд юанів; – номінальний ВВП на душу населення зменшився з 288 юанів до 327 юанів; – у структурі ВВП зменшилася частка первинного й третинного секторів із 34,1% до 32,4% і 23,8% до 21,9% відповідно, вторинного збільшилася з 42,2% до 45,7%; – експорт та імпорт збільшився з 2,8 млрд дол. і 2,2 млрд дол. до 7,7 млрд дол. і 7,9 млрд дол. відповідно.

Примітка. Складено автором за даними Дроботюк О.В. Еволюція розвитку економічної моделі

КНР: інклюзивні інновації / О.В. Дроботюк // Україна-Китай». – К.: 2019. – №3 (17). – С. 35.

Хронологія п'ятирічних планів соціального й економічного розвитку КНР,
1976–2010рр.

П'ятирічний план	Ключові пріоритети та цільові показники	Результати
1	2	3
П'ятий 1976–1980	1) реалізація 120 великих промислових проєктів, зокрема 10 проєктів у виробництві сталі, 9 – кольоровій металургії, 8 – вугільній промисловості, 10 – видобутку нафти та газу; 2) розбудова інфраструктури (інвестиції держави – 70 млрд юанів); 3) реструктуризація економіки.	– середньорічні темпи зростання економіки 6,6%; – номінальний ВВП зріс із 294,4 млрд юанів до 451,8 млрд юанів; – номінальний ВВП на душу населення зменшився з 316 юанів до 460 юанів; – у структурі ВВП зменшилася частка первинного й третинного секторів із 32,8% до 30,1% і 21,7% до 21,4% відповідно, вторинного збільшилася з 45,4% до 48,5%; – експорт та імпорт збільшився з 6,9 млрд дол. і 6,7 млрд дол. до 18,1 млрд дол. і 19,9 млрд дол. відповідно.
Шостий 1981–1985	1) досягнення середньорічного темпу зростання 5% для промислової та сільськогосподарської продукції; 2) збереження пропозиції та якості споживчих товарів відповідно до зростання соціальної купівельної спроможності й зміни структури споживання та збереження ринкових цін; 3) зменшення споживання ресурсів, зокрема енергії; 4) стимулювання впровадження технологічного оновлення підприємств із метою енергозбереження; 5) сприяння проведенню, впровадженню досліджень і розробок у країні та активний розвиток освіти, науки й культури; 6) розбудова національної оборонної промисловості; 7) розвиток торгівлі, залучення іноземного капіталу та його ефективне використання; 8) охорона довкілля.	– середньорічні темпи зростання економіки 10,8%; – номінальний ВВП зріс із 486,2 млрд юанів до 896,44 млрд юанів; – номінальний ВВП на душу населення зменшився з 489 юанів до 853 юанів; – у структурі ВВП зменшилася частка первинного й вторинного секторів із 31,8% до 28,4% і 46,4% до 43,1% відповідно, третинного – збільшилася з 21,8% до 28,5%; – експорт та імпорт збільшився з 22 млрд дол. і 22 млрд дол. до 27,4 млрд дол. і 42,3 млрд дол. відповідно.

Продовження додатку Б
Продовження таблиці Б.2

1	2	3
Сьомий 1986–1990	1) створення сприятливих соціально-економічних умов для проведення економічних реформ задля забезпечення базового балансу між соціальним попитом та пропозицією; 2) формування соціалістичної економічної системи з китайською специфікою: регулювання інвестицій в основний капітал (енергетика, зв'язок, телекомунікації), технологічне оновлення, реформування та розширення підприємств, подальша відкритість зовнішньому світу в поєднанні з внутрішнім економічним зростанням та розширенням зовнішніх економічних і технологічних обмінів; 3) сприяння розвитку науки й освіти.	– середньорічні темпи зростання економіки 7,9%; – номінальний ВВП зріс із 1 трлн юанів до 1,9 трлн юанів; – номінальний ВВП на душу населення зменшився з 956 юанів до 1634 юанів; – у структурі ВВП зменшилася частка вторинного сектору з 44% до 41,6%, третинного – збільшилася з 28,9% до 31,3%, частка первинного не змінилася – 27,1%; – експорт та імпорт зріс із 30,9 млрд дол. і 42,9 млрд дол. до 62,1 млрд дол. і 53,3 млрд дол. відповідно.
Восьмий 1991–1995	1) поглиблення політики реформ та відкритості; 2) технологічна модернізація промисловості; 3) збільшення ВВП у чотири рази; 4) залучення капіталу в промисловий сектор; 5) розбудова великих та середніх індустріальних об'єктів; 6) удосконалення транспортної інфраструктури; 7) розвиток фінансової системи; 8) розвиток зовнішньої торгівлі; 9) урбанізація.	– середньорічні темпи зростання економіки 12%; – номінальний ВВП зріс із 2,2 трлн юанів до 5,9 трлн юанів; – номінальний ВВП на душу населення зменшився з 1879 юанів до 4854 юанів; – у структурі ВВП зменшилася частка первинного й третинного секторів із 24,5% до 20,5,4% і 33,4% до 30,7% відповідно, вторинного – збільшилася з 42,1% до 48,8%; – експорт та імпорт збільшився з 71,9 млрд дол. і 63,8 млрд дол. до 148,8 млрд дол. і 132,1 млрд дол. відповідно.
Дев'ятий 1996–2000	1) завершення другого етапу модернізації за всіма напрямками; 2) ліквідація бідності, підвищення рівня життя населення до середньозаможного; 3) розбудова сучасних підприємств; 4) створення системи соціалістичної ринкової економіки.	– середньорічні темпи зростання економіки 8,5%; – номінальний ВВП зріс із 6,8 трлн юанів до 8,9 трлн юанів; – номінальний ВВП на душу населення зменшився з 5576 юанів до 7858 юанів; – у структурі ВВП зменшилася частка первинного сектору з 20,4% до 16,4%, вторинного та третинного секторів – зросли з 49,5% і 30,1% до 50,2% і 33,4% відповідно; – експорт та імпорт збільшився з 151 млрд дол. і 138,9 млрд дол. до 249,2 млрд дол. і 225 млрд дол. відповідно.

Продовження додатку Б
Продовження таблиці Б.2

1	2	3
Десятий 2001–2005	1) досягнення середньорічних темпів економічного зростання на рівні 7%; 2) збереження стабільними цін та підтримка балансу між зовнішніми доходами й видатками; 3) оптимізація та модернізація промислової структури, а також формування міжнародної конкурентоспроможності Китаю; 4) розвиток інфраструктури; 5) урбанізація; 6) розвиток освіти, збільшення витрат на дослідження й розробки (1,5% ВВП); 7) скорочення темпів природного приросту населення; 8) охорона довкілля: збільшення лісистості, зменшення рівня забруднення в містах та селах.	– середньорічні темпи зростання економіки 9,8%; – номінальний ВВП зріс із 9,9 трлн юанів до 15,9 трлн юанів; – номінальний ВВП на душу населення зменшився з 8621 юанів до 14185 юанів; – у структурі ВВП зменшилася частка первинного й вторинного секторів із 15,8% до 12,1% і 50,1% до 47,2% відповідно, третинного – збільшилася з 34,1% до 40,5%; – експорт та імпорт зріс із 266 млрд дол. і 243,6 млрд дол. до 761,9 млрд дол. і 659,9 млрд дол. відповідно.
Одинадцятий 2006–2010	1) побудова гармонійного суспільства; 2) перехід до ефективної моделі зростання; 3) оптимізація та модернізація промислової структури; 4) розвиток і впровадження інновацій у сільське господарство; 5) досягнення збалансованого розвитку; 6) підтримка науки, техніки й освіти; 7) підвищення якості державних послуг; 8) екологічна безпека та ефективний розподіл ресурсів.	– середні темпи зростання економіки 11,4%; – номінальний ВВП зріс із 18,5 трлн юанів до 34,1 трлн юанів; – номінальний ВВП на душу населення зменшився з 16,5 тис. юанів до 30 тис. юанів; – у структурі ВВП зменшилася частка первинного й вторинного секторів із 11,1% до 10,1% і 47,9% до 46,7% відповідно, третинного – збільшилася з 40,9% до 43,2%; – експорт та імпорт зріс із 968,9 млрд дол. і 791,5 млрд дол. до 1577,8 млрд дол. і 1396 млрд дол. відповідно.

Примітка. Складено автором за даними Дроботюк О.В. Еволюція розвитку економічної моделі КНР: інклюзивні інновації / О.В. Дроботюк // Україна-Китай». –К.: 2019. – №3 (17).– С. 39-40.

Хронологія п'ятирічних планів соціального й економічного розвитку КНР,
2011–2020рр.

П'ятирічний план	Ключові пріоритети та цільові показники	Результати
1	2	3
Дванадцятий 2011–2015	1) середньорічні темпи зростання економіки 7,8%; 2) інноваційний розвиток – головний пріоритет: підвищення науково-технічного потенціалу; прискорення реформ і розвитку освіти, людських ресурсів, а також сприяння розбудові інноваційної країни; 3) стратегічні галузі інноваційного розвитку: енергозбереження, охорона довкілля, інформаційні технології нового покоління, біотехнології, альтернативні джерела енергії, матеріалів; 4) сприяння розвитку інноваційних підприємств; 5) підвищення витрат на дослідження та розробки до 2,2% ВВП; 6) збільшення темпів патентування до 3,3 на 10000 осіб; 7) розширення внутрішнього споживчого попиту.	– середньорічні темпи зростання економіки 7,9%; – номінальний ВВП зріс із 40,2 трлн юанів до 68,9 трлн юанів; – номінальний ВВП на душу населення зменшився з 35,2 тис. юанів до 50,3 тис. юанів; – у структурі ВВП скоротилася частка первинного і вторинного секторів із 10% до 8,8% і 46,6% до 40,9% відповідно, третинного – збільшилася з 43,4% до 50,2%; – експорт та імпорт зріс із 1,8 трлн дол. і 1,7 трлн дол. до 2,3 трлн дол. і 1,7 трлн дол. відповідно.
Тринадцятий 2016–2020	1) всебічна розбудова середньозаможного суспільства; 2) збереження високих показників економічного зростання – 6,5%; 3) інноваційний розвиток (2,5% ВВП витрати на дослідження й розробки); 4) підвищення рівня та якості життя населення (зростання доходу на душу населення – 6,5%); 5) покращення якості довкілля.	– середньорічні темпи зростання економіки 6,7% у період 2016–2018; – номінальний ВВП зріс із 74,4 трлн юанів до 90 трлн юанів у 2018 р.; – номінальний ВВП на душу населення зменшився з 35,2 тис. юанів до 50,3 тис. юанів у 2018 р.; – у структурі ВВП скоротилася частка первинного сектору з 8,6% до 7,2% у 2018-му, вторинного та третинного секторів – зросли з 39,9% і 51,6% до 40,7% до 52,2% у 2018-му відповідно; – експорт та імпорт збільшився з 2,1 трлн дол. і 1,6 трлн дол. до 2,5 трлн дол. і 2,1 трлн дол. відповідно.

Примітка. Складено автором за даними Дроботюк О.В. Еволюція розвитку економічної моделі КНР: інклюзивні інновації / О.В. Дроботюк // Україна-Китай». –К.: 2019. – №3 (17).– С. 43.

Додаток В

Таблиця В.1

П'ять кроків до прискореного інноваційного розвитку та залучення китайських інвестицій для України

№	Пояснення
1.	Необхідно започаткувати дієву державну політику, спрямовану на пріоритетний науково-технологічний розвиток (до цього часу така політика лише декларувалася), яка має бути серед головних програмних засад найбільших політичних партій України, стати пріоритетною в реальних діях керівників держави, всіх рівнів державного управління – як важлива складова національної ідеї.
2.	Потрібно створити керовану інноваційну модель розвитку держави на основі затверджених законом України (ухвалений у листопаді 2010 року) 6 пріоритетних напрямів науково-технологічного розвитку відповідно до наявних природних та людських ресурсів, геополітичного стану та географічного положення України. На основі цих пріоритетів необхідно започаткувати стратегічні програми розвитку, які об'єднують власні наукові розробки, власний кадровий супровід, вітчизняний виробничий сектор і бізнес. Вдосконалити державне управління інноваційною діяльністю шляхом підвищення рівня координації всіх складових інноваційного процесу за прикладами провідних країн світу.
3.	Доцільно здійснити комплекс заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності національної науки та освіти. З широкого спектра наукових досліджень і підготовки кадрів, традиційно здійснюваних в Україні, мають бути виділені ті, де існують відповідні умови для створення так званих острівців прориву (потужні наукові школи, матеріальна база, лідерські позиції тощо). На цих напрямках необхідно сконцентрувати кращі людські та фінансові ресурси, забезпечити адміністративну підтримку, інтеграцію суто дослідницького та університетського сегментів для кадрового супроводження наукових програм. Кошти, що спрямовуються на науку, мають бути скоординовані єдиним державним органом з метою спрямувати ці ресурси на важливі для держави напрями розвитку. Для зменшення розриву між академічною та університетською наукою потрібно створити такі спільні освітньо-наукові середовища. Потрібно домогтися правильного розуміння автономії університетів в Україні, тобто ті, які об'єктивно досягли відповідних інтелектуальних і моральних стандартів.
4.	Варто привести «до спільного знаменника» вимоги, що ставляться до фахівців різних рівнів кваліфікації як з боку роботодавців, так і з боку освіти. Головними інструментами, покликаними сприяти процесу ефективної взаємодії сфери праці і сфери освіти, є узгоджена з Європейською загальною кваліфікаційною рамкою Національна рамка кваліфікацій України, збалансоване з потребами ринку праці та перспективними напрямами розвитку країни державне замовлення на підготовку фахівців.
5.	Завершити формування єдиного законодавчого поля інноваційної діяльності шляхом внесення доповнень до ухвалених раніше законів і відомчих документів та їх взаємного узгодження; підготовка та ухвалення Інноваційного кодексу України. Введення в дію законів і нормативних актів, які б урегулювали питання про надання податкових та митних пільг технологічним паркам. При цьому механізми державної підтримки інноваційної діяльності технопарків повинні бути істотно спрощені у формальній частині – з обов'язковим залученням до процедури представників ринку високих технологій.

Примітка. Складено автором за даними Кіктенко В. О. Україна – Китай // Спеціальний випуск №1 (7) / За ред. В. О. Кіктенко, Н. А. Кірносова, 2017. — С.46.

Додаток Г

Таблиця Г.1

Організаційні умови та сфери залучення іноземних інвестицій з КНР (актуалізовано станом на лютий 2018 року)

ЗАОХОЧЕННЯ іноземних інвестицій з КНР	ОБМЕЖЕННЯ іноземних інвестицій з КНР	ЗАБОРОНА іноземних інвестицій з КНР
Для кваліфікованих державних та приватних підприємств розроблено систему стимулів для здійснення іноземних інвестицій.	Китайські державні та приватні підприємства обмежуються у здійсненні іноземних інвестицій, які не узгоджені зі стратегічним курсом національного розвитку КНР, у тому числі суперечать макроекономічним засадам розвитку, визначеним принципам міжнародного співробітництва та зовнішньої політики КНР.	Китайським державним та приватним підприємствам заборонено здійснювати іноземні інвестиції за певних умов.
Іноземні інвестиції у проекти, які спрямовані на реалізацію стратегічної Ініціативи ОВОР. Інвестиції, які спрямовані на експорт якісних виробничих потужностей, обладнання та відповідають найкращій практиці технічних стандартів та регулювання в КНР.	Іноземні інвестиції у нерухомість, готельний бізнес, кіностудії, «індустрію розваг», спортивні клуби та ін.	Іноземні інвестиції, пов'язані з експортом ключових військово-промислових технологій та виробів без схвалення Державної Ради КНР. Іноземні інвестиції, пов'язані з експортом техніки та виробів, які КНР заборонені для експорту.
Іноземні інвестиції, що посилюють співпрацю із зарубіжними високотехнологічними та високорозвиненими виробничими компаніями, також китайським державним та приватним підприємствам рекомендовано створювати зарубіжні науково-дослідні центри.	Створення китайськими інвесторами інвестиційних фондів або інвестиційних платформ за кордоном без певних спеціалізованих промислових проектів. Здійснення іноземних інвестицій із використанням застарілого виробничого обладнання, яке не відповідає технічним вимогам країни призначення.	Іноземні інвестиції в галузі, які можуть бути пов'язані із гральним та іншим нелегальним бізнесом.

Продовження додатку Г
Продовження таблиці Г.1

ЗАОХОЧЕННЯ іноземних інвестицій з КНР	ОБМЕЖЕННЯ іноземних інвестицій з КНР	ЗАБОРОНА іноземних інвестицій з КНР
Іноземні інвестиції у проекти з розвідки та розробки закордонних нафтових, газових, мінеральних та інших енергетичних ресурсів на основі проведення ретельної оцінки економічних вигід.	Іноземні інвестиції, які не відповідають вимогам охорони навколишнього середовища, енергоспоживання та стандартів безпеки країни призначення. Іноземні інвестиції у розробку, виробництво та технічне обслуговування різних видів озброєння.	Іноземні інвестиції, заборонені міжнародними угодами, стороною яких є КНР.
Розширення співробітництва в аграрній сфері шляхом здійснення взаємовигідних та безбиткових іноземних інвестицій з КНР у сільському господарстві, лісовому господарстві, тваринництві, рибальстві, супутніх секторах економіки.	Іноземні інвестиції у розвиток та використання транскордонних водних ресурсів.	Іноземні інвестиції, які загрожують або можуть поставити під загрозу національні інтереси КНР та її національну безпеку.
Іноземні інвестиції в комерційну, логістичну, культурну та інші сфери послуг за певним регуляторним порядком.	Іноземні інвестиції у створення нових засобів масової інформації. Іноземні інвестиції в «чутливі» країни/регіони, які не мають дипломатичних відносин з КНР або які перебувають у стані війни або хаосу.	
Кваліфіковані фінансові установи можуть здійснювати інвестиції з метою створення філіалів та сервісних мереж за кордоном.	Іноземні інвестиції, які попередньо підпадають під обмеження раніше укладених двосторонніх та багатосторонніх угод між КНР та відповідною країною.	

Примітка. Складено автором за даними Луніна І. О., Степанова О. В. Сучасні фіскальні реформи України у світлі глобальних інвестиційних пріоритетів КНР / І. О. Луніна, О.В. Степанова// Актуальні проблеми міжнародних відносин. - 2018. – С.55.